

Kgoboketšo ya Dikanegelo

SEPEDI

LELEME LA GAE

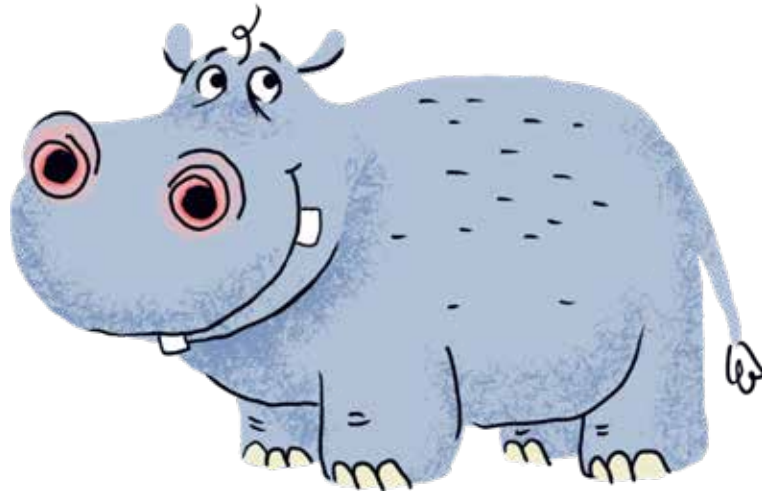
KOTARA YA 1 & 2

MPHATO WA

2

Kgoboketšo ya Dikanegelo

MPHATO WA 2 | KOTARA YA 1 & 2

SEPEDI

**Copyright © 2026 National Educational
Collaboration Trust (NECT)**

This work is licensed under a **Creative Commons
Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0
International License (CC BY-NC-ND 4.0)**.

Additional permissions beyond the scope of this license
may be available. For further information, please
contact the publisher at **materials@nect.org.za**.

First edition, 2026

KOTARA YA 1

MMEPE WA AFRIKA BORWA

Dikgogo tše diswa
tša Kwenadi

Go
khutelana

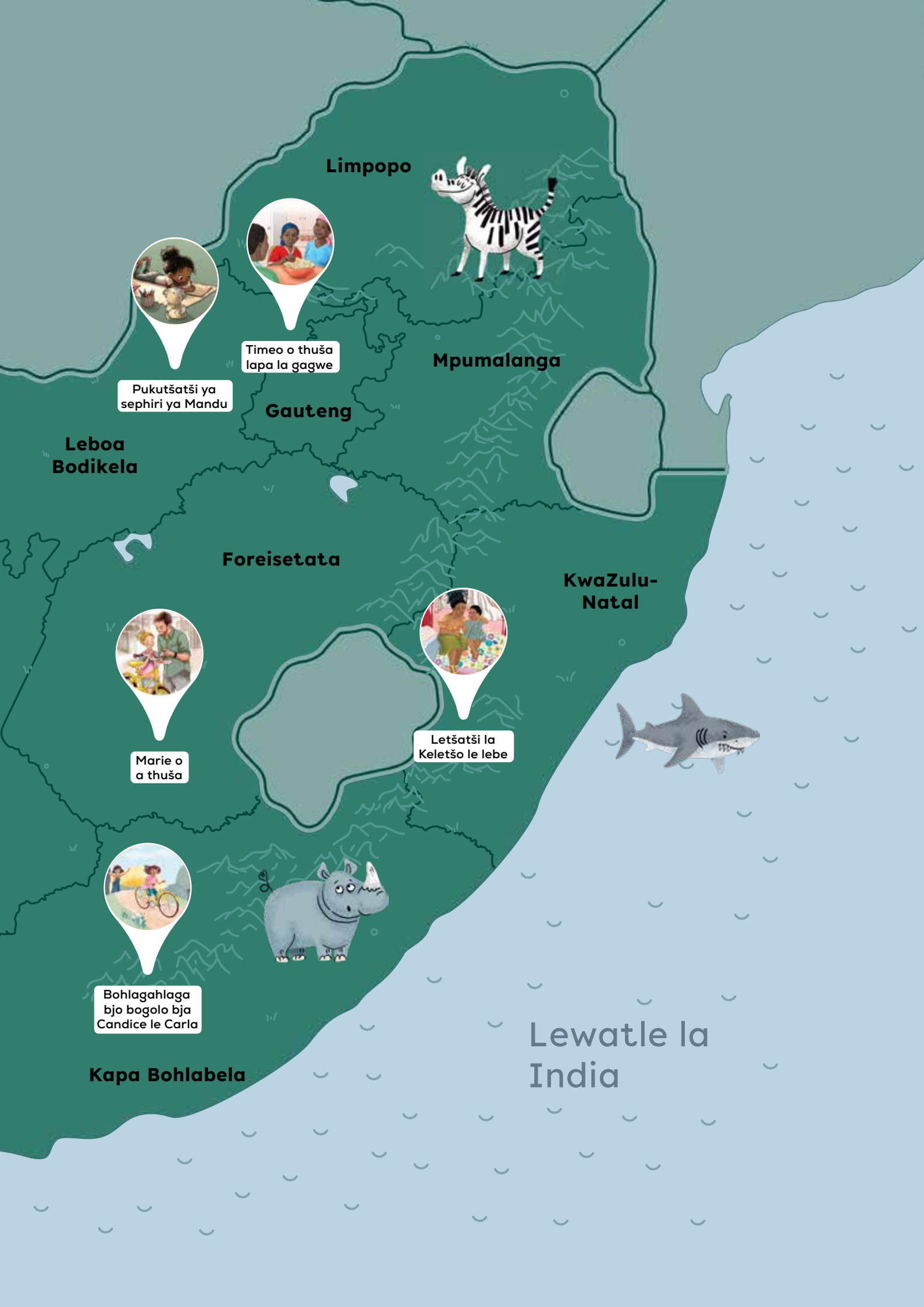
Lesego ga a
dudišege

Kapa Bodikela

Lewatle la
Atlantiki

Limpopo

Timeo o thuša
lapa la gagwe

Pukutšatši ya
sephiri ya Mandu

Gauteng

Mpumalanga

Leboa
Bodikela

Foreisetata

KwaZulu-
Natal

Marie o
a thuša

Letšatši la
Keletšo le lebe

Bohlagahlaga
bjo bogolo bja
Candice le Carla

Kapa Bohlabela

Lewatle la
India

KOTARA YA I DIKANEGELO

1. Marie o a thuša

1

2. Dikgogo tše diswa tša Kwenadi

13

3. Bohlagahlaga bjo bogolo bja Candice le Carla

27

4. Timeo o thuša lapa la gagwe

41

5. Lesego ga a dudišege

55

6. Letšatši la Keletšo le lebe

67

7. Pukutšatši ya sephiri ya Mandu

81

8. Go khutelana

93

KANEGELO YA 1

MARIE O A THUŠA

Tabakgolo: Re beakanya dinepo

Tshedimošo ya bokamorago

- Kanegelo ya dingwalwa tše e sego tša nnete.
- E diragetše mo Afrika Borwa.
- E diragetše matsatsingng a lehono.
- Kanegelo ye e tla thuša barutwana go ithuta kudu ka go šoma ba lebišitše nepo.

Dintlha tše o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Ka mo kanegelong ye, Marie o beakanya go reka paesekela e mpsha.
- Marie o a šoma ebile o ipolokela tšhelete go tšweeletša nepo ya gagwe.
- Kanegelo ye e akaretša go hlakantšha le go ntšha tšhelete. Se se laetša barutwana mohlala wa nnete wa mabokgoni a Mmetse a go rarolla mathata.

Leano la Kwešišo: Bona ka leihlo la kgopolo

- Seo e lego sona: Go hlama seswantšho sa monagano sa seo se diregago ka kanegelong.
- Go reng re se šomiša: Go dira gore kanegelo e kwagale e le ya nnete ebile e hlakile.
- Ka fao e thušago: Go go thuša go kwešiša gore baanegwa le mafelo a lebelega bjang le go dira gore kanegelo e bonagale gabotse.

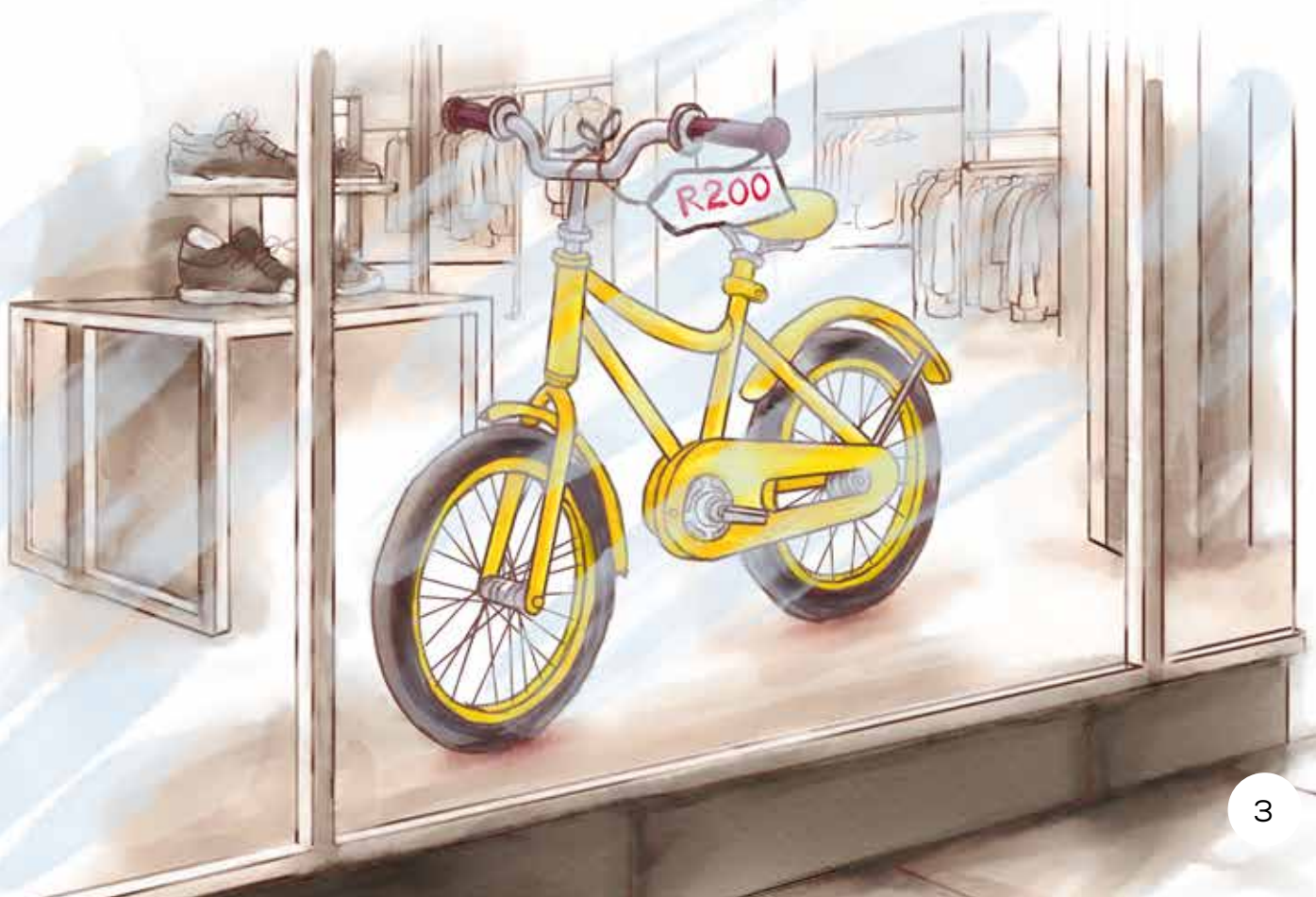
Go šomiša mokgwa wo:

Letlakala le temana	Bala	Bolela
8, 3	“Bona!” gwa realo Morongwa. “Bjale o na le tšhelete yeo e lekanego go reka paesekela ya gago, ebile re na le tšhentšhi!”	Ke bona ka leihlo la kgopolo Marie le Mmoni ba fofafofela godimo le fase ka lethabo ge ba bona R100. Bjalo Marie o na le tšhelete ye e lekanego go reka sekuta sa gagwe!
9, 1	Ka Mokibelo wo o latelago Marie le tatagwe ba ile ba ya lebenkeleng go reka paesekela ya gagwe ye botse ye serolwana. Ya ba yena le Morongwa ba otlela dipaesekela tša bona tše dibotse mmogo letšatši ka moka, go fihlela le sobela!	Ke bona ka leihlo la kgopolo basetsane ba otlela mmogo ba thabile. O kare ke a ba bona ba myemyela le go sega ge ba otlela mmogo!

Mogwera wa Marie Busi o be a na le paesekele ye botse ya mmala wo mopinki. Letšatši le lengwe le le lengwe Marie o be a duma ge nkabe a be a ka ba le e tee gore ba kgone go otlela mmogo.

Ka letšatši le lengwe lebenkeleng, Marie o ile a bona paesekele e serolane go swana le ya Busi. E ile ya bitša R200. “Hle, tate, o ka nthekele yona?” a botšiša.

“Ke tla lefela fela seripa sa paesekele” gwa realo tatago Marie. “Eupša wena o swanetše go šoma gore o kgone go boloka seripa seo se šetšego ka bowena!” Tatago Marie a mo fa R100. Ka gae, Marie o ile a boloka tšhelete ka go e bea ka gare ga laiki ya gagwe gomme a ipotšiša gore, “Ke tla hwetša bjang R100 ye nngwe go reka paesekele ya ka ye serolane?”

Ka letšatši le le latelago Morongwa a tšwelela ka paesekela ya gagwe ye botse ye pinki. Marie o ile a botša Morongwa tšohle tše tatagwe a di boletšego. “Ge nka bea tšhelete, re ka otlela mmogo!!” gwa realo Marie. “Ke na le kgopolo!” gwa realo Morongwa. “A re šomeng ka serapaneng, gomme tatago a ka re lefa.” Morongwa le Marie ba ile ba ya go tatago Marie. “Tate, a o tla re lefa ge re ka thuša ka serapaneng?” gwa botšiša Marie.

“Yeo ke kgopolo ye bohlale!” gwa realo tate. “Ke hloka thušo ye ntši ka serapeng sela se segolo! Ke tla lefa yo mongwe le yo mongwe R20 ka letšatši leo le thušago ka lona,” a realo.

Morongwa le Marie ba ile ba šoma letšatši ka moka. Mafelelong a letšatši tatago Marie o ile a fa o mongwe le o mongweongwe le o mongwe R20. Morongwa o ile a nea Marie tšhelete ya gagwe. “Go tla thakgatša kudu ge le wena o na le paesekela ya gago” a realo. “Mmalo, ke a leboga Morongwa!” gwa realo Marie.

Marie o ile a boela ka phaphošing ya gagwe. O ile a bea R40 ye mpsha le R100 ya gagwe. “Bjale ke na le R140!” a nagana. Go šetše matšatši a se makae feela a go šoma, gomme ke tla be ke kgona go reka paesekela ya ka ye mpsha.

Ka Mošupologo ka morago ga sekolo, Morongwa le Marie ba ile ba bapala mmogo ka lapeng. Marie o ile a kwa modumo o šele. “Theeletša!” a realo. “Afa o a kwa?” Morongwa a lebelela fase. A bona katse e tantšwe legoreng.

“Aowii!” gwa realo Morongwa. “Katse ye e tantšwe!” Marie a napa a kwatama fase a thuša go lokolla katsana. “Katsana ya batho!” a realo.

Morongwa o ile a swara katse yeo, gomme a e forohla gore matswalo a yona a theoge. “Re tla dira eng?” gwa botšiša Marie. “Ke a tshepha yo mongwe o nyakana le katsana ye mo gohle!”

Ka nako yeo, ba bona phosetara e kgomareditšwe mohlareng. E be e na le seswantšho sa yona katse yeo ba e humanego le lentšu le “KE TIMEDITŠE” le ngwadilwe ka bohubeu. Ba ile ba ngwala nomoro ya mogala. Ya ba ba kitimela ga gabo Morongwa. Mmago Morongwa o ile a ba dumelela go šomiša mogala gomme ba leletša nomoro yela ya mo phosetareng.

Bogaleng o ile a tlo tšea katse ya gagwe.

Ge a sepela, o ile a ntšha R100 ka sekhwameng sa gagwe. “Ke a leboga ge le humane katse ya ka,” a realo gomme a fa Morongwa tšhelete yeo.

“Bona!” gwa realo Morongwa. “Bjale o na le tšhelete yeo e lekanego go reka paesekela ya gago, ebile re na le tšhentšhi!”

Ka Mokibelo wo o latelago Marie le tatagwe ba ile ba ya lebenkeleng ba reka paesekela ya gagwe ye botse ye serolwana.

Ya ba yena le Morongwa ba otlela dipaesekela tša bona
tše dibotse mmogo letšatši ka moka, go fihlela le sobela!

Go Bala 1

Naa ke mang yo a filego Marie tšhelete?

Tatagwe, Morongwa, Bogaleng (mong wa katse).

Naa Marie o be a hloka bokae go hwetša paesekela?

O be a hloka R200.

Ke ka lebaka la eng Marie a nyaka go boloka tšhelete?

- Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go reka paesekela.
- Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go reka paesekela bjalo ka mogwera wa gagwe Morongwa.
- Ke ka lebaka la gore o be a nyaka gore yena le mogwera wa gagwe wa potego Morongwa ba otlele dipaesekela.
- Ke ka lebaka la gore tatagwe o mmoditše gore o tla lefela seripa, gomme yena o tla swanelwa ke go boloka seripa se sengwe sa tšhelete.

Go Bala 2

Naa Marie o humane tšhelete bjang?

- O šomile ka serapaneng.
- Morongwa o ile a šoma ka serapaneng, gomme a fa Marie tšhelete ya gagwe.
- Ba ile ba humana katse gomme mong wa yona a ba neela moputso.

Naa basetsana ba ile ba šalelwa ke bokae?

Basetsana ba ile ba šalelwa ke R40.

Naa ke ka lebaka la eng Morongwa a ile a neela Marie tšhelete ya gagwe?

- Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go thuša mogwera wa gagwe go boloka tšhelete ya paesekela.
- Ke ka lebaka la gore o be a šetše a na le paesekela.
- Ke ka lebaka la gore ke mogwera wa potego wa go thuša.
- Ke ka lebaka la gore go thabiša kudu go otlela dipaesekela le mogwera wa gago.

KANEGELO YA 2 DIKGOGO TŠE DISWA TŠA KWENADI

Tabakgolo: Re beakanya dinepo

Tshedimošo ya bokamorago

- Kanegelo ya dingwalwa tše e sego tša nnete.
- E diragetše mo Afrika Borwa.
- E diragetše matšatšing a lehono.
- Kanegelo ye e tla thuša barutwana ba gago gore ba kgone go kwešiša go rulaganya le gona go beakanya nepo tša bona bokaone le go tšweletša dinepo ka maleba.

Dintlha tše o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Gantši gore re tle re kgone go fihlelela nepo ya rena re swanetše go ba leleano. Ka mo kanegelong ye, Koko o diraleano le go latela ditsela ka moka go ba go fihlela a tšwelelela.
- Go thoma kgwebo ya gagwe. Koko o somiša dilo tše o nago le tšona le go kgopela ba lelapa go thuša. Gape yena ke morarolli wa mathata ebile ke rakgwebo.
- Ka go tše maleba go, Koko, Kwenadi o ithuta go thoma go dira kgwebopotlana.

Leano la Kwešišo: Dira diphetho

- Seo e lego sona: Go phopholetša dilo tše mongwadi a sa di hlalošego thwii, a šomiša mehlala kanegelong.
- Go reng re se šomiša: Go kwešiša ditlhalošo tše di tseneletšego le melaetša ye e utilwego.
- Ka fao e thušago: Go go thuša go fihlelela diphetho ge o bala, le go kwešiša kanegelo le baanegwa bokaone.

Go šomiša mokgwa wo:

Letlakala le temana	Bala	Bolela
15, 1	Kwenadi le koko wa gagwe ba be ba na le kgogo ye botse ya mmala wo Motsothwa ka gae. Kwenadi o be a e reetše leina la Moalamedi. Mosong wo mongwe le wo mongwe Kwenadi o be a tšwela kantle a leka go hwetša lee gore a kgone go ja difihlolo.	Ke phetha ka gore go ka no ba go sena mae a a lekanego gore Koko a je ge le hlaba gosasa.-ke lee le tee fela la Kwenadi.
20, 3	“O se ke wa kgoma lee!” Koko a mo laela ka boleta. “E swanetše e kwe e šireletšegile le go bolokega ka ntlong ya yona gore e se ke ya tlogela goba go ngala mae a yona!”	Ke phetha ka gore Koko o godišitše dikgogo go tloga di sa tšwa maeng, ke ka fao go laetšago gore o tseba seo a se dirago.

Kwenadi le koko wa gagwe ba be ba na le kgogo ye botse ya mmala wo Motsotswa ka gae. Kwenadi o be a e reetše leina la Moalamedi. Mosong wo mongwe le wo mongwe Kwenadi o be a tšwela kantle a leka go hwetša lee gore a kgone go ja difihlolo.

Koko wa Kwenadi o ile a tšea sephetho sa gore o nyaka go thoma kgwebo ya go rekiša mae. O ile a hlakantšha gore ge ba e na le dikgogo tše lesomepedi ka palo, ba ka hwetša bonnyane bja mae a senyane ka letšatši. Ke moka ba ka kgona go bea a mane a go ja ka difihlolo gomme ba ba kgona go rekiša mae a mahlano.

“Ga re na tšhelete ya go reka dikgogo tše lesomepedi, efela ke na le leano!” Koko a botša Kwenadi.

Koko o adimile mokoko wa Malome Khutjo. Koko wa Kwenadi o hlalošitše gore bjale mae a bona a ka phaphaša a dira matsuana.

Kwenadi o ile a nyama ge a lemoga gore a ka se sa ja mae a maswa, a monate lebakanyana. Ka lehlakoreng le lengwe, o be a tloga a fela pelo gore mokgotha o tlo tlala neng ka matsuana.

Rakgadi wa Kwenadi, Lydia o ile a tla mathapameng a mangwe le mabjang, dithini le pente. Rakgadi Lydia le Kwenadi ba ile ba aga ntlo ya kgogo fao Moalamedi e ka kgonago go beela mae a yona. Ba ile ba e penta ka mebala ya go taga. Ba ile ba alela lebato la ntlo ka furu ya boleta.

Mosong wa go latela, Kwenadi o ile a ya ntlong ya kgogo le mabele le bolekana bja meetse go fa Moalamedi. Kwenadi o ile a thoma ka go bea bolekana ba meetse ka gare ga ntlo ya kgogo kgauswi le mojako. Ge Koko a tšwela ka ntle, o ile a laela Kwenadi go bea meetse ka ntle.

“Ge mabele le meetse di le kgauswi le segotla sa yona, Moalamedi e ka raga mae a yona ka kotsi ge e leka go ja!” Koko a hlalosa.

Ka letšatši le le latelago, Kwenadi o be a thabile.
Ge Moalamedi e etšwa ka segotleng sa yona go
yo ja, gomme a bona lee le le botse, la mmala wo
motsothwa le utamile ka gare ga furu.

“Bona!” Kwenadi a realo a šupa lee.

“O se ke wa kgoma lee!” Koko a mo laela ka boleta.
“E swanetše e kwe e šireletšegile le go bolokega ka
ntlong ya yona gore e se ke ya tlogela goba go ngala
mae a yona!”

Mosong wo mongwe le wo mongwe ka morago ga moo, ge Moalamedi e etšwa ka segotleng sa yona go yo ja, Kwenadi o be a bala mae.

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11. Matšatši a lesometee, mae a lesometee. Lee le tee le lesfsa letšatši le lengwe le le lengwe.

Erile ka letšatši la bolesomepedi, Kwenadi o sa bala mae a lesometee.

“Ke ka lebaka la eng go se na mae a maswa?”
Kwenadi a botšiša ka letšhogo.

“Kgogo e kgona go beela mae a lesomepedi fela. Gabjale e na le mae a mantši ao e swanetšego go a alamela! Sehlopha sa yona sa mae se na le leina la go ikgetha_ le bitšwa mokgobo wa mae. Gabjale ka lebaka la gore e na le mokgobo wa mae, e tla emiša go beela. E tla alamela mae lebaka la matšatši a 21,” Koko a mmotša ka mokgwa woo.

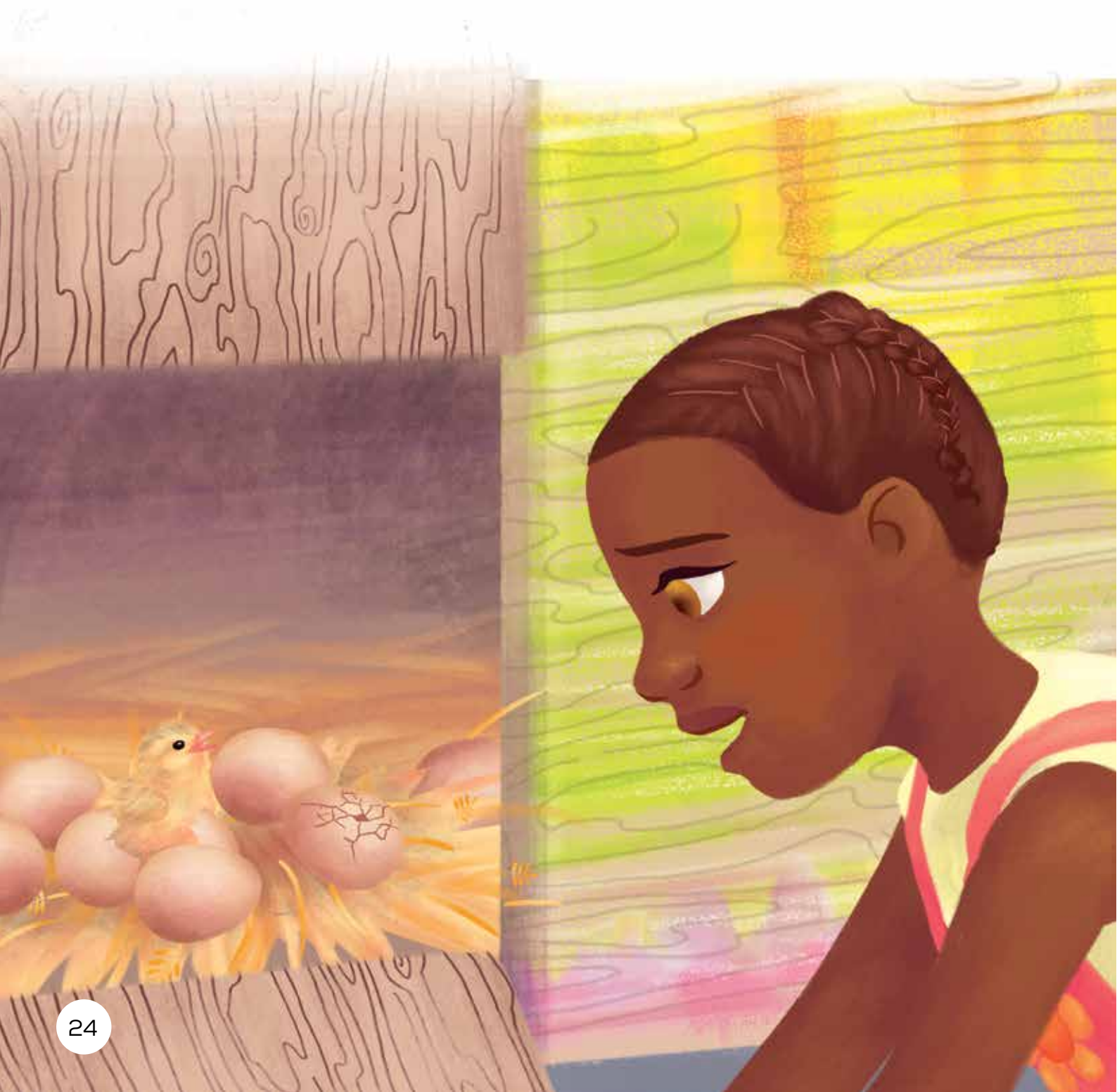

Kwenadi o kitimela ka ntlong. O dirile tšhupamabaka ya matšatši a 21. O thadile mothalo godimo ga letšatši la mathomo.

Letšatši le lengwe le le lengwe morago ga fao, Kwenadi o be a swaya letšatši le tee. Ge mafelelong a swaya letšatši la bo21, o ile a goeletša ka lethabo. “Letšatši le fihlile!” A goeletša, a kitimela ka ntle.

Kwenadi o ile a dula kgauswi le ntlo ya dikgogo go fihlela a thoma go kwa mosepelo. Matswana a be a le tseleng!

Go Bala 1

Naa Koko o be a nyaka go ba le dikgogo tše kae?

Koko o be a nyaka go ba le dikgogo tše lesomepedi.

Naa koko wa Kwenadi o adimile mokoko go mang?

O adimile mokoko go Malome Khutjo.

Ke ka lebaka la eng koko wa Kwenadi a adimile mokoko wa Malome Khutjo?

- Ka lebaka la gore o hloka mokoko gore matswana a gole ka gare ga mae.
- Ka lebaka la gore o be a nyaka gore mae a phaphaše a be matswana gore a be le dikgogo tše dintši.
- O be a nyaka go ba le dikgogo tše dintši gore yena le Kwenadi ba be le mae a mantši. Ke moka o tla bea a mangwe gomme a mangwe a kgona go a rekiša.
- Ka lebaka la gore o be a nyaka go thoma kgwebo ya gagwe ya mae, ka lona lebaka leo, o be a nyaka dikgogo tše dintši.
- Ka lebaka la gore o be a se na tšhelete ya go reka dikgogo, o ile a tšea sephetho sa go phaphaša mae a kgogo ya gagwe ka boyena gomme a godiša matswana e be dikgogo.

Go Bala 2

Naa Moalamedi e be e alamela mae a makae?

E alametše mae a 11.

Naa Kwenadi o letile nako ye kaakang gore mae a phaphaše?

O letile matsatši a 21 gore mae a phaphaše.

Ke ka lebaka la eng Kwenadi a be a ikwa a nyamile gape a bile a thabile?

- O be a nyamile ka lebaka la gore o be a rata go hwetša mae letšatši le lengwe le le lengwe, efela ge mae a be a gola a eba dikgogo, go be go ka se be le mae a gore yena a je.
- O be a nyamile ka lebaka la gore o be a ka se be le mae a go ja difihlolo lebakanyana.
- O be a thabile ka lebaka la gore go se go ye kae mokgotha o tla be e tletše ka matswana.
- O be a thabišitšwe ke mae ao a phaphašago go dira matswana.

KANEGELO YA 3 BOHLAGAHLAGA BJO BOGOLO BJA CANDICE LE CARLA

Tabakgolo: Re a thuša

Tshedimošo ya bokamorago

- Kanegelo ya dingwalwa tše e sego tša nnete.
- E diragetše mo Afrika Borwa.
- Kanegelo ye e tla thuša barutwana ba gago go lemoga gore go thuša ba bangwe go ka tšea nako le go se fele pelo.

Dintlha tšeo o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Ka mo kanegelong ye, Candice o šomana le go ruta ngwanabo Mmoni go ithuta go otlela sekuta.
- Candice ke mogolle wa go loka wa go se fele pelo. O tliša dikgopolo tše mmalwa tša boitlhamelo go thuša ngwanabo.
- Go ruta Mmoni go otlela sekuta e feleleditše e le bohlagahlaga bjo bogolo kudu.

Leano la Kwešišo: Diragatša Diphetho

- Seo e lego sona: Go phopholetša dilo tšeo mongwadi a sa di hlalošego thwii, a šomiša mehlala kanegelong.
- Go reng re se šomiša: Go kwešiša ditlhalošo tše di tseneletšego le melaetša ye e utilwego.
- Ka fao e thušago: Go go thuša go fihlelela diphetho ge o bala, le go kwešiša kanegelo le baanegwa bokaone.

Go šomiša mokgwa wo:

Letlakala le temana	Bala	Bolela
29, 1	Mafelelong matswalo a Carla a ile a fihla. Sesi wa gagwe Candice o be a letile letšatši le. Candice le koko wa gagwe ba be ba kgethetše Carla paesekela ya go phadima ye serolwana. Candice o be a fela pelo ya go ruta Carla go otlela paesekela ya gagwe.	Ke phetha ka gore Candice a ka ba bjalo a kgona go otlela paesekela. Candice o swanetše go ba a thabile ge a nagana ka gore ba tla be ba otlela dipaesekela tša bona mmogo!
35, 1	Candice o ile a lemoga gore go ka se be le bohlagahlaga bjo bogolo bja go otlela lehono. Candice o ile a swaretša paesekela ka morago gape. “Bjale, ke nagana gore o swanetše go itlwaetša go otlela le go ikokotlela,” a botša Carla.	Ke phetha ka gore bjalo gona Candice o tloga a nyaka go thuša ngwanabo a go ithuta, ka lebaka la gore o kitima ka morago ga gagwe a leka go mo thuša go itlwaetša!

Mafelelong matswalo a Carla a ile a fihla. Sesi wa gagwe Candice o be a letile letšatši le. Candice le koko wa gagwe ba be ba kgethetše Carla paesekela ya go phadima ye serolwana. Candice o be a fela pelo ya go ruta Carla go otlela paesekela ya gagwe.

Ka morago ga matena, Koko o ile a dumelela Candice go tsenya paesekela ka ntlong. Ba ile ba bofelela lelente le legolo le le serolwana manakaneng. Ke moka, Candice a bitša Carla. Candice o be a fela pelo ya go bona myemyelo ya Carla ge a bona paesekela ye mpshampsha.

Carla o kitimetše ka kamoreng. Sefahlego sa gagwe se ile sa taga ge a bona paesekela ya go phadima ye serolwana. Eupša bjale myemyelo ya gagwe e hweletše ga nnyane.

“Eupša... ga ke kgone go otlela,” a realo.

“Se tshwenyega! Mpho ya ka ya matswalo ke go go ruta go otlela!” gwa realo Candice a thakgetše.

Mesong yeo e latelago e be e le Mokibelo. Candice o tsošitše Carla e sa le mesong.

“A re ye phakeng! Ke nyaka go go ruta go otlela gore re tle re kgone go ya bohlagahlageng!” gwa realo Candice.

Candice o ile a namela paesekela ya gagwe.

“Ntebelele. O tla tseba gore o dire eng,” a botša ngwanabo.

Candice o ile a otlela a eya godimo le fase Carla a mo lebeletše.

“Bjale o ka leka!” a botša Carla.

“Ke tšhogile kudu!” gwa realo Carla, “ge nka wa mo?” a botšiša.

Candice o be a nagana gore go tla ba bonolo go ruta Carla. O ile a nagana ka gore a ka ruta bjang ngwanabo go otlela paeseke. Ke moka a ba le kgopolo.

“Etla, namela paesekele ya gago,” a realo Candice. Ke moka Candice a swara paesekele gore e se ke ya šutha. “Gabjale o ka itlwaetša go otlela,” a botša Carla.

Carla o ile a bea maoto a gagwe dipetleleng mola Candice a swere ka go e tiiša. O ile a otlela a otlela. Moragonyana ga metsotswana e mmalwa, Candice o ile a nagana gore Carla o kgonne go e kwešiša gabotse.

“Bjale leka ka noši!” Candice a laela Carla. Candice o ile a lesa paesekele.

Carla o emiša maoto a gagwe a bea dipetleleng eupša a kwa paesekele e šikinyega. O ile a bea maoto a gagwe fase.

Ke tšhoga go otlela ka bo nna!

“Ge nka wa?” Carla a botšiša.

Candice o be a naganne gore go tla ba bonolo go ruta Carla. Bjale ka ge Carla a kgona go otlela, o ile a nagana ka mokgwa wa go mo ruta go ikokotlela mo paesekeleng. Ke moka a ba le kgopolo. “Etla, namela paesekela ya gago,” gwa realo Candice. Ke moka a swareletša paesekela ka morago. “Bjale o ka itlwaetša go ikokotlela,” a botša Carla.

Carla o ile a thoma go otlela ge Candice a kitima ka morago ga gagwe, a swareleditše ka maatla. Ka morago ga metsotso e se mekae, Candice o ile a nagana gore Carla o a kgona.

“Bjale leka ka noši!” Candice a laela Carla. Candice o ile a tlogela paesekela. Carla a kwa paesekela e šikinyega gomme a bea maoto a gagwe fase.

“Ke tšhogile kudu go ikokotlela ke nnoši! Ge nka wa mo?” gwa botšiša Carla.

Candice o ile a lemoga gore go ka se be le bohlagahlaga bjo bogolo bja go otlela lehono. Candice o ile a swaretša paesekela ka morago gape.

“Bjale, ke nagana gore o swanetše go itlwaetša go otlela le go ikokotlela” a botša Carla. Ba ile ba ya godimo le go theoga ka tsela diiri tše ntši – Carla a nametše paesekela mola Candice a kitima ka morago ga gagwe.

Letšatši le ile la thoma go sobela. Candice o be a lapile ka morago ga go kitima letšatši ka moka. “A re ye gae,” a realo.”

“La mafelelo hle,” gwa realo Carla.

Candice a kitima ka morago ga gagwe, a swareleditše ka maatla. Eupša ka morago ga metsotswana e se mekae, Carla a goeletša, “Tlogela!”

Candice o ile a tlogela gomme a bogela Carla a otlela a theoga ka tsela a nnoši. Candice o ile a thoma go phaphatha diatla a thakgaletše go bona ngwanabo a otlela.

Lehono e bile letšatši la bohlagahlaga e le ruri.

Go Bala 1

Naa paesekela ya Carla e be e na le mmala ofe?

E be e le ye serolwana wa go phadima.

Naa Candice o file Carla mpho efe?

Mpho ya gagwe e be e le go mo ruta go otlela paesekela.

Ke ka lebaka la eng Candice a be a kitima ka morago ga paesekela ya ngwanabo mosegare ka moka?

- Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go ruta ngwanabo go otlela paesekela.
- Ke ka lebaka la gore ngwanabo o be a boifa go otlela a nnoši.
- Ke ka lebaka la gore o be a nagana gore go tla mo thuša go itlwaetša go otlela le go ikokotlela.
- Ke ka lebaka la gore e be e le sesi wa go loka, wa lerato le tlhokomelo.

Go Bala 2

Re ka akanya bjang gore Candice o na le botho ebile o a hlokomela?

- Ke ka lebaka la gore o itokišitše go ruta ngwanabo go otlela bjalo ka mpho.
- Ke ka lebaka la gore o swareditše paesekela mola ngwanabo a otlela. Ke ka lebaka la gore o kitimile ka morago ga paesekela letšatši ka moka.
- Ke ka lebaka la gore ga se a felela ngwanabo pelo ge a otlela a nnoši.
- Ke ka lebaka la gore o be a thakgetše a phaphatha diatla ge mafelelong Carla a kgona!

Naa Candice o ile a thuša bjang ngwanabo?

- O swareditše paesekela ge ngwanabo a itlwaetša go otlela.
- O swareditše paesekela a kitima gore ngwanabo a itlwaetše go otlela le go ikokotlela ka nako e tee.

Ke ka lebaka la eng Candice a ile a phaphatha a thakgala ge a bogela ngwanabo a otlela?

- Ke ka lebaka la gore ngwanabo o be a otlela paesekela lekga la mathomo.
- Ke ka lebaka la gore o be a ikgantšha ka ngwanabo.
- Ke ka lebaka la gore ngwanabo o šomile kudu letšatši ka moka.
- Ke ka lebaka la gore o šomile kudu letšatši ka moka a thuša ngwanabo.
- Ke ka lebaka la gore letšatši ka moka, ngwanabo o be a tšhoga go otlela a nnoši eupša mafelelong o ile a leka.
- Ke ka lebaka la gore o lokile ebile o na le tlhokomelo – o a thaba ge ngwanabo a atlega ka se sengwe se seswa.

KANEGELO YA 4

TIMEO O THUŠA

LAPA LA GAGWE

Tabakgolo: Re a thuša

Tshedimošo ya bokamorago

- Kanegelo ya dingwalwa tše e sego tša nnete.
- E diragetše mo Afrika Borwa.
- E diragetše matšatšing a lehono.
- Kanegelo ye e tla go thuša go kaonafatša kwešišo ya barutwana ka fao kwerwa le go tlaišwa di ka kwešago batho bohloko ka gona - se se akaretša bana le batho ba bagolo.

Dintlha tšeo o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Batho ba ka kwerwa goba go tlaišwa ka mabaka a go fapafapana. Ba bangwe ba ka kwerwa ka gore ba sa tšwe ka mo Afrika Borwa. Go tlaišwa ga se go loke le gatee.
- Ka mo kanegelong ye, o mongwe le o mongwe wa lapa o na le letšatši le lebe, ka lebaka la gore ba a kwerwa le gona go tlaišwa.
- Timeo o thuša ba lapa gore ba dule ba bolela ka mathata a bona, le go ba gopotša gore le bona ba na le batho bao ba ba ratago maphelong a bona.

Leano la Kwešišo: Dira dikgokagano

- Seo e lego sona: Go nagana ka fao kanegelo e amanago le bophelo bja gago, gammogo le dipuku tše dingwe, goba lefase.
- Go reng re se šomiša: Go kwešiša kanegelo bokaone ka go e kgokaganya le dilo tšeo o šetšego o di tseba.
- Ka fao e thušago: E dira gore kanegelo e be le mohola kudu le go ba bonolo go e gopola.

Go šomiša mokgwa wo:

Letlakala le temana	Bala	Bolela
44, 5	“Theeletša mo,” Timeo a realo ka šedi ye kgolo, “Diganka di mo gohle. Ka dinako tše dingwe, seo o ka se dirago ke go ba hlokomologa. Leka go hwetša bagwera ba gago le batho ba go ba le botho o itulele le bona.”	Nka dira dikgokagano: batho ga ba rate Eva le Gloria. Ba ikwa ba nyamile ka ditshwayotshwayo tšeo di dirwago tša go se loke.
47, 3	“... Monna yoo o sa tšwela pele go nthoga, eupša seo ga se sa ntshwenya bjale. Ke tseba gore bagwera ba ka ke bomang. Nka se tsoge ke gwerane le monna yoo,” a realo.	Timeo le yena o ile a lebana le go gatelelwa bjalo ka ba bangwe ba lapa. Ke a tshepa o tla kgobokantšha lapa gabo mmogo gore ba kgokagana le go na le gore ba ikwe ba le tee.

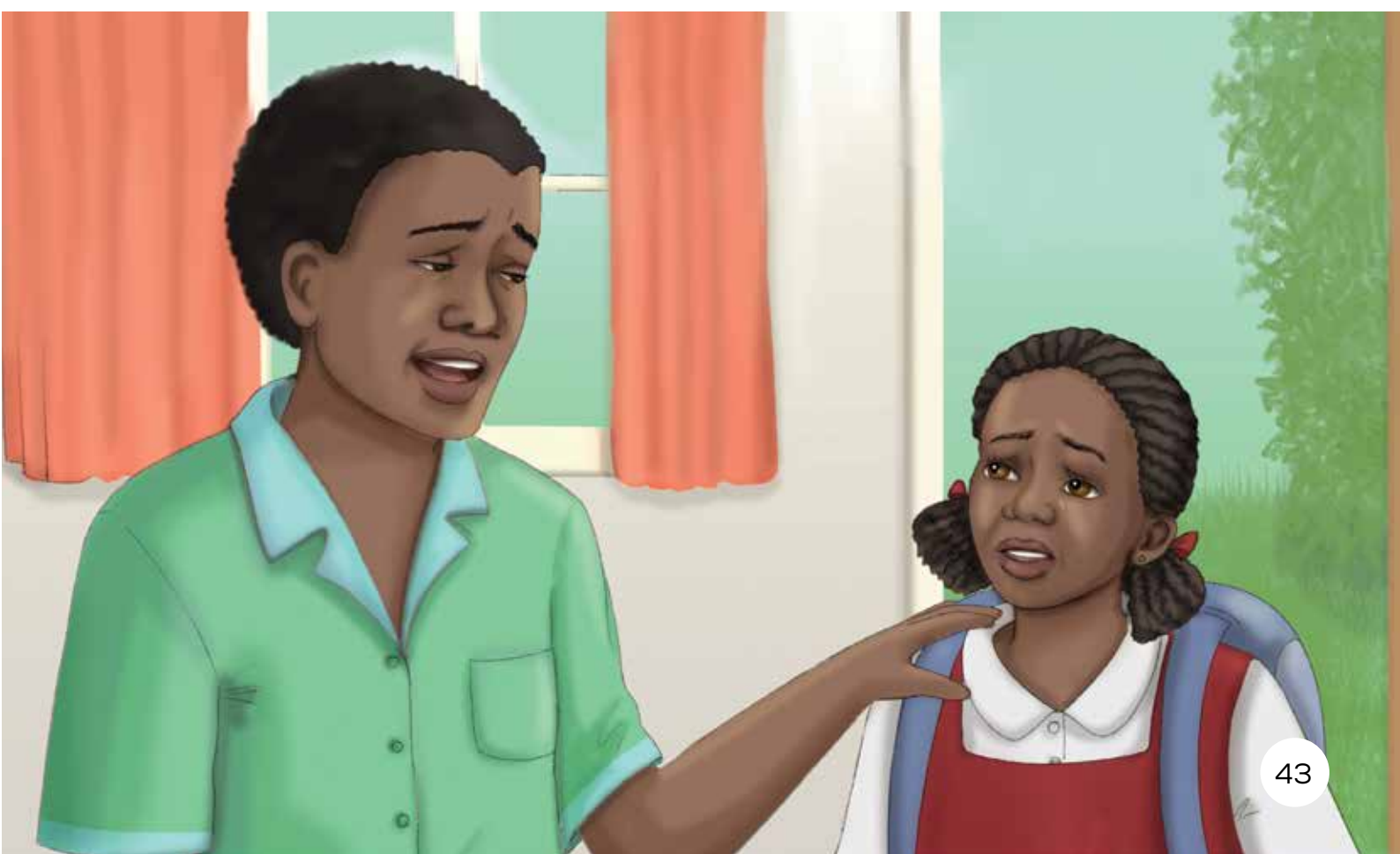
“Go be go le bjang sekolong lehono?” gwa botšiša Timeo ge morwedi wa gagwe Eva a tsena ka lemati.

Eva o ile a kukela magetla godimo. “Go be go lokile,” a fetola ka go hloka lethabo.

“Naa molato ke eng?” Timeo a botšiša.

“Ka dinako tše dingwe go na le mosetsana wa go ntlhoriša. O re ke nonne. Naa ke nonne?” gwa botšiša Eva.

“Theeletša mo,” Timeo a realo ka šedi ye kgolo, “Diganka di mo gohle. Ka dinako tše dingwe, seo o ka se dirago ke go ba hlokomologa. Leka go hwetša bagwera ba gago le batho ba go ba le botho o itulele le bona.”

“Go be go le bjang mošomong?” Timeo a botšiša mogatša wa gagwe Gloria ge a tsena ka lemati.

Gloria a šikinya hlogo. “Go be go lokile,” a fetola a hloka lethabo.

“Go diregile eng?” a botšiša.

“Go na le basadi bao ba rego ga ka swanela go hwetša mošomo. Ba re ke swanetše go ya gae. Eupša re dutše mo mengwaga ye 11. Naa ga se gabo rena mo?” gwa botšiša Gloria.

“Theeletša mo,” Timeo a realo ka šedi ye kgolo, “Diganka di mo gohle. Ka dinako tše dingwe, seo o ka se dirago ke go ba hlokomologa. Leka go hwetša bagwera ba gago le batho ba go ba le botho o itulele le bona.”

“Go itšhidulla ga kgwele ya maoto go sepetše bjang?”
Timeo a botšiša morwa wa gagwe Emmanuel ge a
tsena ka lemati.

Emmanuel a kgokološa mahlo. “Go be go lokile,” a
fetola ka go hloka lethabo.

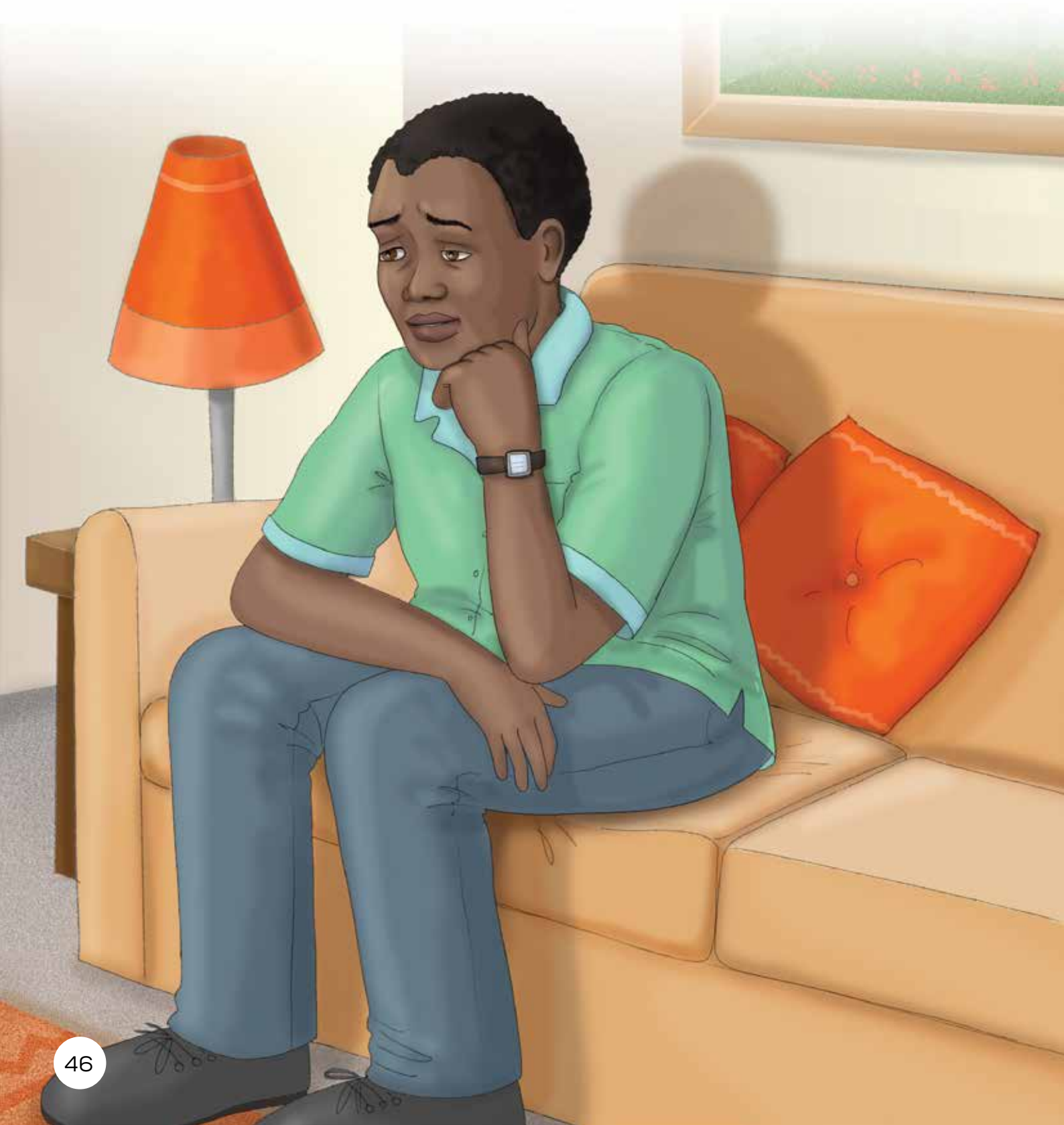
“Go diregile eng?” gwa botšiša Timeo.

“Go na le mošemane wa go nkwerwa. O re ga ke
kgone go tiribola goba go fetiša kgwele. Ka nnete
ke palelwa ke go bapala kgwele?” gwa botšiša
Emmanuel.

“Theeletša mo,” Timeo a realo ka šedi ye kgolo,
“Diganka di mo gohle. Ka dinako tše dingwe, se o
ka se dirago ke go ba hlokomologa. Leka go hwetša
bagwera ba gago le batho ba go ba le botho o itulele
le bona.”

Timeo o ile a dula sofeng, a nagana kudu ka lapa la gagwe. O be a sa rate mokgwa wo ba lapa la gagwe ba sa itshephego ka gona ka lebaka la diganka. O ile a tšea sephetho sa go bitša kopano ya ba lapa.

Timeo o ile a dira dithuthupe gomme a biletša ba lapa ka moraleng. Ka moka ba ile ba dula tafoleng. Gloria o be a tshwenyegile.

“Naa go na le bothata bjo bo hlagilego?” a botšiša ka letšhogo.

Timeo o ile a lebelela bohle a tiišitše. “Ka nako go na le monna wa go ntshwenya ge ke iša dilo ofising ya gagwe. O re ga a kgone go nkwešiša ka gore ke na le segalo sa go šiiša. Ke be ke na le go se itshephe ge ke bolela sekgowa. Ke be ke fela ke tshwenyegile gore ke se leke go bolela sekgowa. Ka thoma go dira segwera le Malome Themba le Malome Steven. Monna yoo o sa tšwela pele go nthoga, eupša seo ga se sa ntshwenya bjale. Ke tseba gore bagwera ba ka ke bomang. Nka se tsoge ke gwerane le monna yoo,” a realo.

Timeo a lebelela ba lapa la gagwe. “Ka moka ga rena re kwele bohloko. Ka moka ga rena re ile ra se itshephe. Ka moka ga rena re tlaišitšwe. Eupša ga re noši. Re kgona go thekgana le go gopotšana gore ga se ra nona, ga re utswe mešomo, ga re bapale kgwele gampe, ebile ga re na le ditšhila.

Eva o ile a myemyela.

Gloria a myemyela.

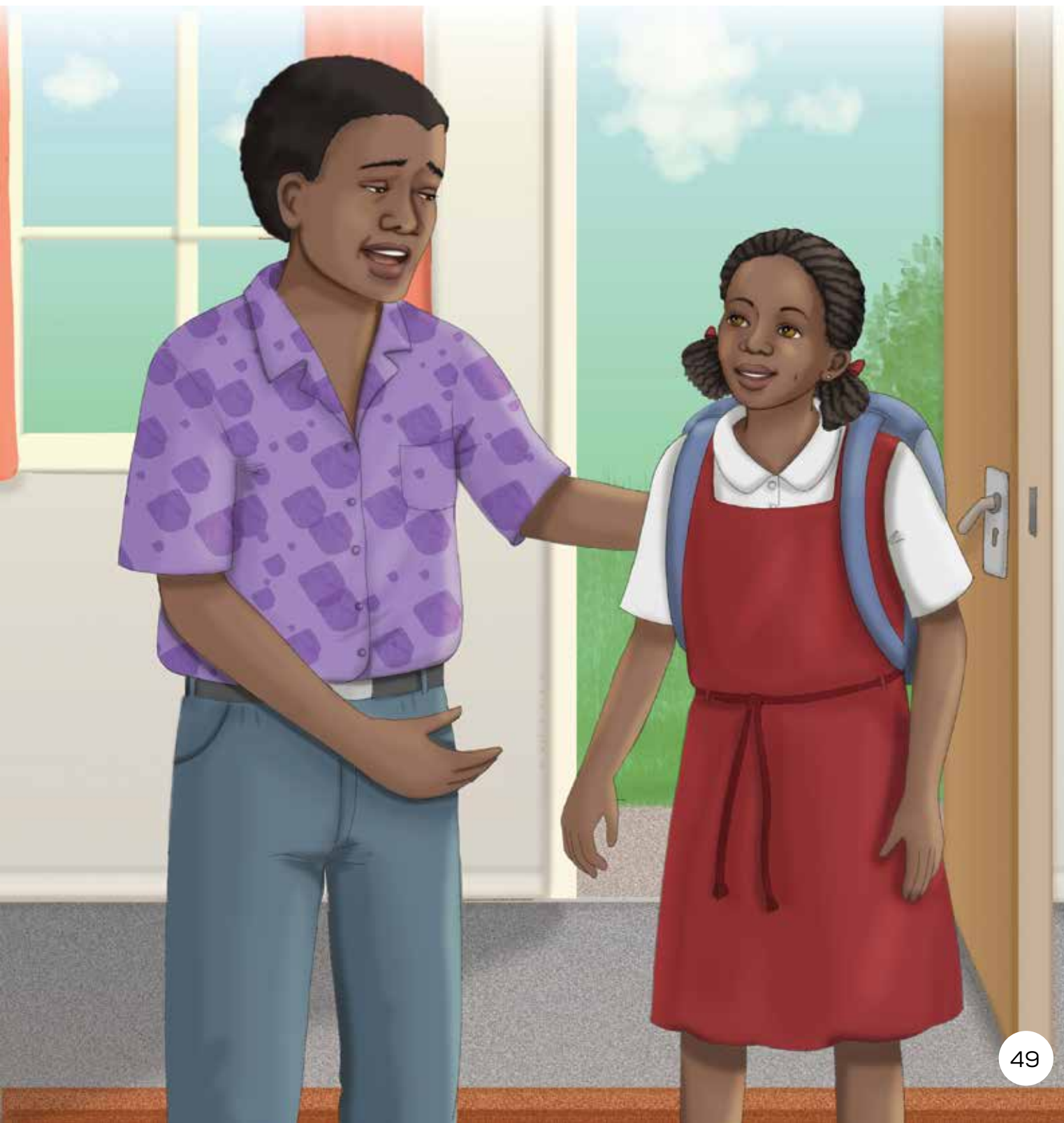
Emmanuel a myemyela, gomme a ntšha dithuthupe ka seatla.

Mathapama ao a latelago, Timeo a letela Eva ge a boa sekolong.

“O bile le letšatši le le bjang lehono?” a botšiša.

“Le be le le kaonenyana,” gwa realo Eva a myemyela.

Timeo a letela Gloria ge a boa mošomong.

“Letšatši la gago le be le le bjang lehono?” a botšiša.

“Le be le le kaonenyana,” gwa realo Gloria a myemyela.

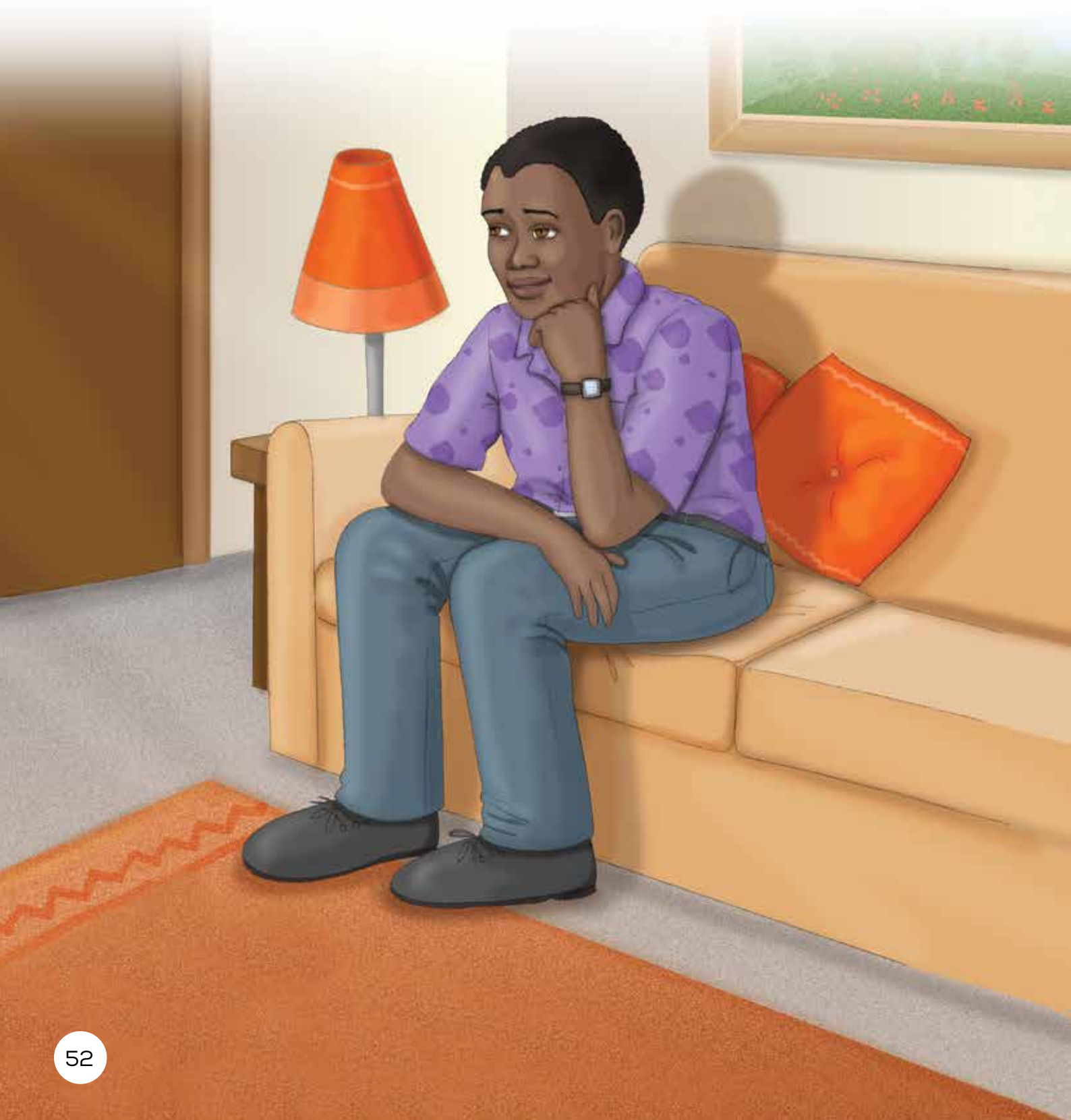
Mafelelong Emmanuel a boa go bapala kgwele ya maoto.

“Go itšhidulla kgwele ya maoto go be go le bjang lehono?” a botšiša.

“Go be go sa le boima,” gwa realo Emmanuel ka tiišetšo, “eupša ke nagana gore go tla kaonafala.”

Timeo o ile a dula sofeng, a nagana kudu ka ba lapa la gagwe. O be a tseba gore bothata ga se bja rarollwa, eupša o be a thakgatšwa ke gore o thušitše yo mongwe le yo mongwe go ba le letšatši le lekaone.

Go Bala 1

Naa ke bomang ba hlorišwago mo kanegelong ye?

Ba lapa ka moka (Eva, Gloria, Emmanuel) ba a hlorišwa.

Naa Timeo o ile a direla ba lapa seneke sefe ge ba na le kopano?

O dirile dithuthupe.

Ke ka lebaka la eng Timeo a tšere sephetho sa go bitša kopano ya ba lapa?

- Ke ka lebaka la gore ba lapa ka moka ba be ba na le bothata bja go swana.
- Ke ka lebaka la gore o naganne gore go tla thuša ge ba lapa ba tseba gore ga ba noši – gore diganka di ka hloriša mang le mang.
- Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go thekga ba lapa la gagwe.
- Ke ka lebaka la gore o be a nyaka gore ba lapa la gagwe ba kwe bokaone.
- Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go botša ba lapa gore le yena o a hlorišwa ka dinako tše dingwe.

Go Bala 2

Naa Timeo o nagana gore ba lapa ba rarolle maikutlo a bona a go se itshephe bjang?

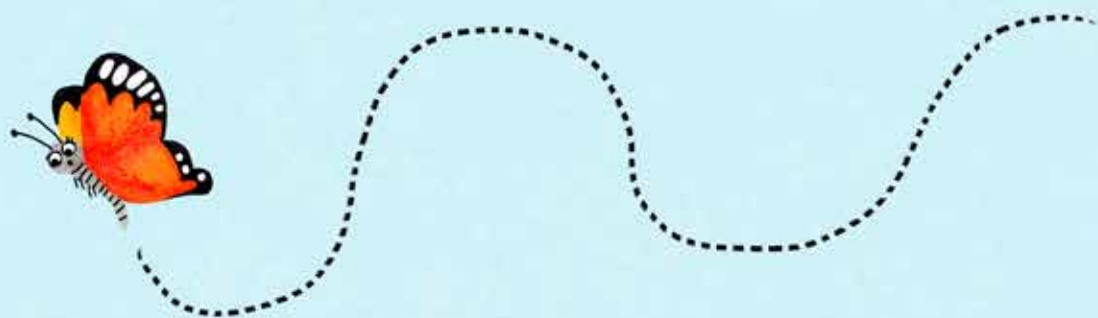
- Ka go hlokomologa diganka.
- Ka go phela le bagwera ba bona le batho bao ba lego botho go bona.

Naa o ka kgokaganya ditiragalo? Naa o kile wa kwerwa goba wa tlaišwa?

Ke kgokaganya ditiragalo. Ge ke be ke kwerwa / tlaišwa, ke...

Ke ka lebaka la eng Timeo a boditše ba lapa ka go tlaišwa mošomong?

- Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go kgokagantšha ye nngwe le ye nngwe ya ditiragalo le maitemogelo a bona.
- Ke ka lebaka la gore o be a sa nyake o tee wa ba lapa a ekwa eke o lahlegile.
- Ke ka lebaka la gore o be a nyaka go bontšha ba lapa gore tharollo ya gagwe e mo thušitše gore a kwe bokaone.
- Ke ka lebaka la gore o be a nyaka ba lapa ba leka go šomiša tharollo ya gagwe.

KANEGELO YA 5 LESEGO GA A DUDIŠEGE

Tabakgolo: Mebele ya rena

Tshedimošo ya bokamorago

- Kanegelo ya dingwalwa tše e sego tša nnete.
- E diragetše mo Afrika Borwa.
- E diragetše matšatšing a lehono.
- Kanegelo ye e tla thuša barutwana go lemoga gore go bohlokwa go bolela ge o bona motho o mongwe a go dira gore o se dudišege.

Dintlha tšeo o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Kanegelo ye e ka go tšea maikutlo. Ka lebaka la gore bana ba swanetše go botša motho o mogolo yo ba mo tshepago ge eba go na le motho yo a ba dirago gore ba seke ba ikwa ba dudišegile.
- Go ka ba bothata go bana go bolela, kudu ge ba tseba motho yo a dirago gore ba se dudišege.
- Bana ba bantši bao ba tlhorišwago ba kwešwa bohloko ke batho bao ba ba tsebago.

Leano la Kwešišo: Botšiša dipotšišo / Makala

- Seo e lego sona: Seo o se naganago le go botšiša ka kanegelo mola o bala.
- Go reng re se šomiša: Go dula o kgahlegile le go hwetša tša go feta moo ge o bala.
- Ka fao e thušago: Go dula o na le kgahlego le go hwetša dintlha ka botlalo ge o bala.. E go thuša go phopholetša ka seo se tlogo direga kanegelong.

Go šomiša mokgwa wo:

Letlakala le temana	Bala	Bolela
58, 1	Mapule, sesi wa Lesego, o ile a tsena ka phaphošing. “Bothata ke eng Lesego?” a botšiša. “Ga go na bothata,” Lesego a bolela maaka. Mapule o ile a dula fase kgauswi ga gagwe. “Ke a bona gore go na le bothata!” a realo. “Mpotše!”	Ke a makala gore ke ka lebaka la eng Lesego a tšhaba go botša sesi wa gagwe? Mogongwe o tshwenyegile ka seo maikutlo a gagwe a tlogo go se dira batho ba bangwe ba ka ikwa ba nyamile goba ba befelwa.
65, 1	Mafelelong ge Malome Tumelo a tsena ka lebatl, ga se a leka go gokarela goba go atla basetsana. O ile a re, “Sontaga se se botse, Mapule le Lesego,” gomme a ba dumediša ka seatla.	Ke a makala gore Lesego a ka ba a ikwa bjang? O swanetše go lemoga gore maikutlo a gagwe a bohlokwa.

Lesego o dutše ka letšhogo mpeteng wa gagwe. Mmagwe o mmoditše gore Malome Tumelo o etla ka Sontaga o tlo ja le bona dijo tša go lalela. Lesego o be a sa rate ge Malome Tumelo a ba etela. O be a sa rate ka mokgwa wo a mo gokarelago ka gona. O be a sa rate ka moo a mo atlago mo molomong.

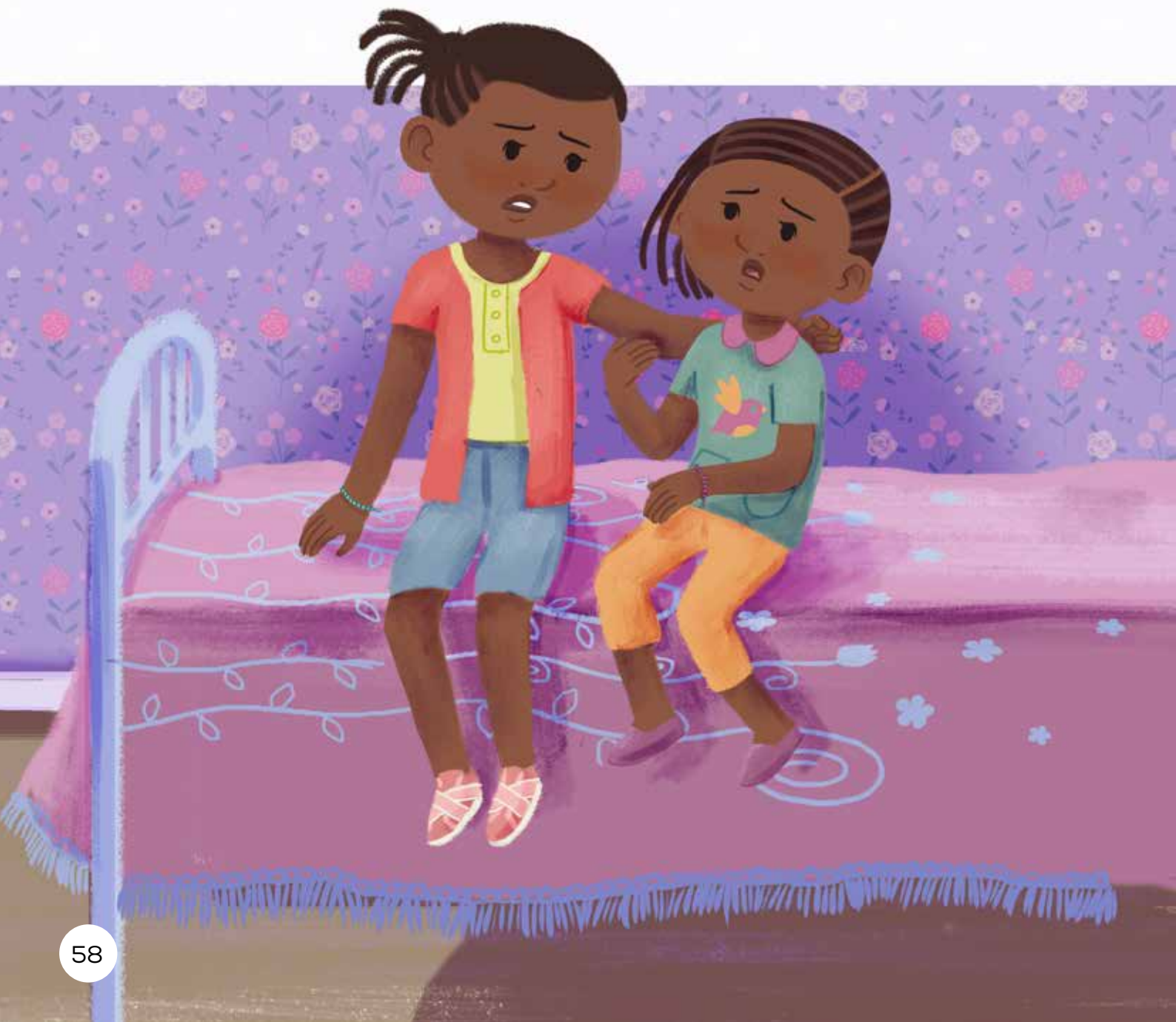

Mapule, sesi wa Lesego, o ile a tsena ka phaphošing.

“Bothata ke eng Lesego?” a botšiša.

“Ga go na bothata,” Lesego a bolela maaka.

Mapule o ile a dula fase kgauswi ga gagwe. “Ke a bona gore go na le bothata!” a realo. “Mpotše!”

“Ga ke rate ge Malome Tumelo a etla mo. Ke no kwa... ga ke tsebe,” gwa realo Lesego. “Eupša o se botše motho! Ga ke nyake mma a mpefelelwa!”

“Ke tseba gore o ikwa bjang. Ga ke rate ge a nkatla molomong,” gwa realo Mapule. “Ke nagana gore re botše bomma. Ke taba ye kgolo ge motho yo mongwe a re dira gore re se dudišege!”

“Aowa! O tla befelwa ge re bolela dilo tše mpe ka buti wa gagwe. Ga ke nyake go mmefediša!” gwa goeletša Lesego.

“Ke a tseba gore go a tšhoša - eupša mohlomongwe go ka ba le mohola! Mohlomongwe a ka re thuša gore re kwe bokaone. Go se go bjalo, bonnyane ke gore re tla be re mmotša re le mmogo,” gwa realo Mapule, a swere Lesego ka seatla.

Mapule le Lesego ba hweditše mmago bona a apha matena.

“Mma, re kgopela go bolela le lena,” Mapule a bolela ka bogale.

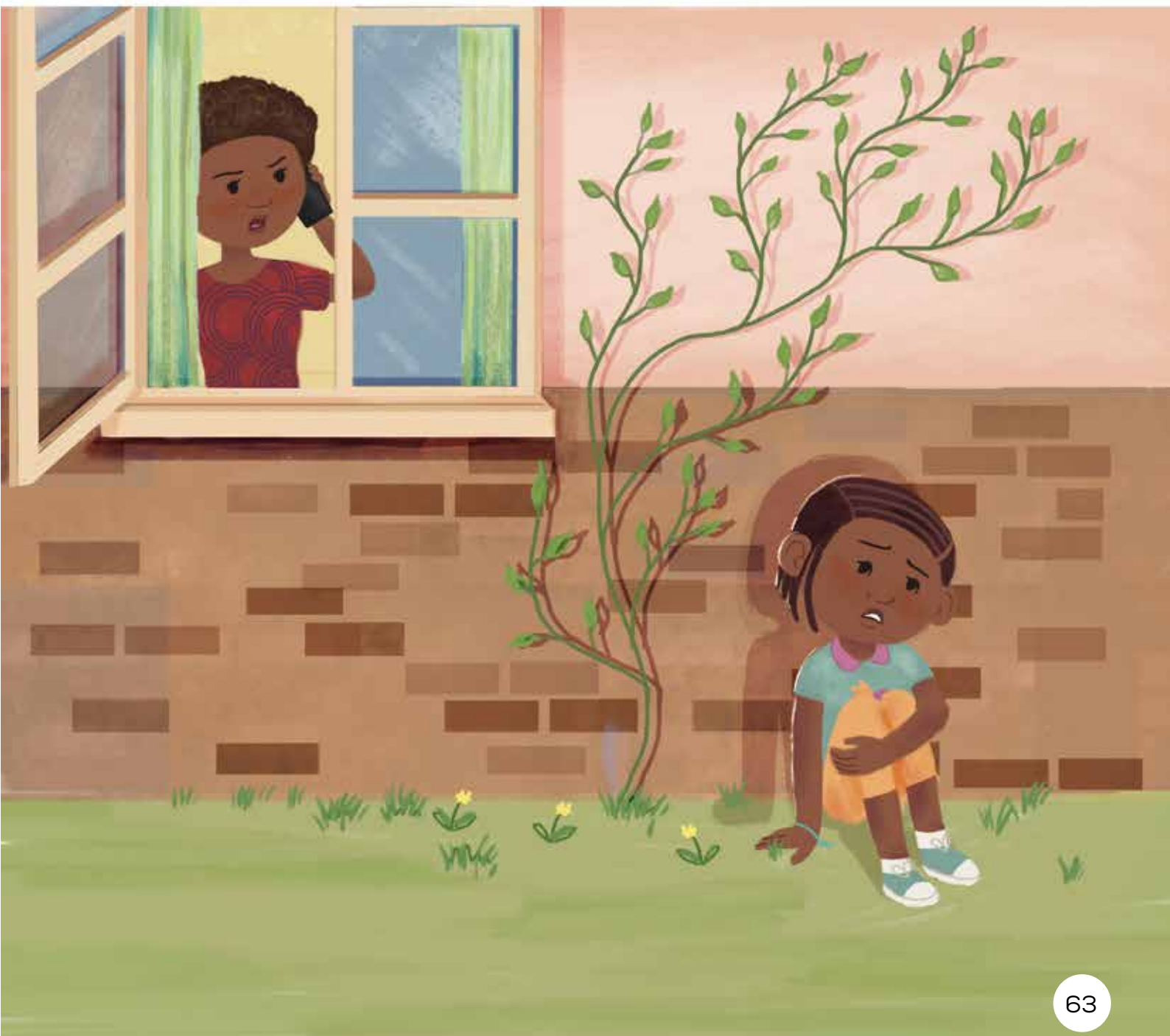
Ke moka, Mapule a botša mmagwe gore Malome Tumelo o be a dira gore ba se dudišege.

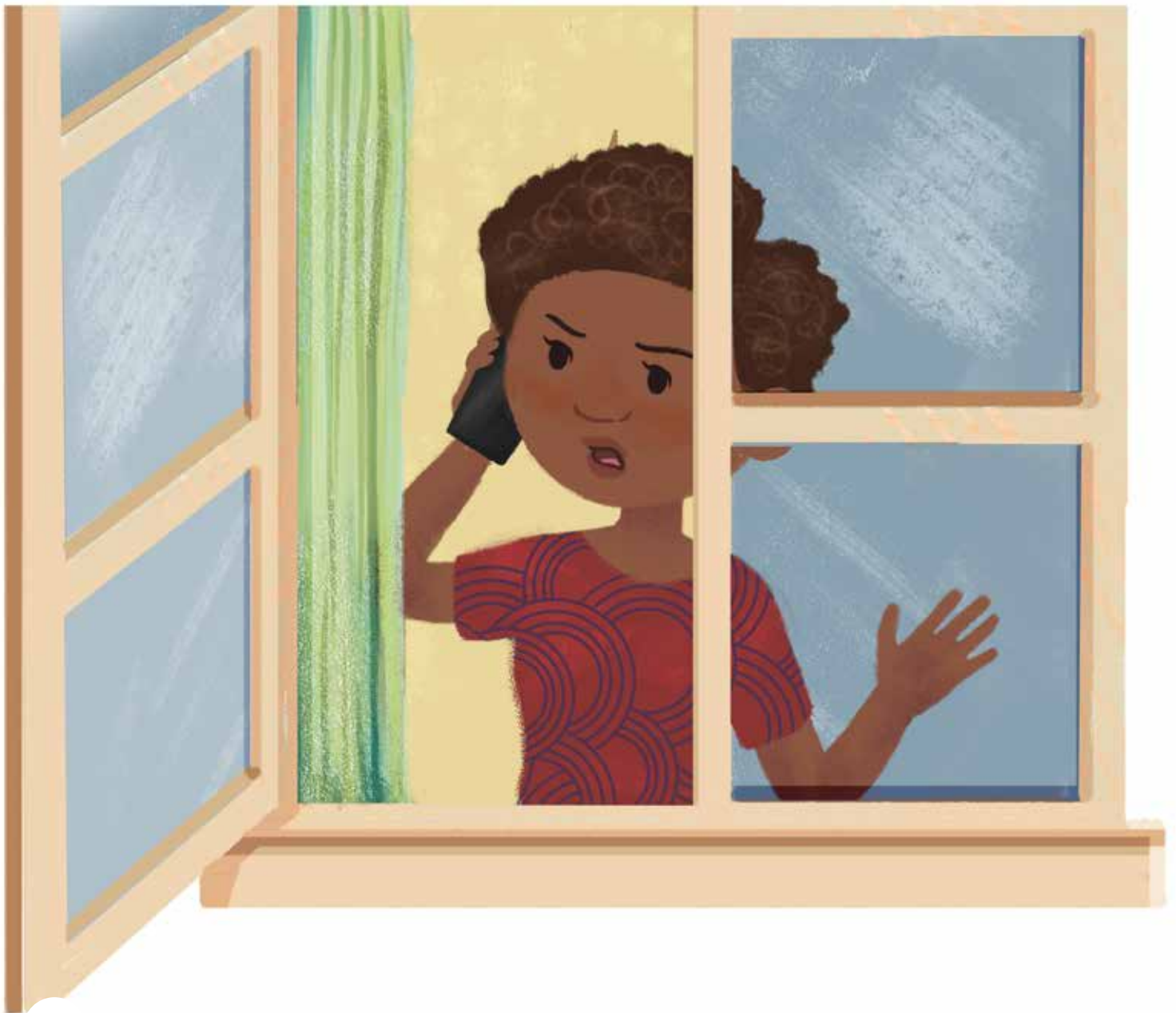
Mma o ile a hemela godimo. Lesego a nagana gore o be a itokišetša go omana. “Ke thabela gore le mpoditše. O se ke wa e dira sephiri le gatee ge motho yo mongwe a go hlokiša boiketlo. Ao ke maikutlo a bohlokwa ao o sa swanelago go a hlokomologa. Ke tla bolela le yena. Gapegape, Mapule, le gatee ga ke nyake wena goba Lesego le eba le yena le nnoši,” mma a realo a tiišitše. “Le dule mmogo ka mehla ge le na le Malome Tumelo.”

Lesego le Mapule ba ile ba ya ka ntle ba yo bapala. Ke moka Lesego a bona mmagwe lefasetereng la ka moraleng a bolela ka mogala. Lesego o be a tshwenyegile ka seo mmagwe a bego a se botša Malome Tumelo. O tsebile gore ga a swanela go theeletša, eupša a se kgone go itshwara. O ile a kitima a dula ka fase ga lefasetere la ka moraleng.

“Tumelo,” gwa realo mma ka lentšu la go laetša bohlokwa bja taba, “basetšana ga ba iketle ge banna ba e se go tatago bona a ba gokarela a ba atla. Ka kgopelo hlompha maikutlo a bona – ba dumediše ka seatla.”

Mafelelong ge Malome Tumelo a tsena ka lebatl, ga se a leka go gokarela goba go atla basetsana. O ile a re, “Sontaga se se botse, Mapule le Lesego,” gomme a ba dumediša ka seatla.

Go Bala 1

Ke mang a dirago gore Lesego a se dudišege?

Malome Tumelo o mo dira gore a se dudišege.

Lesego o botša mang gore ga a dudišege?

O botša sesi wa gagwe Mapule.

Ke ka lebaka la eng Lesego a sa nyake go botša motho ka maikutlo a gagwe?

- Ka gobane o be a tshwenyegile gore maikutlo a gagwe a be a fošagetše.
- Ka gobane o be a tshwenyegile gore ga go na motho yo a bego a tla kwešiša maikutlo a gagwe.
- ka gore o be a tshwenyegile gore mmagwe o tla mo galefela.

Go Bala 2

Naa ke eng se dirago gore Lesego a se dudišege?

Ke mokgwa wo Malome Tumelo a mo gokarelago a bilego a mo atla ka gona.

Ke ka lebaka la eng Lesego a ile a dula ka fase ga lefasetere la morala?

- Gore a kgone go kwa mmagwe a bolela mogaleng.
- Gore a kgone go kwa seo mmagwe a se botšago Malome Tumelo.

O nagana gore Lesego o ile a ikwa bjang mafelelong a kanegelo? Ka lebaka la eng?

- Ke nagana gore Lesego o ile a ikwa a leboga sesi wa gagwe ka gobane o mo thušitše go laetša maikutlo a gagwe.
- Ke nagana gore Lesego o ile a ikwa a imologile gore mmagwe o boletše le malome wa gagwe.

KANEGELO YA 6 LETŠATŠI LA KELETŠO LE LEBE

Tabakgolo: Mebele ya rena

Tshedimošo ya bokamorago

- Kanegelo ya dingwalwa tše e sego tša nnete.
- E diragetše mo Afrika Borwa.
- E diragetše matšatšing a lehono.
- Kanegelo ye e tla thuša barutwana gore ba kwešiše bokaone gore ditshwayatshwayo ka mebele ya batho di ka dira gore ba se dudišege.

Dintlha tšeo o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Go bolela ka mebele ya batho go ka ba dira gore ba se dudišege.
- Bana gantši ba ikhwetša ba kwerwa mabapi le ka moo ba lebelegago ka gona-Se se akaretša bana le batho ba bagolo. Ga se botho!
- Ge motho a ka dira gore ngwana a ikwe a sa phuthologa, go bohlokwa gore ngwana a botše motho yo mogolo yo a botegago.

Leano la Kwešišo: Dira diphetho

- Seo e lego sona: Go phopholetša dilo tšeo mongwadi a sa di hlalošego thwii, a šomiša mehlala kanegelong.
- Go reng re se šomiša: Go kwešiša ditlhalošo tše di tseneletšego le melaetša ye e utilwego.
- Ka fao e thušago: Go go thuša go fihlelela diphetho ge o bala, le go kwešiša kanegelo le baanegwa bokaone.

Go šomiša mokgwa wo:

Letlakala le temana	Bala	Bolela
69, 2	Sefahlego sa Keletšo se ile sa fiša. O be a sa tsebe gore a reng.	Ke phetha ka gore Keletšo o kwele bohloko ka lebaka la mantšu a a boletšwego gothwe sefahlego sa gagwe se kwele go fiša – le gona moo seswantšhong ga a bontšhe a thabile le gatee!
72, 1	Ke moka segalo sa gagwe sa fetoga. “Sa bobedi, seo ga se sa loka. Ga go motho yo mogolo yo a swanetšego go dira ditshwayatshwayo ka mmele wa gago. “Ke manyami ka seo se diragetšego. Ke tla bolela le yena gosasa.”	Ke phetha ka gore mmago Keletšo o nyamile. O kwagala a befetšwe a laetša gore o tla bolela le hlogo ya sekolo ka seo se diragetšego.

Keletšo o be a thakgetše kudu go boela sekolong ka morago ga matšatši a maikhutšo. Ge a tloga kopanong ya mesong go fola mothaladi wa mphato, yo mongwe wa barutiši, e lego Mna. Pakgadi a re, “Mmalo Keletšo, o oketšegile mmele! O tloga o bonala o nonne.”

Sefahlego sa Keletšo se ile sa fiša. O be a sa tsebe gore a reng.

Letšatši ka moka Keletšo a thoma go itemoga. O ile a apara jesi ya gagwe le ge ka phaphošing go be go fiša. “Mohlomongwe se se tla fihla mmele wa ka,” a nagana.

Ge tatago Keletšo a etla go mo tšea sekolong, o itahletše ka setulong sa ka morago sa sefatanaga.

“Bothata ke eng, Keletšo?” a botšiša.

“Ga ke nyake go bolela ka yona,” Keletšo a bolelela fase.

Ka morago mantšiboeng ao, ge mmago Keletšo a boa mošomong, a kokota lebating la phaphoši ya Keletšo ya go robala.

“Mna. Pakgadi o re ke oketšegile mmele. O re ke nonne,” Keletšo a realo. “Naa ke nonne?” Keletšo a botšiša.

“Sa mathomo, mebele ka moka e gabotse,” mmago Keletšo a araba ka boleta. “O botse go sa kgathalege gore boima bja gago ke bokae.”

Ke moka segalo sa gagwe sa fetoga. “Sa bobedi, seo ga se sa loka. Ga go motho yo mogolo yo a swanetšego go dira ditshwayatshwayo ka mmele wa gago. “Ke manyami ka seo se diragetšego. Ke tla bolela le yena gosasa.”

“Aowa, Mma! Mna. Pakgadi o tla nagana eng? O tla ntlhoya!” Keletšo a lla.

“Keletšo, re ka se no tlogela se. Se ga se a swanela go ba se go diragaletše, ebile ga se a swanela go diragalela morutwana ofe goba ofe gape kua sekolong,” mmagwe a realo a tiišitše.

Moragonyana bošegong bjoo, Keletšo a kwa batswadi ba gagwe ba bolela ge ba robetše mpeteng.

“Taba ya gore morutiši a bolele le Keletšo ka mokgwa wo ga e ntshware gabotse – ke nagana gore ga se maleba gore a dire diswaoswao ka mmele wa gagwe!” mmago Keletšo a realo.

“Ga go na le motho yo a swanetšego go hlokiša Keletšo boiketlo sekolong – kudu morutiši!” tatago Keletšo a tlaleletša.

Bošegong bjoo Keletšo a robala mpeteng a
tshwenyegile ka seo se tlogo diragala ge mmagwe a
bolela le Mna. Madumo.

Mathapameng ao a latelago, batswadi ba Keletšo ka bobedi ba tlile ba mo tšea. Keletšo o be a bapala ka ntle ge batswadi ba gagwe ba eya ofising ya hlogo ya sekolo. Keletšo o lekile go šetša papadi ya gagwe ya go kgwathana, eupša o be a fela a lebala gore ke mang a “kgwathago”. Seo a bego a se nagana ke seo se bego se bolelwa ka ofising.

Mafelelong, mmago Keletšo a mmitša. Keletšo a swara mmagwe ka seatla ge a tsena ka ofising ya Mna. Madumo.

“Keletšo, ke manyami ge ke swayaswaile mmele wa gago gomme ka go dira gore a se iketle,” Mna. Pakgadi a realo. “Ke be ke sa lemoge gore se se tla go nyamiša, eupša bjale ke a bona gore ke phošo. Mebele ka moka e lokile, le gona ga ka swanela go ahlola batho go ya ka boima bja mebele ya bona.”

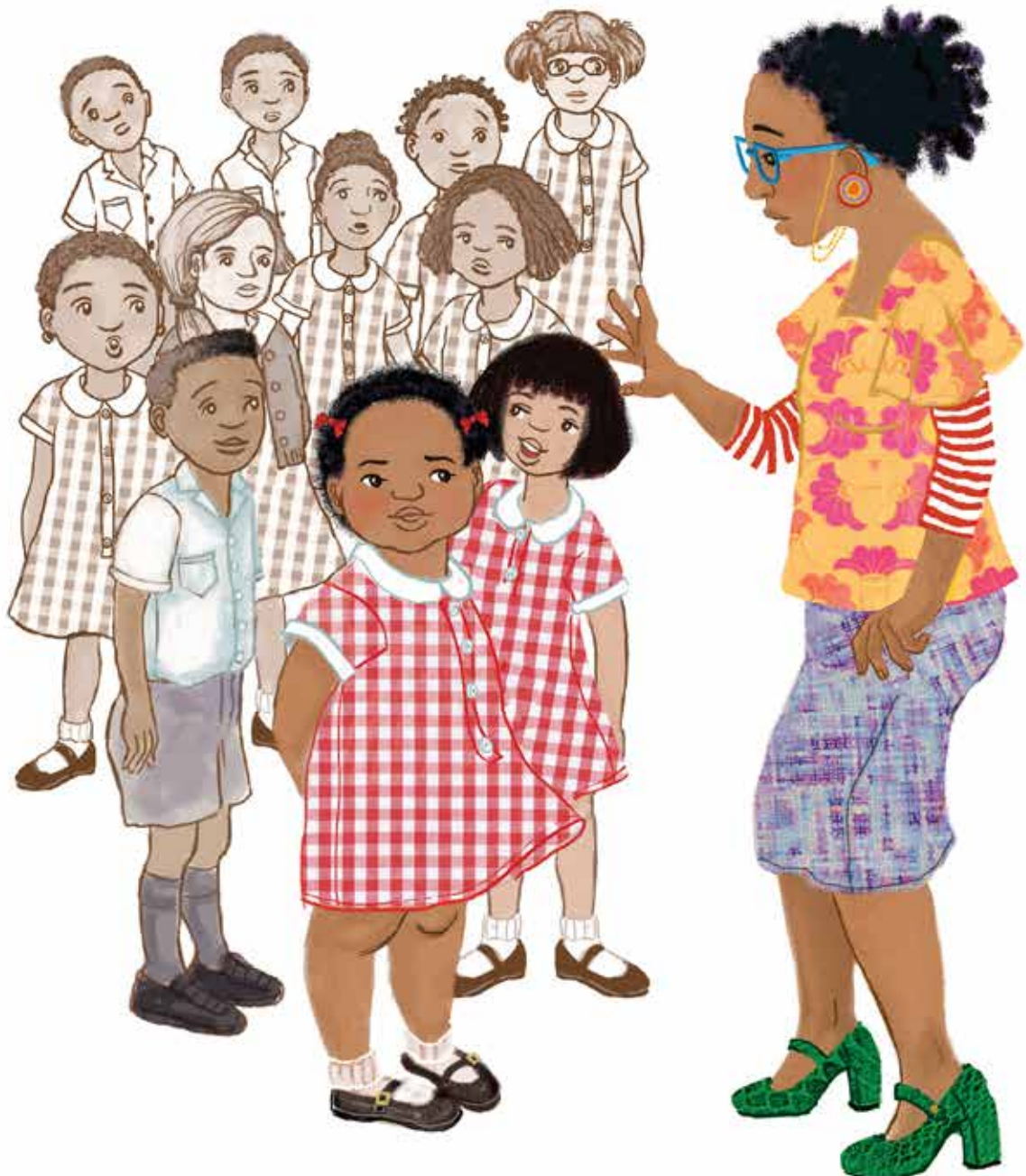
Ge Mna. Pakgadi a se no tšwa ka phaphošing, Mna. Madumo a lebelela Keletšo a tiišitše. “Keletšo, ga gwa loka gore mang le mang a swayaswaye mmele wa gago. Ke leboga ge o re lemošitše ka se,” a realo.

Keletšo o ile a tshwenyega ge a bona Mna. Pakgadi letšatši leo le latelago, le ge a tsebile gore o dirile selo seo se swanetšego

Mosong wa go latela kopanong, Mna. Madumo a bolela le sekolo ka moka ka go ba le botho le go hlompha. “Re tšwelela ka diboego le bogolo bja go fapafapana, gomme seboego le bogolo bjo bongwe le bjo bongwe di lokile,” a bega.

Tasneem o ile a retologela go Keletšo, “Ke leboga gore o bile bogale go bolela se sengwe. Ke tshepha gore Mohlomphegi a ka se sa bolela dilo tša mohuta wo gape.”

Go Bala 1

Naa ke mang a boditšego Keletšo gore o nonne?

Mna. Pakgadi o boditše Keletšo gore o tloga a nonne.

Naa Keletšo o ile a ikwa bjang ge Mna. Pakgadi a swayaswaya mmele wa gagwe?

O be a nyamile / a sa dudišege / a itemoga / a jewa ke dihlolong, bj. bj.

Ke ka lebaka la eng Keletšo a apere jesi letšatši ka moka, le ge go be go fiša?

- Ke ka lebaka la gore Mna. Pakgadi o rile o lebelelega a nonne.
- Ke ka lebaka la gore o be a sa dudišege ka ge Mna. Pakgadi a swayaswaile boima bja mmele wa gagwe.
- Ke ka lebaka la gore o be a sa nyake motho a ahlola mmele wa gagwe.
- Ke ka lebaka la gore Mna. Pakgadi o dirile gore a kwe a nyamile ka mmele wa gagwe

Go Bala 2

Naa ke papadi efe yeo Keletšo a bego a e bapala ge batswadi ba gagwe ba le ka ofising?

O bapetše papadi ya go kgwathana le bagwera ba gagwe.

Ke ka lebaka la eng Keletšo a ile a se šetše papadi ya gagwe ya 'go kgwathana'?

- Ke ka lebaka la gore o be a tshwenyegile ka seo se diregago ka ofising.
- Ke ka lebaka la gore o be a ikwa a tshwenyegile kudu gore a ka šetša papadi.

Ke ka lebaka la eng batswadi ba Keletšo ba boletše le Hlogo ya sekolo Madumo?

- Ke ka lebaka la gore Mna. Pakgadi o boditše Keletšo gore o nonne, gomme a ikwa a nyamile.
- Ke ka lebaka la gore batswadi ba Keletšo ba be ba bona gore Keletšo o nyamile kudu ka seo Mna. Pakgadi a se boletšego.
- Ke ka lebaka la gore batswadi ba Keletšo ba be ba nyamile ge Mna. Pakgadi a nyamiša Keletšo
- Ke ka lebaka la gore mmago Keletšo o be a ikwa a sa dudišege. O be a sa nagane gore morutiši a ka swayaswaya mebele ya barutwana.
- Ke ka lebaka la gore ba be ba sa nyake motho a dira gore Keletšo a se dudišege sekaolong.
- Ke ka lebaka la gore batswadi ba Keletšo ba a mo rata ebile ba nyaka go mo šireletša.
- Ke ka lebaka la gore mebele ka moka e lokile, gomme ba bangwe ga ba swanela go swayaswaya bokoto bja rena.

KANEGELO YA 7 PUKUTŠATŠI YA SEPHIRI YA MANDU

Tabakgolo: Re rarolla dimaka

Tshedimošo ya bokamorago

- Kanegelo ya dingwalwa tše e sego tša nnete.
- E diragetše mo Afrika Borwa.
- E diragetše matšatšing a lehono.
- Kanegelo ye e tla thuša barutwana ba gago go ithuta ka botlalo ka go šomiša ditšhupetšo go rarolla dimaka

Dintlha tšeo o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Semaka ke seo re sa sa se tsebego ga bjale - ke bothata goba potšišo ye e nyakago karabo. Ke gopola ka yona ge o šetše o sa kgone go hwetša sebakadišwa sa gago: “Naa sebakadišwa saka se kae?” Ke sona Semaka.
- Ditšhupetšo ke tshedimošo ye nnyane ye e thušago yeo e re hlahlago go ya karabong. Ke dika tše re di lemogago tša go re botša ka kanegelo.

Leano la Kwešišo: Dira dikgokagano

- Seo e lego sona: Go nagana ka fao kanegelo e amanago le bophelo bja gago, gammogo le dipuku tše dingwe, goba lefase.
- Go reng re se šomiša: Go kwešiša kanegelo bokaone ka go e kgokaganya le dilo tšeo o šetšego o di tseba.
- Ka fao e thušago: E dira gore kanegelo e be le mohola kudu le go ba bonolo go e gopola.

Go šomiša mokgwa wo:

Letlakala le temana	Bala	Bolela
84, 5	“Ke a petšha ke moratho waka wa mošimane,” gwa realo Tekano. “Thabo o phela a na le menwana ya ditšhila ge a fetša go bapala ka ntle.”	Nka dira dikgokagano fa go maphodisa. Anna le Mandu ba nyakana le mehlala ya go rarolla botsotsi – bjalo ka maphodisa.
87, 2	“Bona moriri o mošweu!” gwa realo Tekano a swere karolwana ya moriri o mošweu. “Wo ke mohlala wo bohlokwa,” a realo. “Mong wa moriri o mošweu o swanetše go ba a badile pukutšatši ya ka.”	Anna le Mandu ba kgoboketša ditšhupetšo tša go hwetša gore ke mang yo a badilego pukutšatši, go swana le ge maphodisa a kgoboketša bohlatse bja go rarolla bosenyi.

Tekano o be a rata go ngwala. O be a rata go ngwala ka pukutšatšing ya gagwe kudu. Letšatši le lengwe le le lengwe, o be a ngwala tšeo a di dirilego.

Gape o be a ngwala bontši bja diphiri tša gagwe tša ka sephiring. Go ngwala go be go mo thuša go ntšha dilo ka hlogong. Go be go mo thuša go iketla. Go be go mo thuša gore a ikwe a thabile.

Tekano o be a sa nyake ge diphiri tša gagwe di balwa ke motho, ka fao a tseba gore o swanetše go hwetša sekhutlwana se se botse sa go fihla pukutšatši ya gagwe. O ile a lebelela ka phaphošing ya gagwe ya go robala go hwetša sekhutlwana se se botse sa go khutiša pukutšatši ya gagwe. Mafelelong a tšea sephetho sa go e khutiša ka fase ga mpete wa gagwe.

“Ga go yo a ka e hwetšago mo!” a nagana.

Eupša mathapama a mangwe, ge Tekano le mogwera wa gagwe Anna ba boa sekolong, Tekano a hwetša pukutšatši ya gagwe e bulegile e ahlame lebatong ka kamoreng ya gagwe. A kwa sefahlego sa gagwe se fiša. A kwa pelo ya gagwe e betha ka lebelo.

“Aowa! Bona Anna! Motho yo mongwe o be a bala pukutšatši ya ka!” a goeletša.

“Re ka kgona go nagana gore ke mang!” gwa araba Anna a iketlile. “Re tla ba mafokisi a dipukutšatši.”

Tekano le Anna ba ile ba lekola pukutšatši.

“Bona kgatišo ya menwana ye ya ditšhila,” gwa realo Anna. “Wo ke mohlala wo mobotse! O nagana gore ke mang a ka bago le menwana ya ditšhila?”

“Ke a petšha ke moratho waka wa mošimane,” gwa realo Tekano. “Thabo o phela a na le menwana ya ditšhila ge a fetša go bapala ka ntle.”

“A re ye go mo nyaka. Re swanetše go mmotšiša dipotšišo go bona ge e le gore ke yena!” gwa realo Anna.

Tekano a nagana Thabo a bala diphiri tšohle tša gagwe. Eupša a napa a nagana gore moratho wa gagwe o be a na le mengwaga ye mehlano feela. Ga a ešo a kgona go bala.

“Ema! Ga go kgonege gore e be yena! Ga a kgone go bala!” Tekano a realo a sega.

“A re nyake mehlala ye mengwe,” gwa realo Anna.

Tekano a thoma go lekola pukutšatši, letlakala le lengwe le le lengwe.

“Bona moriri o mošweu!” gwa realo Tekano a swere karolwana ya moriri o mošweu. “Wo ke mohlala wo bohlokwa,” a realo. “Mong wa moriri o mošweu o swanetše go ba a badile pukutšatši ya ka. Ba lapa la ka ka moka ba na le moriri o moso. Bjale, e ka be e le mang? Ke mang yo ke mo tsebago a nago le moriri wo mošweu?” a botšiša, a lebeletše meriri ya Anna ye mešweu ka pelaelo.

“E be e se nna! Ke a tshephiša!” gwa realo Anna. “Le gona, wo ke moriri o mokopana o mošweu. Wa ka ke o motelele!”

Re tla swanelwa ke go bea molaba re bone ge re ka se sware mmadi wa pukutšatši,” Tekano a realo. Tekano o ile a bea pukutšatši gape ka fase ga mpete. Ke moka, a fokafoketša folouru lebatong kgauswi le mpete wa gagwe.

“Ge yo mongwe a ka batamela pukutšatši ya ka, re tla hwetša mehlala ya maoto folourong,” gwa hlaloša Tekano.

Ke moka basetsana ba khuta sekhutlong gomme ba leta. Ka morago ga metsotso e se mekae, ba kwa mašata a mengwapo ka kamoreng ya go robala.

Ba ile ba kitimela ka kamoreng ya Tekano. “Re go swere!” gwa goeletša Anna. Eupša go be go se na motho. Go se na motho ka ntle ga mpša ya Tekano, e lego Sibi. Lebato le be le tletše ka mehlala ya marofa a mpša a go ba le folouru. Sibi e be e tsentše nko ka pukutšatšing ya Tekano!

Tekano a thoma go sega. “Meriri yela ye mešweu ka pukutšatšing e swanetše go ba e le ya Sibi!”

“Sibi e a seleka!” gwa realo Anna. “O tla swanelwa ke go hwetša sekhutlwana se se botse sa go khutiša.”

“Ke nnete!” gwa realo Tekano. “Eupša ke tla hwetša se sengwe ka morago – e swanetše go ba sephiri, le go wena!”

Go Bala 1

Ke ditšhupetšo dife tšeo di hweditšwego ke Anna le Tekano?

Ba hweditše menwana ya ditšhila, moriri o mošweu le mehlala ya marofa a go tlala folouru.

Ke mang a bego a “bala” pukutšatši ya Tekano?

E be e le mpša ya gagwe.

Ke ka lebaka la eng Tekano a nagana gore Anna o badile pukutšatši ya gagwe?

- Ke ka lebaka la gore o hweditše moriri o mošweu.
- Ke ka lebaka la gore ga go na yo a nago le moriri o mošweu ka lapeng la Tekano.
- Mohlomongwe ke ka lebaka la gore Anna o rata go thuša. Go a belaetša.

Go Bala 2

Tekano o be a gononela mang?

O be a gononela kgaetšedi ya gagwe le Anna.

Tekano le Anna ba hweditše bjang gore ke mang a bego a bala pukutšatši?

Ba lebeletše ditšhupetšo gomme ba thea molaba.

Ke ka lebaka la eng Tekano a be a nyaka sekhutlwana se se kaone sa go khutiša?

- Ke ka lebaka la gore pukutšatši e swanetše go ba sephiri.
- Ke ka lebaka la gore mpša ya gagwe Sibi e hweditše pukutšatši gabonolo.
- Ke ka lebaka la gore Anna o tseba mo pukutšatši e khutišitšwego, ka fao ga e sa le sekhutlwana sa sephiri.

KANEGELO YA 8

GO KHUTELANA

Tabakgolo:
Re rarolla dimaka

Tshedimošo ya bokamorago

- Kanegelo ya dingwalwa tše e sego tša nnete.
- E diragetše ka Afrika Borwa
- E direga matšatšing a lehono.
- Kanegelo ye e tla thuša barutwana ba gago go kwešiša gabonolo seo e lego semaka.

Dintlha tše o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Botšiša barutwana ge eba ba kile ba bapala thaloko ya: Go Khutelana.
- Dira tshekatsheko ya melawana: Motho o tee o a balele mola ba bangwe ba khuta; mme yo a bego a balela a ba hwetše ka moka.
- Ge moraloki a ka iphihla ka bohlale gomme gwa ba bothata go mo hwetša, moo ba khutilego ke semaka.

Leano la Kwešišo: Diragatša kakanyo

- Seo e lego sona: Go phopholetša dilo tše mongwadi a sa di hlalošego thwii, a šomiša mehlala kanegelong.
- Go reng re se šomiša: Go kwešiša ditlhalošo tše di tseneletšego le melaetša ye e utilwego.
- Ka fao e thušago: Go go thuša go fihlelela diphetho ge o bala, le go kwešiša kanegelo le baanegwa bokaone.

Go šomiša mokgwa wo:

Letlakala le temana	Bala	Bolela
101, 1	“Ga se ba nkhwetša!” gwa nagana Rekwele, a segasega ka gare ga toromo.	Ke nagana gore Rekwele o bile le lefelo le lebotse la go khuta,ka lebaka la gore ga go yo a mo hweditšego –le gona ba bapala thaloko yeo lekga la bobedi!
106, 7	Ba ile ba lebelela mafelong a bona ka moka ao ba tlwaetšego go khuta go ona, efela ba se mo hwetše.	Tše ke semaka! Ga ba tsebe moo Sekwele a ka bago a khutilego gona!Ke kgona go bona gore ke mathomo motho a khuta ka gare ga toromo, ka gore ga go le yo tee yoo a naganego go lebelela moo.

Mathapameng a mangwe a selemo go ruthetše, bana ba Kadimo ba ile ba tšea sephetho sa go bapala papadi ya go khutelana.

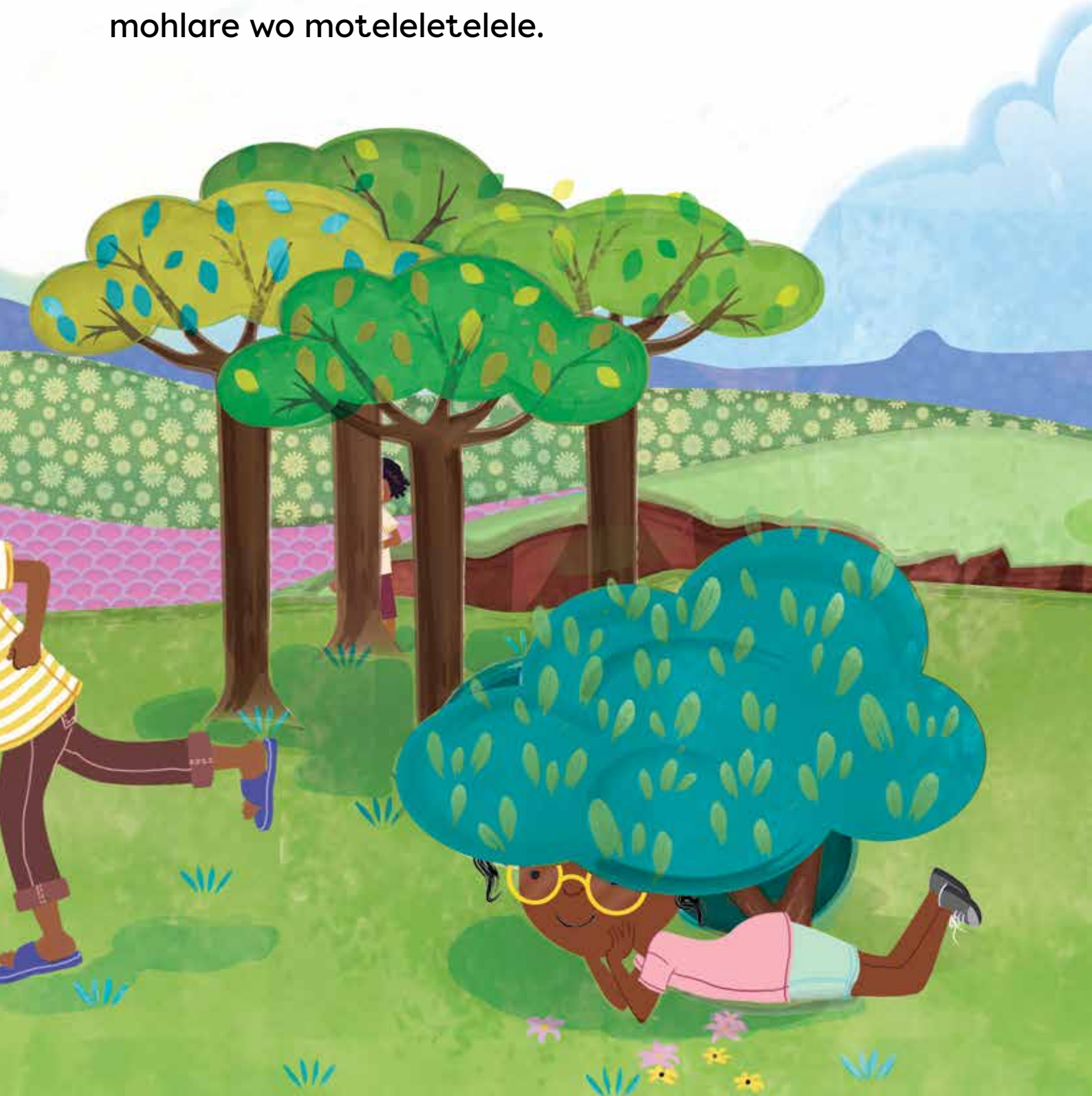
“Ke tla bala!” Tokelo a balela godimo, “Tee – pedi – tharo – nne – hlano...”

Bana ka moka ba ile ba phatlalala, ba kitimela go humana mafelo a go khuta a makaone.

Motheo o ile a kitimela lešokeng. O ile a gagaba ka fase.

Molahlegi o ile a kitimela go ya sethokgwaneg sa mehlare. O ile a ema thwii a ipata ka morago ga mohlare wo moteleletelele.

Tokologo o ile a kitima
ka tsejana gomme a
humana molete ka
thoko.

O ile a patlama gomme a
menekana ka gare.

Thabišo a kitima a lebile
leswika le legolo. O ile a
khukhuna gomme a khuta
ka morago ga lona.

Koko Seanego o ile a thuša Rekwele go tsena ka gare ga toromo. O ile a mo kuka a mo lokela ka gare. “O se ke wa ba wa bea sekhurumelo godimo ga toromo ge o khuta ka gare! Go kotsi kudu!” Koko Seanego o ile a bea sekhurumelo ka thoko ga toromo gomme a tsena ka ntlong.

“O komana madula a bapile goba aowa, ke a tla!”
Tokelo a goeletša.

Tokelo o ile a kitimela lešokeng. “Ke go hweditše!” a
realo, a šupa Motheo.

Tokelo le Motheo ba kitimela sethokgwaneng
sa mehlare. “Re go hweditše!” ba realo, ba bitša
Molahlegi.

Tokelo, Motheo, le Molahlegi ba kitima ka tsejana,
go fihla ba bona hempe ya Tokologo e khubedu
ka moleteng. “Re go hweditše!” ba realo, ba bitša
Tokologo.

Tokelo, Motheo, Molahlegi, le Tokologo ba sepelela
thokong ya leswika le legolo. Ba kwele Thabišo a
gohlola. “Re go hweditše!” ba sega, ba šupa Thabišo.
Rekwele o be a sa le ka toromong.

“A re bapaleng gape!” Motheo a realo, a lebetše tšohle ka ga Rekwele.

O ile a thoma go balela godimo, “Tee – pedi – tharo – nne – hlano ...”

Molahlegi, Tokologo, Thabišo, le Tokelo ba phatlalala, ba kitimela go hwetša mafelo a go khuta a maswa.

“Ga se ba nkhwetša!” gwa nagana Rekwele, a segasega ka gare ga toromo.

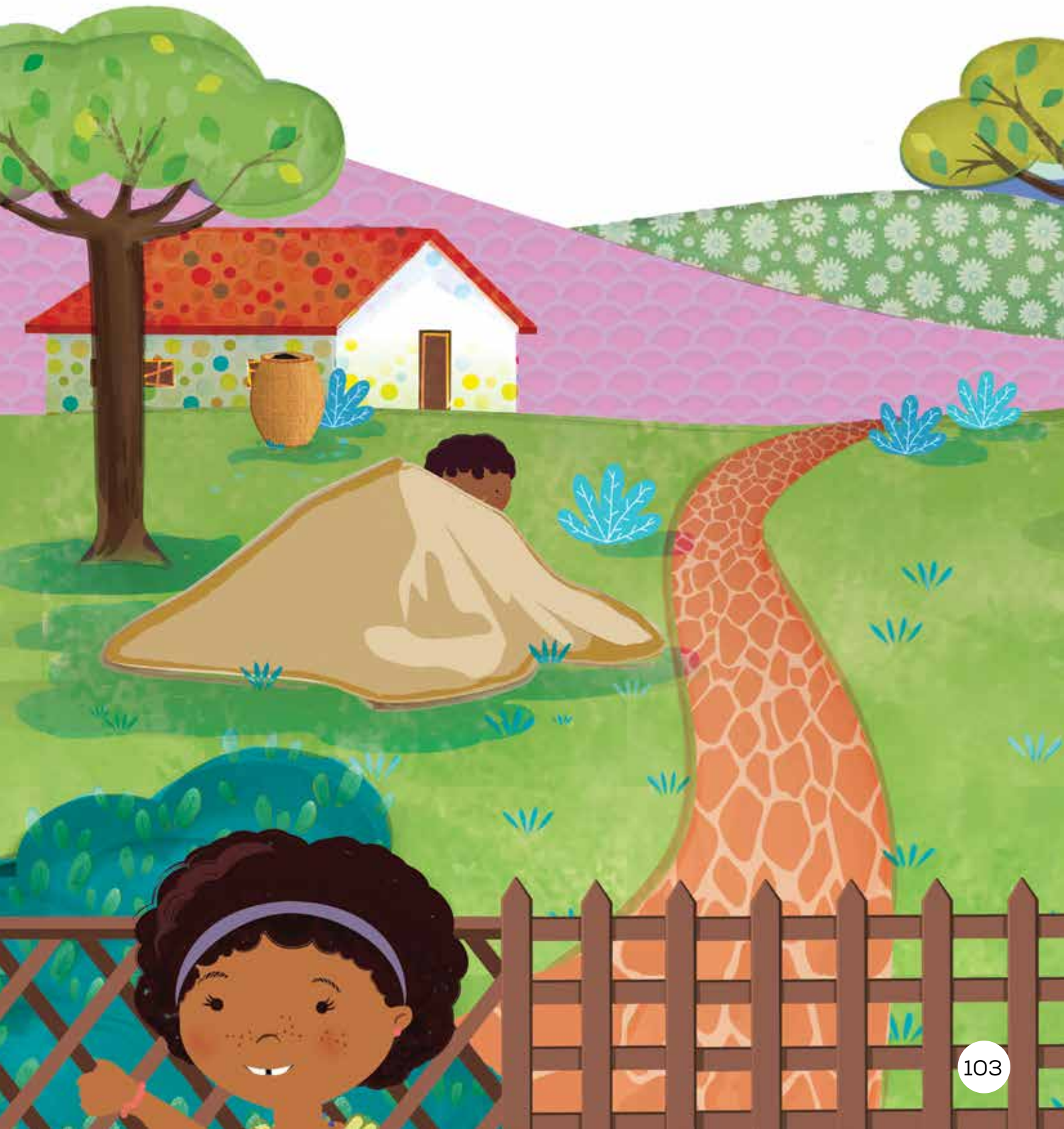
Thabišo o ile a kitima ka tsejana gomme
a humana mokgobo wa matlakala.
O ile a patlama fase ka morago ga
mokgobo wa matlakala.

Tokelo a kitimela thokong ya sefero.
O ile a khukhumela ka fase a khuta
ka morago ga wona. Rekwele a
napa a kudupana kudu ka
gare ga toromo.

Molahlegi o ile a kitimela sefatanageng sa kgale, sa go rusa. O ile a khukhumela ka fase ga sona.

Tokologo a kitimela ntlong ya kgauswi. O ile a ema kgauswi le leboto ka morago ga ntlo yeo.

“O lokile goba aowa, ke a tla!” Motheo a goeletša.

Motheo a kitimela sefatanageng sa kgale, sa go rusa. “Ke go hweditše!” a realo, a kotama kgauswi le sefatanaga a hlodimela ka fase ga sona.

Motheo le Molahlegi ba ile ba kitimela ntlong ya kgauswi. “Re go hweditše!” ba realo, ba bitša Tokologo.

Motheo, Molahlegi, le Tokologo ba kitimela fase ga tsela, go fihlela ba kwa Thabišo a gohlola. “Re go hweditše!” ba realo, ba sega mmogo. Motheo, Molahlegi, Tokologo, le Thabišo ba sepelela thokong ya sefero.

Ba bona dieta tše talalerata tša Tokelo. “Re go hweditše!” ba sega, ba šupa maoto a Tokelo. Rekwele o be a sa le ka toromomg, a ile ka boroko!

“A re bapaleng lekga le lengwe gape!” gwa realo Molahlegi.

“Ke tla bala!” Molahlegi a ithaopa.

Ba ile ba bapala lekga morago ga le lengwe, ba bala ebile ba khuta go fihlela letšatši le thoma go sobela.

“A re yeng gae pele go fifala!” gwa realo Tokologo. “A re ye Rekwele,” a realo, a lealea a nyaka ngwanabo. Ka nako yeo ke gona a bona gore ngwanabo o ntše a timetše nako ye telele ya letšatši!

Motheo o ile a kitimela lešokeng. Rekwele ga a gona.

Molahlegi a kitimela thoko ya sethokgwana sa mehlare. Rekwele ga a gona.

Tokologo a kitimela fase ka tsela a humana molete wola. Rekwele ga a gona.

Thabišo a kitimela thoko ya leswika le legolo. Rekwele ga a gona na Rekwele.

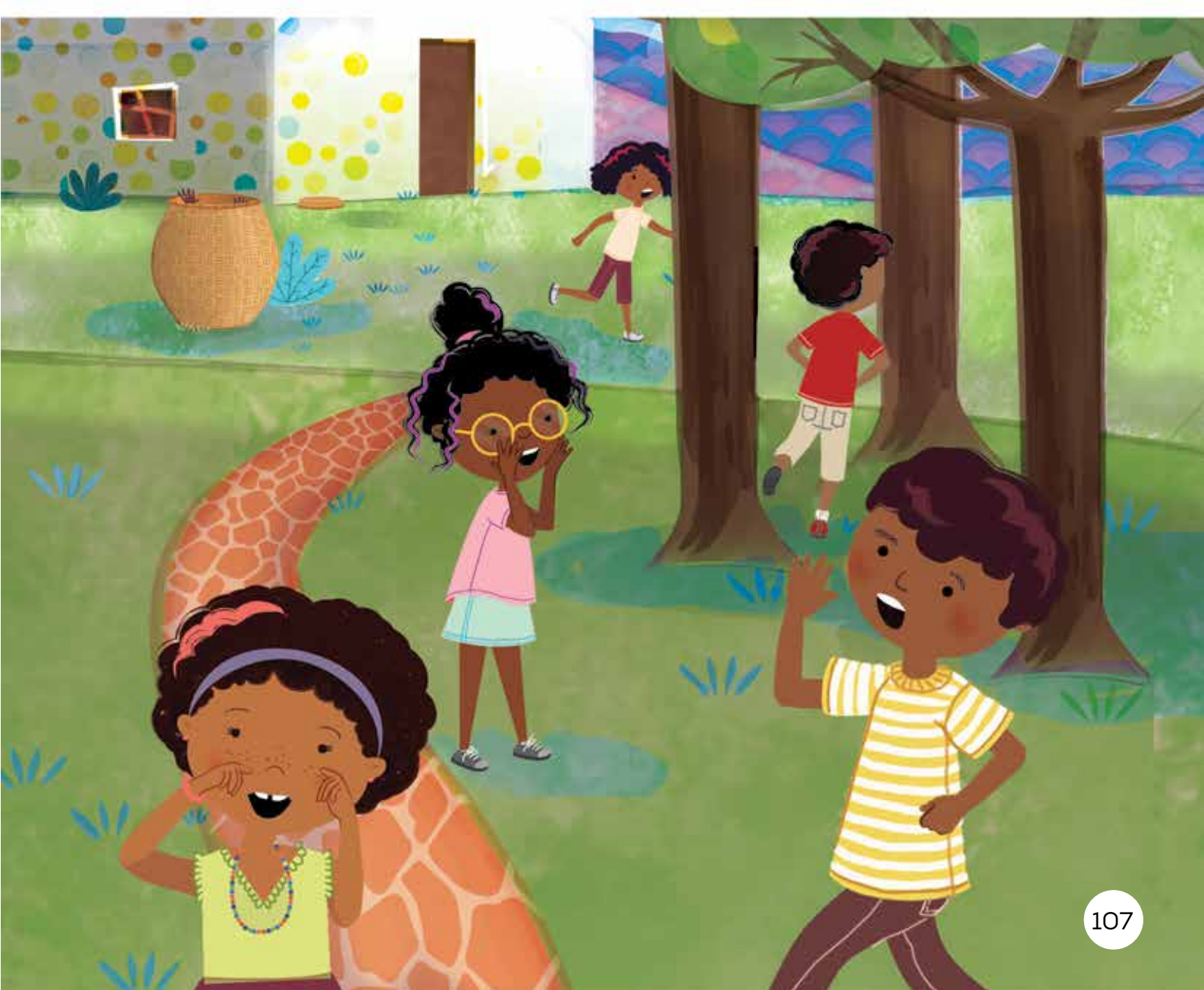
Tokelo a kitimela thoko ya sefero. Rekwele ga a gona.

Ba ile ba nyaka mafelong a bona a go khuta ka mehla, eupša go be go se mo ba ka mo hwetšago.

Bagwera ba ba ile ba thoma go bitša leina la gagwe godimo. “Rekwele! Naa o kae!” ba goeletša.

Mafelelong mašata a bona a ile a fihlela Rekwele ka toromong. O ile a ema, eupša o be a le o monnyane a sa kgone go fihla godimo.

“Ke nna yo! Ke nna yo!” Rekwele a goeletša.

Bagwera ba ile ba kitimela thokong ya moo Rekwele a goeletšago. Tokologo o ile a fihlelela ka toromong gomme a kukela ngwanabo ka ntle. “Ke thopile sefoka!” gwa realo Rekwele.

Ka moka ba thoma go sega.

Go Bala 1

Naa Rekwele o ile a khuta kae?

O khutile ka toromong.

Naa Rekwele o tsene bjang ka toromong?

Koko Seanego o mo thušitše go tsena ka gare/ O mo kukile a mo tsentšha ka toromong.

Ke ka lebaka la eng Rekwele a hlwele letšatši ka moka ka toromong?

- Ke ka lebaka la gore ga go yo a mo humanego.
- Ke ka lebaka la gore o bile le lefelo le le kaonekaone la go khuta.
- Ke ka lebaka la gore ga go yo a ilego a tlo mo nyaka ka toromong.
- Ke ka lebaka la gore bagwera ba gagwe ba be ba ipshina kudu, ga se ba bona gore Rekwele ga a gona.
- Ke ka lebaka la gore Rekwele o ile a robala ka toromong.

Go Bala 2

Ke mang a ithaopilego go bala pele?

Tokelo o ithaopile go bala pele.

Re tseba bjang gore Rekwele o bile le lefelo le le kaonekaone la go khuta?

- Ke ka lebaka la gore ga go yo a mo humanego letšatši ka moka.
- Ke ka lebaka la gore o ile a fenyha papading!

Re akanya bjang gore bana ba be ba ipshina ka go bapala papadi ya go khutelana?

- Ke ka lebaka la gore ba bapetše makga a mmalwa.
- Ke ka lebaka la gore ba bapetše go fihlela go eba leswiswi.
- Ke ka lebaka la gore ba be ba swaragane le go bapala ba se lemoge gore yo mongwe wa bagwera ga a gona.

KOTARA YA 2

MMEPE WA AFRIKA BORWA

Lebo o šomiša
dikirini

Kapa Leboa

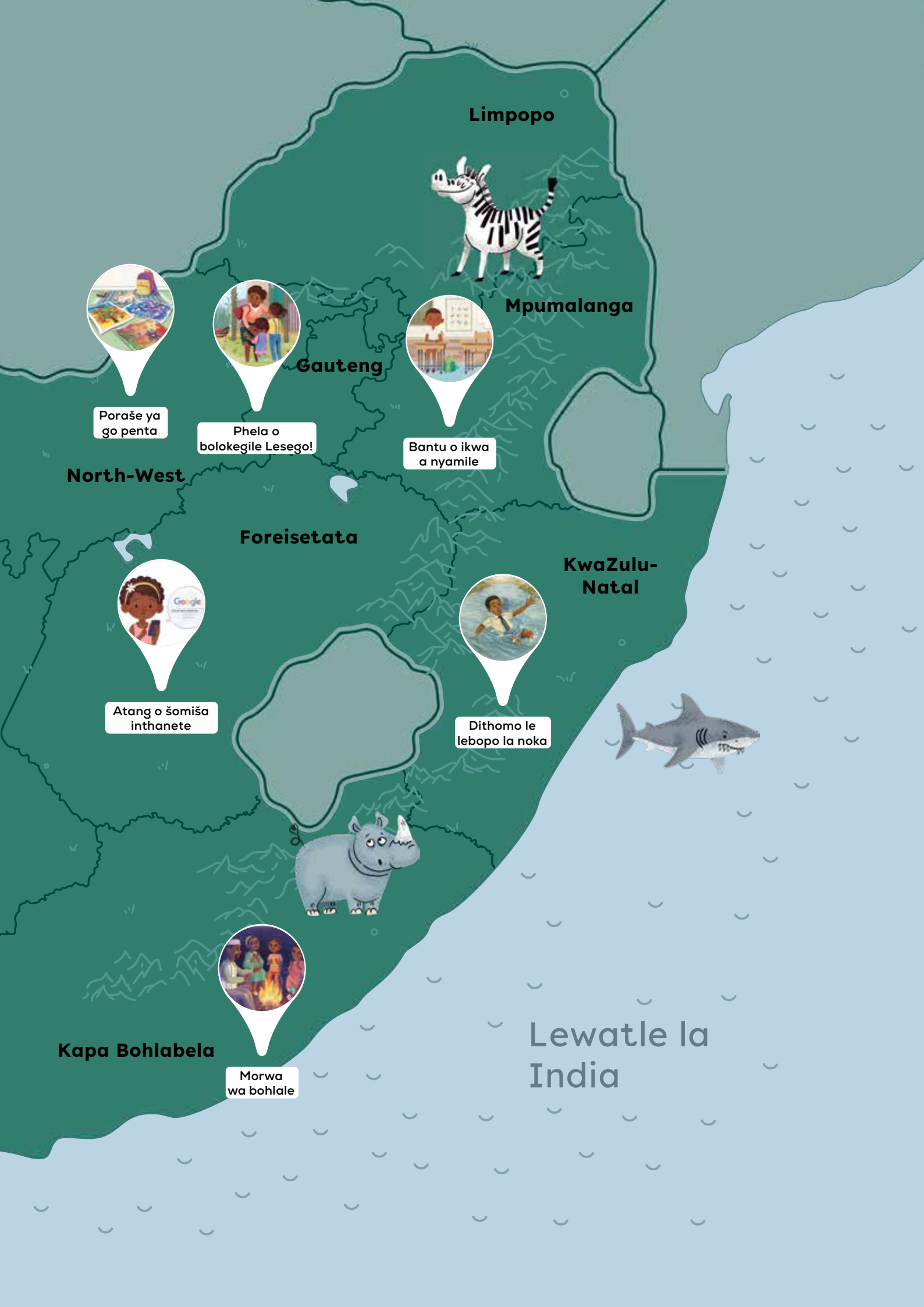

Kapa Bodikela

Tihologelo
sefaleng

Lewatle la
Atlantiki

Limpopo

Mpumalanga

Gauteng

North-West

Foreisetata

KwaZulu-Natal

Lewatle la India

Kapa Bohlabela

Poraše ya go penta

Phela o bolokegile Lesego!

Bantu o ikwa a nyamile

Atang o šomiša inthanete

Dithomo le lebopo la noka

Morwa wa bohlae

KOTARA YA 2 DIKANEGELO

1. Tlhologelo sefaleng

115

2. Bantu o ikwa a nyamile

129

3. Atang o šomiša inthanete

143

4. Lebo o šomiša dikirini

157

5. Dula o bolokegile Lesego!

173

6. Dithomo le lebopo la noka

187

7. Poraše ya go penta

203

8. Morwa yo bohlale

217

KANEGELO YA 1

TLHOLOGELO MO SEFALENG

Tabakgolo: Re ikwa

Tshedimošo ya bokamorago

- Kanegelo ya dingwalwa tša boikgopolelo.
- E diragatšwa mo Afrika Borwa.
- E diragala matšatši a lehono.
- Kanegelo e tla thuša barutwana go kwešiša gore go a direga gore motho a kwe a thabile kudu goba gona go se dudišege ge a thoma selo se seswa. E bontšha barutwana gore ge ba ka itlwaetša, ba ba le maatla le go phela ba itlwaetša dilo, ba ka ikwa ba na le boitshepo gomme ba fihlelela dinepo tša bona.

Leano la Kwešišo: Diragatša kakanyo

- Seo e lego sona: Go phopholetša dilo tšeo mongwadi a sa di hlalošego thwii, a šomiša mehlala kanegelong.
- Go reng re se šomiša: Go kwešiša ditlhalošo tše di tseneletšego le melaetša ye e utilwego.
- Ka fao e thušago: Go go thuša go fihlelela diphetho ge o bala, le go kwešiša kanegelo le baanegwa bokaone.

Dintlha tšeo o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Papadi ya sekolo ke ge bana ba diragatša kanegelo sefaleng, pele ga batho ba bangwe. Go na le baanegwa, diaparo le batheeletši bao ba lebeletšego.
- Teko ya go bapala karolo ke teko ya go lekwa, moo barutwana ba bolela methaladi goba ba bapala go bontšha gore ba loketše go tšea karolo papading.
- Baraloki ba itlwaetša methaladi le ponagalo ya sefahlego makga a mmalwa pele ba ka thoma. Go boeletša go ba thuša gore ba ikwe ba itokišeditše.
- Ka dinako tše dingwe re ka ba le maikutlo a fapanego ka selo se itšego. Seo se ra gore re ka kwa maikutlo a go fapana ka nako e tee. Go swana le ka nako ye nngwe re ikwa re thabile ebile re tšhogile ka nako e tee. Seo ke se se tlwaelegilego, kudu pele ga selo se sengwe sa bohlokwa.

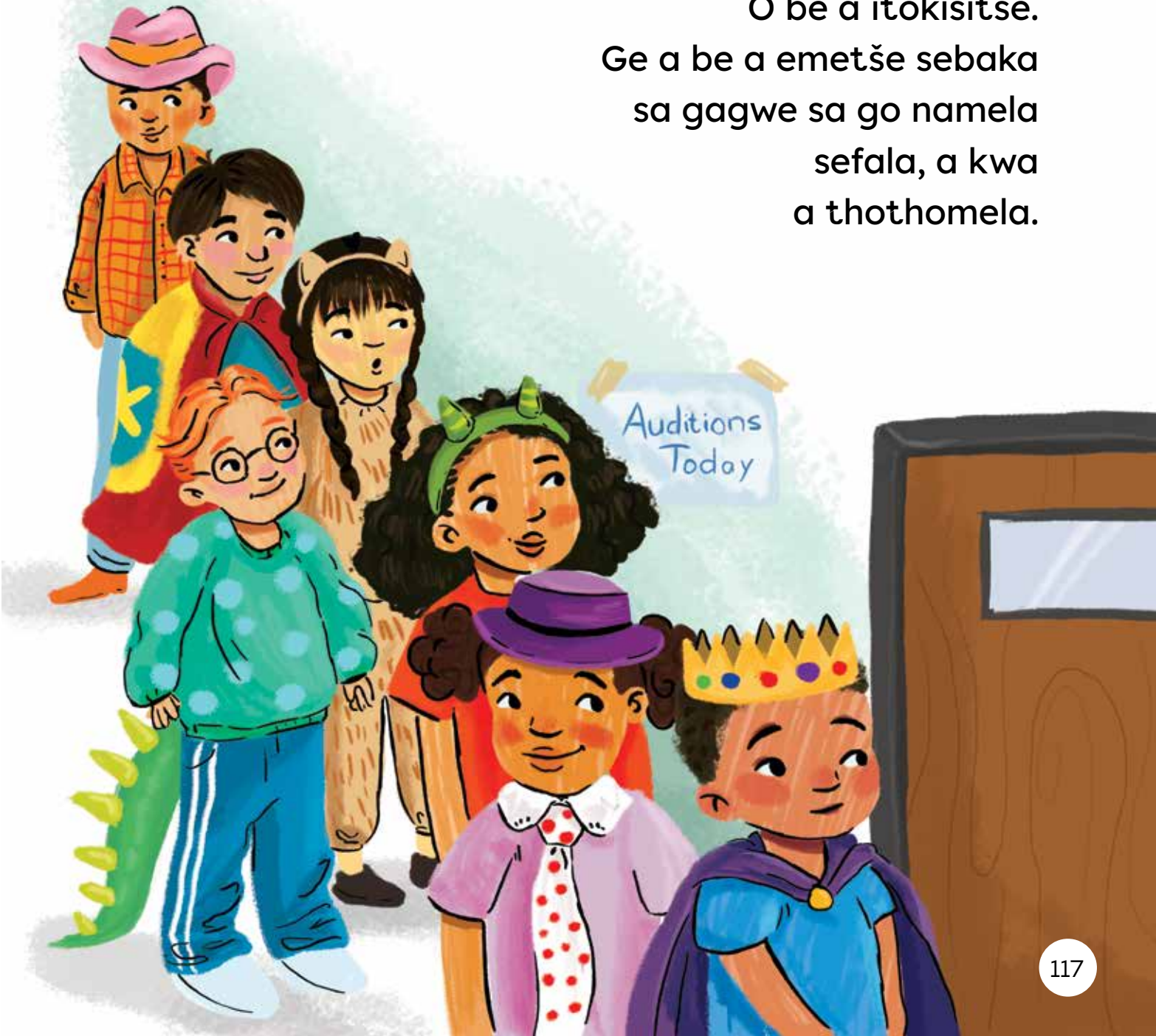

Go šomiša mokgwa wo:

Letlakala le temana	Bala	Bolela
125, 1	Ge Tlhologelo a thoma go tsena sefaleng, lentšu la gagwe le be le thothomela. Matsogo a gagwe a be a thothomela	Nka akanya gore Tlhologelo o be a tšhogile ge a be a thoma go tsena sefaleng ka gobane lentšu la gagwe le be le thothomela le diatla tša gagwe di rthothomela
125, 1	O boletše mothlaladi wa gagwe wa mathomo. O ile a o gopola. O boletše mothlaladi wa gagwe wa bobedi. Tlhologelo a thoma go iketla. O ile a ikwa a na le boitshepo. Lentšu la gagwe la kwagala e le le tiilego kudu. Diatla tša gagwe tša emiša go roromela.	Nka kgona go lemoga gore ge Tlhologelo a gopola methlaladi ya gagwe ya mathomo e mebedi, o ile a lemoga gore a ka kgona go e dira! Seo ke sona se se mo thušitšego go ikwa a na le boitshepo bjo bogolo.

Tlhologelo o be a na le toro ya go ba moraloki wa
dipaesekopo. Lehono Tlhologelo o hweditše monyetla
wa mathomo wa go tuma. Go be go
na le dikgatišo tša papadi ya sekolo. Tlhologelo
o be a swere methalotheto ye a swanetšego
go e bolela ka hlogo. O be a itlwaeditše
tlhagišo ya sefahlego mo seiponeng,
gore a kgone go bonala a thabile
goba a nyamile ka mo go swanetšego.

O be a itokišitše.
Ge a be a emetše sebaka
sa gagwe sa go namela
sefala, a kwa
a thothomela.

Ka morago ga dikgatišo, Mohumagadi Tsiki a mmošša gore go phariwa ga ditema ka ntle ga holo e tla ba selo sa mathomo mesong ye e latelago. Tlhologelo o ile a kwa eke o dirile mošomo o mobotse dikgatišong. O be a tshwenyega gore a ka kwa a nyamile ge a ka nagana bjalo fela a se hwetše sebaka seo. Bošego ka moka o ile a palelwa ke go robala ka go thakgala le go tšhoga.

Ge Tlhologelo a fihla sekolong, a kitimela holong.
Leina la gagwe le be le le moo! Godimo ga lephephe!
O be a filwe tema ye a bego a e nyaka.

O ile a kitimela lepatlelong go botša bagwera ba gagwe. E be e sa le mesong go se na motho. Ditaba di be di loketše go tšwa molomong wa gagwe. Mafelelong ge a bona Andrew a tsena ka sefero sa sekolo, a gaša taba go phatša lepatlelo.

Beke le beke, Tlhologelo o ile a yo bapalela maitokišo ka morago ga sekolo. O ile a swara methalotheto ye a swanetšego go e bolela ka hlogo. O ile a itlwaetša tlhagišo ya sefahlego seiponeng gore a kgone go bonala a thabile goba a nyamile mo go swanetšego. Letšatši pele ga kgobokano e kgolo o be a kwa a lokile. O be a fela pelo ya go ba sefaleng pele ga yo mongwe le yo mongwe.

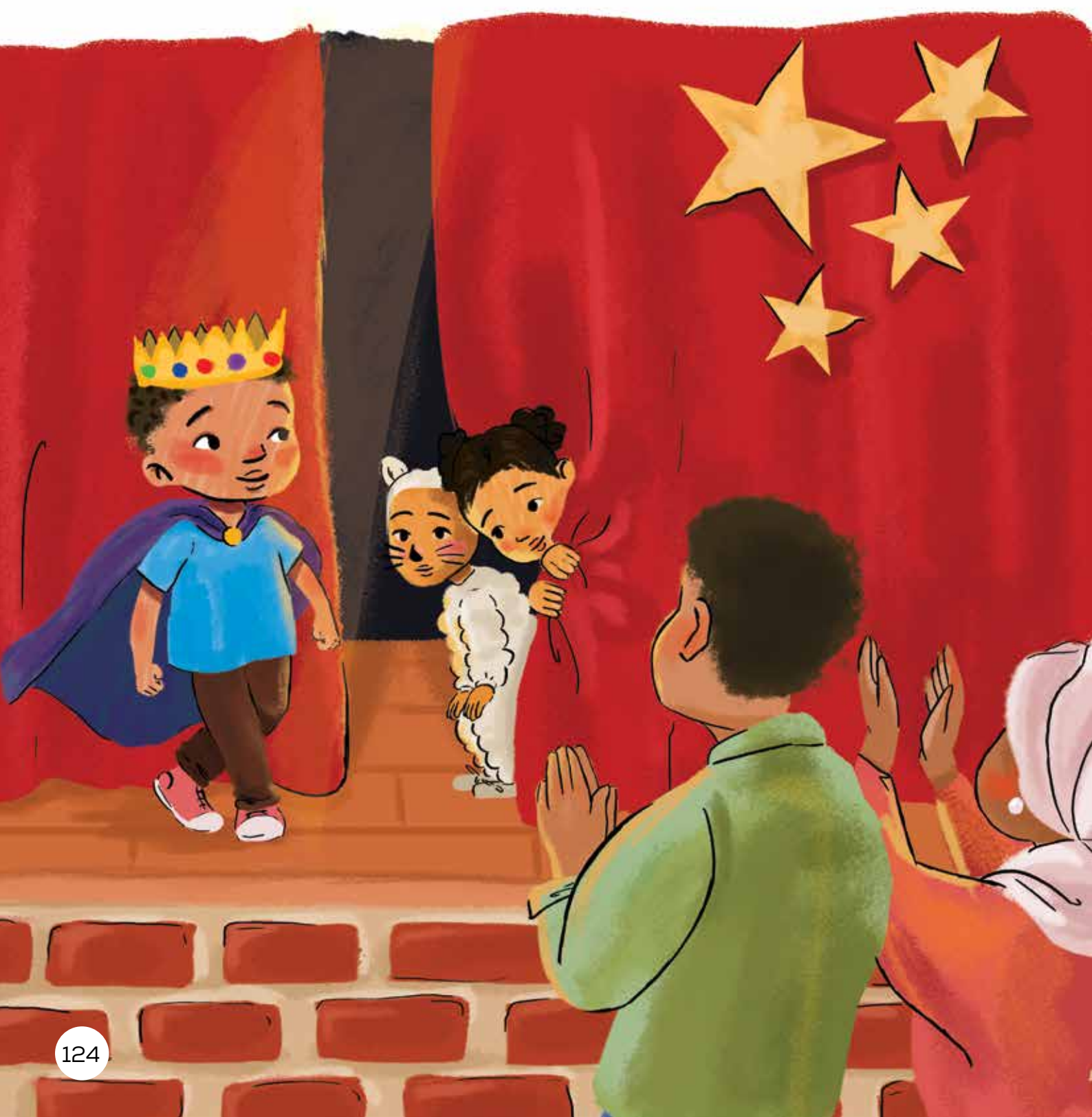
Bošego pele ga kgobokano Tlhologelo o robetše mpeteng a nagana ka bana ba bangwe ba bogela bokgoni bja gagwe bja go diragatša. O ile a nagana ka moo bana bohle be bego ba tla opa matsogo morago ga papadi ye e phethegilego. O be a tshwenyega gore o tla senya ge a ka nagana ka mokgwa woo. Bošego ka moka o ile a palelwa ke go robala ka lebaka la go thaba le go tšhoga.

Letšatši le le latelago Tlhologelo o ile a emela sebaka sa gagwe sa go namela sefaleng. Ge a lebelela lešaba la batheeletši, o be a fela pelo ya go diragatša – ka gore o be a tlo tuma mo sekolong! Ka go le lengwe o be a nyaka go tšhaba. O ile a thoma go tšwa sethitho ge a nagana ka go ikgotša methalotheto ya gagwe.

Tlhologelo o ile a hemela godimo ge a tsena.

Ge Tlhologelo a thoma go namela sefala, lentšu la gagwe le be le thothomela. Matsogo a gagwe a be a thothomela. O ile a bolela mothalotheo wa mathomo. A le gopola. A bolela mothalotheo wa bobedi. A thoma go iketla. A kwa a na le boitshepo. Lentšu la gagwe la kwala le eba le bogale. Matsogo a se sa thothomela.

Mafelelong a papadi Tlhologelo o ile a ema le babapadi ba bangwe gare ga sefala go dumediša. O ile a theeletša go phaphathwa ga matsogo le go thakgala. O be a taga. O be a ikgantšha ka boyena. O be a fela pelo ya go kgatha tema ye e latelago. O ile a thoma go nagana gore ditoro tša gagwe ka moka di tla fetoga nnete!

Bala 1

Naa ke maikutlo afe a fapanego ao Tlilogelo a a kwelego kanegelong ka moka?
Thakgalo, letšhogo, pelaelo, tshwenyego, boikgantšho, bj. bj.

Naa o kganyoga go ba sefaleng bjalo ka Tlilogelo? Ka lebaka la eng?

- Ke kganyoga go ba sefaleng ka lebaka la gore...
- Ga ke kganyoge go ba sefaleng ka lebaka la gore...

Nagana ka nako ye o kilego wa leka selo seseswa. O ile wa kwa bjang pele, magareng le ka morago?
Ke kwele...

Bala 2

Re ka kamaka bjang gore Tlilogelo o tšhogile?

- Ka lebaka la gore o be a thothomela.
- Ka lebaka la gore o be a sa kgone go robala.
- Ka lebaka la gore o be a e kwa eke o nyaka go tšhaba mo sefaleng.
- Ka lebaka la gore o be a tšwa sethitho.

Naa o kile wa kwa o na le maikutlo a go feta le tee ka nako e tee?
Ke kwele... le... ge...

Ke ka lebaka la eng ge Tlilogelo a thakgetše eebilea tšhogile ka nako e tee?

- Ka lebaka la gore e be e le mathomo a tsenela papadi.
- Ka lebaka la gore o be a tloga a nyaka go ba papading, eupša go a tšhoša ge o leka selo se seswa / e le mathomo o dira selo.
- Ka lebaka la gore o be a thakgaletše go šoma gabotse, le ge a tšhoga gore a ka palelwa.

KANEGELO YA 2

BANTU O IKWA A NYAMILE

Tabakgolo: Re ikwa

Tshedimošo ya bokamorago

- Kanegelo ya dingwalwa tša boikgopolelo.
- E diragatšwa mo Afrika Borwa.
- E diragala matšatši a lehono.
- Kanegelo ye e tla thuša barutwana ba gago go kwešiša gore ge motho a ikwa a nyamile, kudu ka morago ga go lahlegelwa ke motho yo a mo ratago, ditsela tše kaone tša go thuša ke go bontšha botho, go re “Ke maswabi” le go ba gona go theeletša.

Leano la Kwešišo: Diragatša kakanyo

- Seo e lego sona: Go phopholetša dilo tšeo mongwadi a sa di hlalošego thwii, a šomiša mehlala kanegelong.
- Go reng re se šomiša: Go kwešiša ditlhalošo tše di tseneletšego le melaetša ye e utilwego.
- Ka fao e thušago: Go go thuša go fihlelela diphetho ge o bala le go kwešiša kanegelo le baanegwa bokaone.

Dintlha tšeo o ka di abelanang le barutwana ba gago

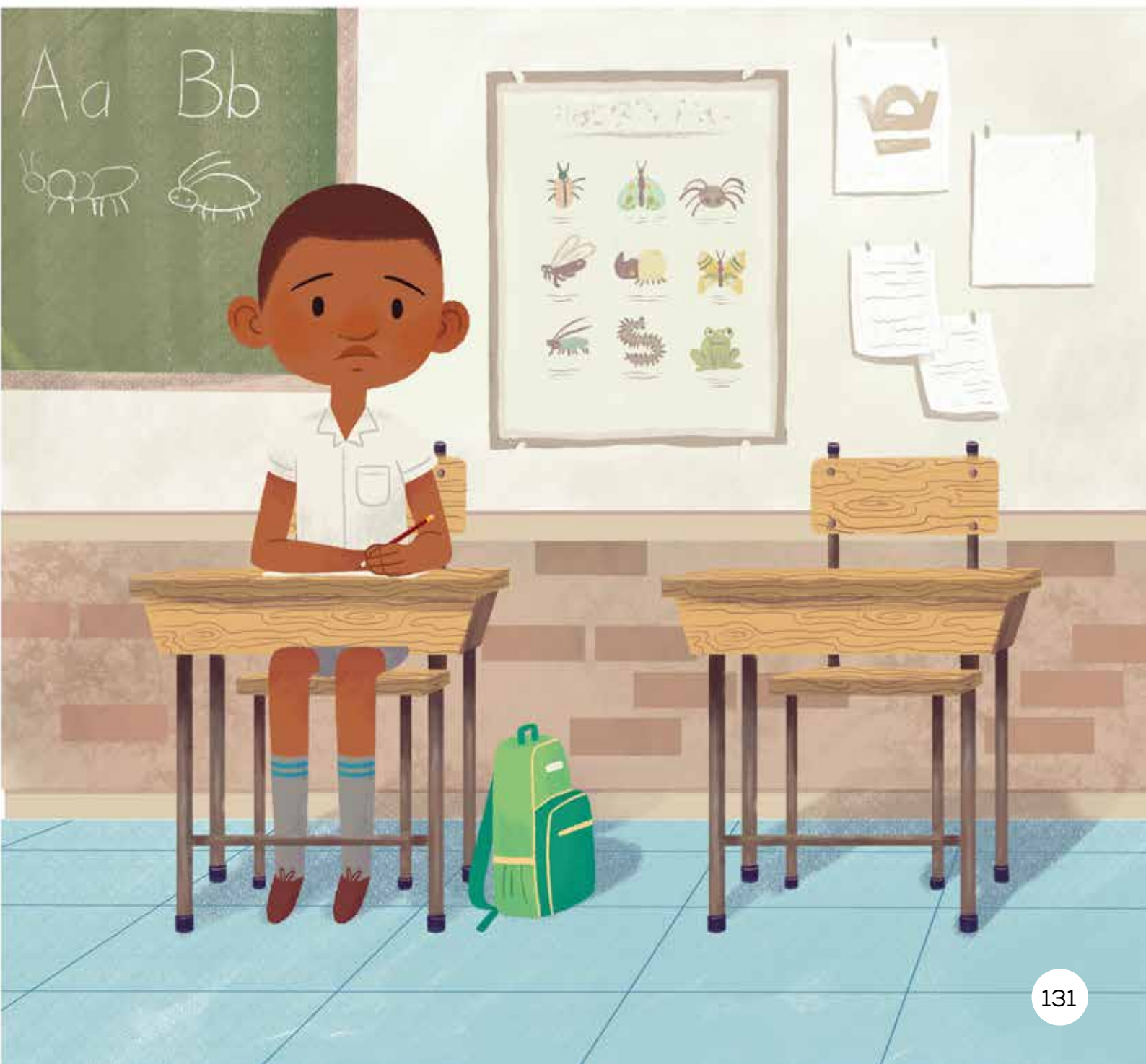
- Ge yo mongwe a hlokofala, mmele wa gagwe ga o sa šoma gomme ba ka se sa hlwa ba boya gape. Batho bao ba ba ratago gantši ba kwa bohloko kudu.
- Go lla ke leina la go kwa bohloko kudu moo re go kwago ge yo mongwe wa bao re ba ratago a hlokofala.
- Batho ba bontšha manyami ka ditsela tše di fapanego. Batho ba bangwe ba a lla. Batho ba bangwe ba homotše kudu. Batho ba bangwe ba robala kudu. Ba bangwe ba ka no se myemyele nako e telele.
- Ge mogwera a nyamile, ga se ka mehla go nyakegago gore re mo thabiše. Ka nako ye nngwe selo se sebotse go se dira ke go bolela gore, “ke manyami” gomme o dule le bona mola ba ikwa ba nyamile. Se se ka thuša motho yo mongwe gore a se ikwe a le nnoši, ga ešita le ge a sa dutše a nyamile.

Go šomiša mokgwa wo:

Letlakala le temana	Bala	Bolela
133. 1	“Mohlomongwe nka dira gore Setšhaba a sege ge nka mmotša metlae ya ka ka moka ye e khahlišago!” Khumo a nagana. “Gona o tla lebala ka moka ka go ikwa a nyamile!” Khumo o ile a nagana ka metlae ya gagwe ka moka ye khahlišago. O ile a e ngwala fase lephepheng gomme a e tsenya ka mokotleng wa gagwe wa sekolo.	Nka akanya gore Khumo o nyaka go thuša mogwera wa gagwe go lebala ka go ikwa a nyamile. O swanetše go nagana gore go sega go tla dira gore mogwera wa gagwe a ikwe a le kaone.
139, 1	Labohlano mesong Khumo o hweditše Bantu sekolong. “Ke maswabi gore koko’ago o hlokofetše.” Khumo a realo. Ga ke tsebe gore nka dira bjang gore o ikwe bokaone. Nka dula le wena ge eba ke seo o se nyakago. Ge eba o nyaka go bolela ka fao o nyamilego ka gona.Ke gona go go theeletša,” Khumo a realo.	Khumo o ile a latela keletšo ya mmagwe. Nka akanya gore o tloga a nyaka go hlokomela mogwera wa gagwe, gomme o nyaka go mo thuša go ikwa a le kaone.

Mogwera wa Khumo Bantu o hlabile kolobe ka Mošupologo le ka Labobedi. Khumo o ile a akanya gore mogwera wa gagwe a ka be a le kae naa.

Ge Khumo a goroga gae go tšwa sekolong ka Labobedi, mmagwe o ile a mmotša gore koko wa Bantu o hlokofetše. Bantu le koko'a gwe e be e le monwana le lenala. Khumo o ile a nagana ka moo Bantu a swanetšego a ikwa ka gona.

“Ke swanetše go leka go dira gore mogwera wa ka a ikwe bokaone,” Khumo a nagana. O ile a nagana kgafetšakgafetša ka seo a ka se dirago.

“Mohlomongwe nka dira gore Bantu a sege ge nka mo anegela metlae ya ka e mekaone ka moka!” Khumo a nagana. “Ke moka o tla lebala tšohle ka maikutlo a go nyamiša!” Khumo o ile a nagana ka metlae ya gagwe ka moka ya go tšea gabotse. O ile a ngwala godimo ga sekgepetlana sa lephephe gomme a e bea ka mokotlaneng wa gagwe wa sekolo.

Mesong ya Laboraro Khumo o ile a hwetša Bantu sekolong. Khumo o ile a nagana gore go tla kweša Bantu bohloko ge a ka bolela ka koko'a gwe. Ka fao Khumo a se bolele selo. Sebakabakeng, o ile a ntšha lephephe la gagwe a thoma go botša Bantu metlae ya gagwe ka moka. Ka morago ga e ngwe le e ngwe, o ile a lebelela myemyelo sefahlegong sa Bantu. Le ge go le bjalo, Bantu a fela a lebega a nyamile.

Mantšiboa a Laboraro, Khumo o ile a nagana ka se sengwe gape se a ka se dirago go thuša mogwera wa gagwe gore a ikwe bokaone.

“Mohlomongwe nka kgona go dira gore Bantu a lebale ka mokgwa wo a nyamilego ge nka mmontšha maleatlana a maswa a go phošetša selo godimo le go se kaba,” Khumo a nagana. “Ke moka o tla lebala tšohle ka go ikwa a nyamile!”

Khumo o ile a hwetša dinamune tše dingwe ka khitšhing. O ile a di tšea a ya le tšona ka ntle gomme a itlwaetša go di phošetša moyeng a di kaba go ba go fihla ge a kgona go phošetša tše tharo ka nako e tee moyeng.

Ka Labone mesong Khumo o hweditše Bantu sekolong. Khumo o ile a nagana gore go tla kweša Bantu bohloko ge a ka bolela ka koko'a gwe. Ka fao Khumo a se bolele selo. Ka nako yeo o ile a ntšha dinamune tša gagwe a bontšha Bantu maleatlana a gagwe a maswa. O ile a phošetša dinamune tše tharo moyeng e le seo a bego a nagana gore se a kgahliša. A lebelela myemyelo sefahlegong sa Bantu. Bantu a fela a lebelelega a nyamile.

Ge Khumo a fihla gae go tšwa sekolong ka Labone o be a nyamile.

“Ke lekile makga a mmalwa go dira gore Bantu a se ikwe a nyamile!” Khumo a botša mmagwe. “Ke mmoditše metlae, ka mmontšha maleatlana a ka a makaone a go phošetša selo moyeng eupša ga go se se šomilego!” Khumo a realo.

“Naa o ile wa mmotša gore o manyami ge koko’gwe a hlokofetše?” mmago Khumo a mmotšiša.

“Aowa. Ke naganne gore seo se tla dira gore Bantu a ikwe a nyamile go feta ge nka bolela ka koko’a gwe,” Khumo a araba.

Mmago Khumo o ile a dula kgauswi le yena. “Bantu o kwa bohloko ka gore o be a rata koko’a gwe. Ga go nyakege gore o leke go mo dira gore a lebale manyami a gagwe. Ka nako tše dingwe ge re nyamile re rata gore bagwera ba rena ba e ba le rena, ba re theeletše,” mmago Khumo a realo.

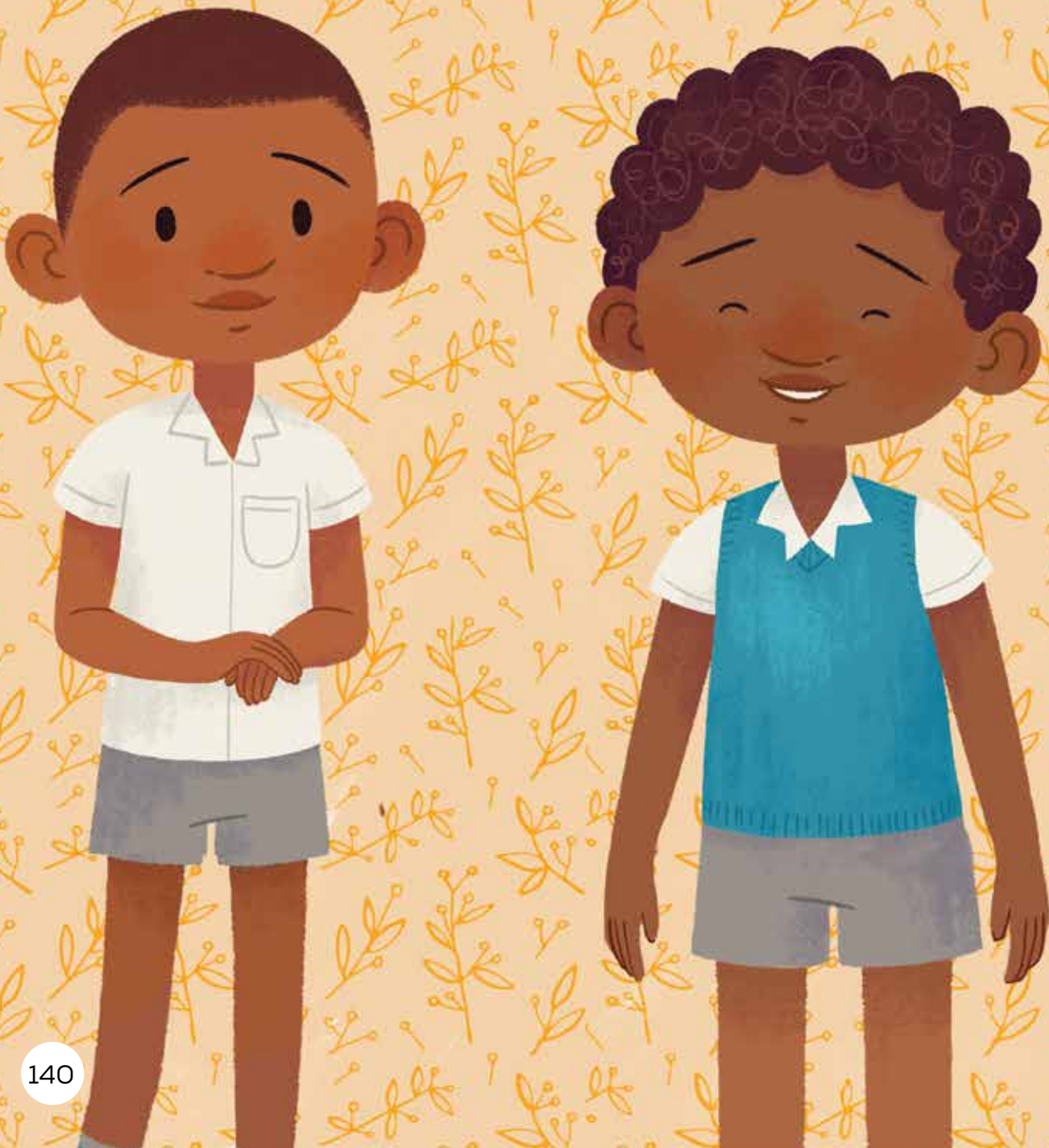
Ka Labohlano mesong Khumo o ile a hwetša Bantu sekolong.

“Ke tloga ke le manyami ge koko’a go a hlokofetše,” Khumo a realo. “Ga ke tsebe mokgwa wa go kaonafatša maikutlo a gago. Nka kgona fela go dula le wena ge e le gore go lokile. Ge o nyaka go bolela ka moo o kwago bohloko, ke tla go theeletša,” Khumo a realo.

Ke mathomo beke ka moka Bantu o ile a lebelela
Khumo ka myemyelo e nnyane.

“Ke a leboga, Khumo. O mogwera wa makgonthe,”
Bantu a realo.

Bala 1

Ke ka lebaka la eng Bantu a be a se gona sekolong ka Mošupologo le Labobedi?

Ke ka lebaka la gore koko'a gwe o hlokoletše.

Naa Khumo o dirile eng Ka Laboraro go leka go thuša gore mogwera wa gagwe a ikwe bokaone?

O hlametše mogwera wa gagwe metlae gore a sege.

Naa ke mang a thušitšego Khumo mo kanegelong?

Mmago Khumo o ile a mo thuša.

Ke ka lebaka la eng Khumo a ile a dira metlae le maleatlana?

- Ka lebaka la gore o be a nyaka gore mogwera wa gagwe a ikwe bokaone.
- Ka lebaka la gore o be a nagana gore metlae le maleatlana a tla dira gore Bantu a lebale go kwa a nyamile.
- Ka lebaka la gore o be a tshwenyega go thuša gore mogwera wa gagwe a ikwe bokaone.
- Ka lebaka la gore o be a sa tsebe se se ka thušago mogwera wa gagwe go ikwa bokaone. O lekile ka mo a ka kgonago!

Bala 2

Naa Bantu o lofile neng?

Ka Mošupologo le Labobedi.

Naa Khumo o dirile eng go leka go thuša mogwera wa gagwe a kwa bokaone?

- O hlametše metlae ya go segiša.
- O ithutile maleatlana a go phošetša selo moyeng.
- Mafelelong, o ile a ithaopa go theeletša mogwera wa gagwe!

Ke ka lebaka la eng re ka kamaka gore Khumo o be a ferekane ka Labone bošego?

- Ka lebaka la gore o be a sa kgone go dira gore mogwera wa gagwe a ikwe bokaone.
- Ka lebaka la gore o be a šoma kudu eupša tše a di lekago di be di sa šome!
- Ka lebaka la gore o be a sa tsebe gore a dire eng se sengwe!

Ke ka lebaka la eng Bantu a ile a myemyelela Khumo mafelelong?

- Ka lebaka la gore mafelelong Khumo o boditše Bantu gore o manyami ka koko'a gwe.
- Ka lebaka la gore Khumo o ile a ithaopa go theeletša Bantu.
- Ka lebaka la gore Khumo ga se a leka go dira gore Bantu a lebale ka koko'a gwee.
- Ka lebaka la gore Khumo o boditše Bantu gore go lokile go kwa bohloko.

KANEGELO YA 3 ATANG O ŠOMIŠA INTHANETE

Tabakgolo: Re šomiša
thekenolotši

Tshedimošo ya bokamorago

- Kanegelo ya dingwalwa tša boikgopolelo.
- E diragatšwa mo Afrika Borwa.
- E diragala matšatši a lehono.
- Kanegelo ye e thuša barutwana go kwešiša gore thekenolotšiya go swana le Inthanete le selefouno di ka re thuša go hwetša tshedimošole gona go ithuta dilo tše diswa ge e ba re di šomiša ka tshwanelo.

Dintlha tšeo o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Inthanete ke sedirišwa seo se kgokaganyago batho le tshedimošo lefaseng ka bophara. Re ka tsoma dikarabo tša dipotšišo tša rena Inthaneteng.
- Ge re nyaka go tseba selo se itšego, re ka ngwala potšišo ka mo go etšene ya go nyakišiša (go swana le Google) gomme ra hwetša divideo, diswantšho le diathekele.
- Re ka kgona go tsena Inthaneteng ka khomphutha goba mogala. Re ka kgokagana le Inthanete re diriša wifi goba datha. Datha e šomiša tšhelete e ntši gomme e dumelela mogala go kgokagana le Inthanete.
- thekenolotši e re abela tshedimošo efela e ka se re naganele. Go sa nyakega gore re bale, re sekaseke le go diragatša seo re ithutilego.

Leano la Kwešišo: Go hwetša le go gopola ka botlalo

- Seo e lego sona: Go nyaka go lebelelediša le go gopola ka botlalo ka ga bohlokwa bja baanegwa, tikologo, le ditiragalo.
- Go reng re se šomiša: Go hlokomela seo se diregilego le go kwešiša kanegelo bokaone.
- Ka fao e thušago: Go go thuša go bolela ka kanegelo le go kwešiša tatelano ya ditiragalo.

Go šomiša mokgwa wo:

Letlakala le temana	Bala	Bolela
147, 2	“Nka kgonthišiša bjang gore diseteroberi tša ka di gola gabotse?” Atang o ile a ipotšiša.	Atang o ipotšiša eng? Ao! O ipotšiša gore a ka dira bjang gore dipeu di gole gabotse.
150, 1	Mantšiboeng ao, kgaetšedi ya Atang e kgolo, Sonto, o ile a letša mogala go tšwa Gauteng. Mama a fa Atang mogala. “Ke eng se seswa?” Sonto a botšiša.	Atang o bolela le mang founong? Ao! O bolela le Sonto, kgaetšedi ya gagwe e kgolo ka mogala.

Atang o be a rata disetoroberi eupša disetoroberi di
be di tura kudu ka lebenkeleng!

Ka letšatši le lengwe mmago Atang o be a nyaka
dipeu tša maphotse. Mama o ile a šutiša raka, a
nyaka dipeu.

Gona moo Atang a bona lepakana la dipeu tša
disetoroberi!

“Mama, hle re ka reka dipeu tše?” a botšiša.

Mama o ile a lebelela tefo: R28. “Owe! Theko ya tšona
ga se ya fase!” a realo. O dumetše ka hlogo gomme a
tšea dipeu tša gona.

Ge ba le gae mmago Atang o ile a mo fa lepakana la gagwe la dipeu tša disetoroberi. “Ga se ka ka ka bjala tše peleng!” gwa realo Mama. “O tla swanela ke go bona gore di mela gabotse.”

“Ke be ke nagana gore dipeu ka moka di a swana?” Atang a botšiša.

“Dimela tša go fapana di nyaka dilo tša go fapana,” mmage a hlaloša. “Dimela tše dingwe di nyaka letšatši le lennyane. Tše dingwe di nyaka letšatši le le ntši. Dimela tše dingwe di nyaka meetse a mannyane. Tše dingwe di nyaka meetse a mantši!”

Atang o be a sa nyake go senya dipeu tša
disetoroberi, di be di tura kudu!

“Nka dira bjang gore disetoroberi tša ka di mele
gabotse?” Atang a akanya.

Atang o ile a tšwela ka ntle. A bona moagišani wa bona Koko Minah a dutše letšatšing. “Thobela Koko,” a realo.

“Agee, dumela,” gwa realo Koko Moyagabo.

“Na le kile la bjala disetoroberi?” gwa botšiša Atang.

“Aowa,” a realo.

Mesong ye e latelago ka morago ga kereke, Atang a bona mogwera wa mogolle wa gagwe, Reabetšwe. “Dumela Reabetšwe,” a realo.

“Dumela Atang,” Reabetšwe a araba.

“Naa o kile wa bjala disetoroberi?” Atang a botšiša.

“Aowa, Tshwarelo!” a realo.

Mantšiboeng ao mogolle wa Atang, Sonto, o ile a letša mogala go tšwa Johannesburg. Mama o ile a fa Atang founo. “Go reng?” Sonto a botšiša.

“Go lokile. Mama o nthekešše lepakana la dipeu tša disetoroberi! Ke nyaka go di bjala eupša ga ke tsebe gore bjang,” a realo.

“O ka hwetša selo se sengwe le se sengwe Inthaneteng!” Sonto a realo. “Šomiša mogala wa Mama,” a realo. “ke tla go romela data.”

Bošegong bjoo Mama o ile a bulela Atang Inthanete.
“Sonto o go rometše data,” Mama a realo, gomme a
fa Atang mogala.

Godimo ga letlakala go be go ngwadilwe ‘Google’.

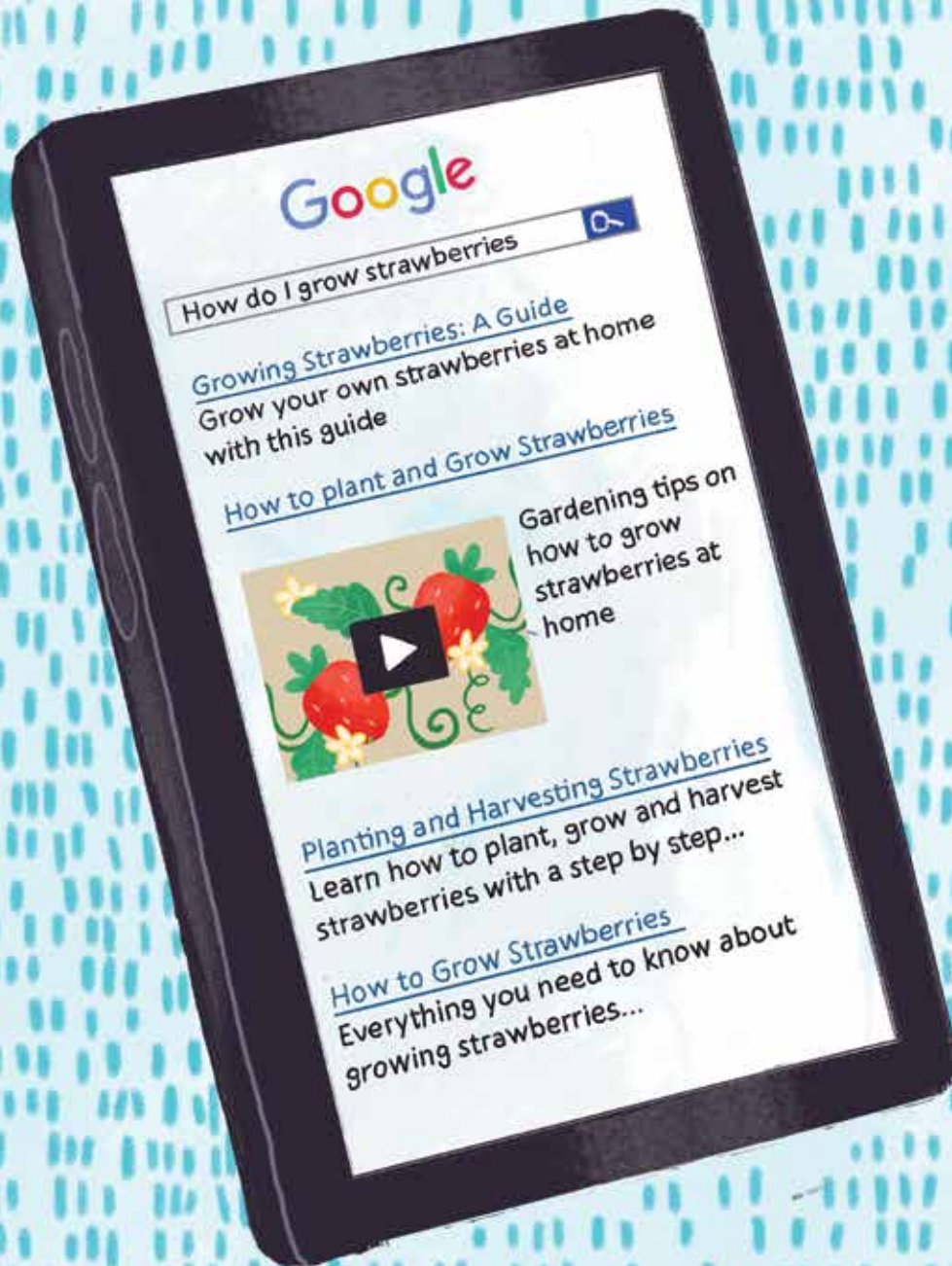
“Ke dire eng?” gwa botšiša Atang.

“Tlanya se o se nyakago mo,” gwa hlaloša Mama.

Atang a tlanya: Ke bjala bjang disetoroberi? Ke moka
a kgotla konopa ya go nyaka.

Ka morago ga metsotso ye mmalwa, gwa tšwelela lenaneo la divideo le dingwalwa. Atang o ile a kgotla “bapala” videong.

Ge Atang a bogetše video, o ile a ithuta dilo tše dintši.

O ithutile gore dimela tša disetoroberi di nyaka diiri tše 8 tša mahlasedia letšatši letšatši le lengwe le le lengwe. O ithutile gore dimela tše di nyaka meetse a mantši. O ithutile gore o swanetše go ema bonnyane bja dibeke tše 4 go hwetša dimela.

Letšatši le latelago morago ga sekolo Atang o ile a ya ka ntle le dipeu tša gagwe.

O ile a bjala dipeu seripeng sa jarata moo go nago le letšatši. O bjetše dipeu ka gare ga dibjana bjale ka ge a bone videong. O ile a di nošetša.

O be a fela pelo ya gore dimela di hloge!

Bala 1

Naa mmago Atang o mo reketše eng kwa mabenkeleng?

O mo reketše lepakana la dipeu tša setoroberi.

Naa Atang o šomišitše eng go ithuta go bjala dipeu tša setoroberi?

O šomišitše mogala wa mmagwe. O šomišitše Google. O šomišitše inthanete.

Naa Atang o ithutile eng ka tšeo di nyakegago gore dipeu di mele?

- O ithutile gore dimela tša setoroberi di nyaka diiri tše 8 tša mahlasedi a letšatši tšatši ka tšatši.
- O ithutile gore dimela tše di nyaka meetse a mantši.
- O ithutile gore o tla swanela ke go ema bonnyane dibeke tše 4 gore dimela di hloge.

Atang o ithutile bjang go bjala dipeu tša setoroberi?

- O nyakile mo inthaneteng.
- Mogolle wa gagwe Sonto o mo rometše data mogaleng wa mmagwe. Ke moka a šomiša inthanete.
- O ile a bogela video ya go bontšha mokgwa wa go bjala dipeu tša setoroberi.

Bala 2

Ke ka lebaka la eng ge Mama a sa kgone go thuša Atang go bjala disetoroberi?

Ke ka lebaka la gore ga se a ka a di bjala.

Ke ka lebaka la eng Atang a bjetše dipeu ka methalo e mebotse?

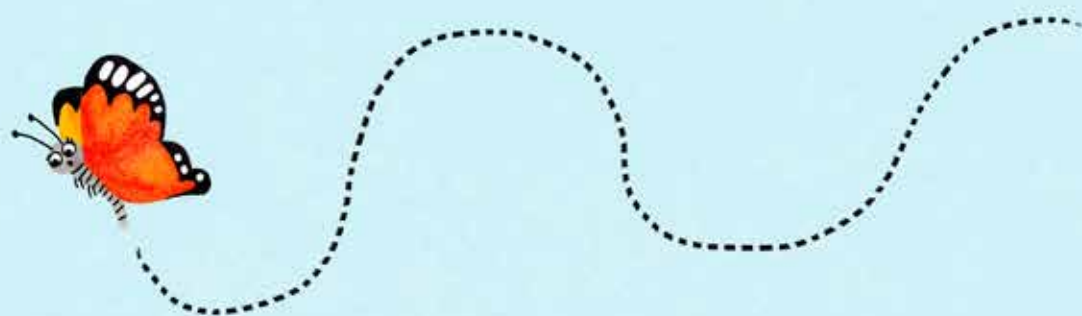
Ke ka lebaka la gore ke se a se bonego videong?

Naa Atang o hwetša kae data ya go šomiša inthanete?

Mogolle wa gagwe o mo rometše data mo mogaleng wa Mama gore a e šomiše.

Ke ka lebaka la eng Atang a šomiša inthanete?

- Ke ka lebaka la gore o nyaka go ithuta go bjala dipeu tša setoroberi.
- Ke ka lebaka la gore batho ba a ba botšišago ka moka ga ba tsebe go bjala dipeu tša setoroberi.
- Ke ka lebaka la gore o ka ithuta sengwe le sengwe mo inthaneteng!

KANEGELO YA 4 LEBO O ŠOMIŠA DISEKRINI

Tabakgolo: Re šomiša tekenolotši

Tshedimošo ya bokamorago

- Kanegelo ya dingwalwa tša boikgopolelo.
- E diragatšwa mo Afrika Borwa.
- E diragala matšatši a lehono.
- Kanegelo ye e e tla thuša barutwana gore ba kwešiše gore go tšea nako ya rena ye ntši re lebeletše sekirine go ka dira gore re hlaelwe ke dilo tša rena tše bohlokwa le nako tša boithabišo le ba lapa le bagwera.

Leano la Kwešišo: Go lebedišiša kwešišo

- Seo e lego sona: Go lekola kwešišo ya gago ge o dutše o bala le go kgaotša ge e ba ga go na se sengwe sa go se kwešišege.
- Go reng re se šomiša: Go lemoga ge o sa kwešiše gomme wa se lokiša seo o sa se kwešišego le go se lokiša.
- Ka fao e thušago: E go dira gore o phele o na le tlhohleletšo le go godiša poledišanong ka go kaonafatša kwešišo ka go lokiša go se kwešišane ntle le go dikadika.

Dintlha tšeo o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Ge o dula nako ye telele difounong, tablete goba khomphutha go ka dira gore o fetwe ke nako ya go raloka, go itšhidulla goba go ba le nako le balapa le bagwera.
- Tšhomišo ya tekenolotši nako ye telele e ka dira gore o fetwe ke mabose a dilo tša bophelo e lego go bolela le bagwera le go thuša ka lapeng.
- Ba lapa ba dira dilo mmogo go swana le go bolela ka tša letšatši, go raloka dipapadi, go paka. Go tšea seabe go ka ba bose le bohlokwa go ikwa o kgokagane. Go se tšee seabe go ka dira gore re ikwe re se karolo goba go tlogelwa.
- Lebo o ile a swanela ke go kgetha magareng ga go šomiša selefouno goba go ba karolo mešomong ya lapa. Ka moka go a nyakega gore re dire dikgetho tša mohuta woo letšatši ka letšatši.

Go šomiša mokgwa wo:

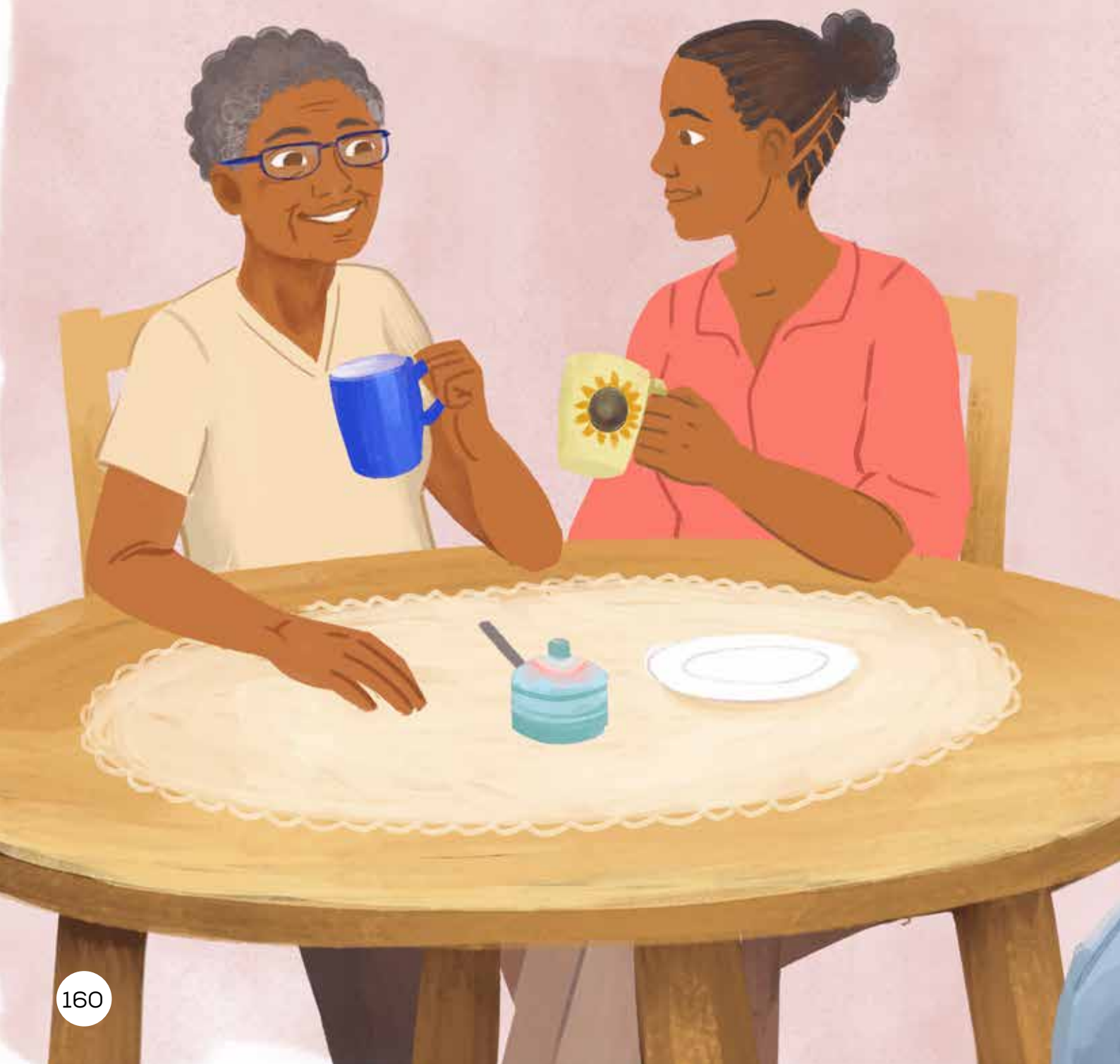
Letlakala le temana	Bala	Bolela
159, 1	Ka pejana ge koko wa Lebo a tsena ka mojako, Lebo o ile a mo kgopela mogala wa gagwe.	E re ke nagane pele. Koko wa Lebo o sa tšwa go fihla gomme selo sa mathomo seo Lebo a se dirago ke go kgopela founo ya gagwe. Seo se mpotšša selo se sengwe sa bohlokwa. O thabišitšwe ke founo. E re ke lekole gore ke a kwešiša: Go bonagala a kgahlilwe ke founo go feta go dumediša goba go bolela. Seo se tla ba bohlokwa ka morago.
163, 1	“Lebo, etla o bapale - a re sepele!” Sapho a realo, a leka go thibela sekirine. “Ba bapala pholo ya batho ba ba tshelela mokgotheng gomme ba re nyaka!”	E re ke nagane pele. Sapho o nyaka go raloka ka ntle. Seo se kwagala e le selo se se thabišago eupša Lebo ga a nyake go tšea karolo. Ke ipotšiša gore ke ka lebaka la eng. E re ke lekole gore ke a kwešiša: Ke nagana gore o tsepeletše founo. Ga a nyake go bapala ka gobane o bona bohlokwa e le go šomiša founo.

Gateetee, ge koko wa Lebo a tsena ka mojako, Lebo o ile a mo kgopela mogala wa gagwe. Lebo o ile a patlama sofeng a bogetše divideo ka go latelelana.

Koko le mma ba ile ba boledišana ba sega tafoleng.
“Etle o mpothe ka beke ya gago!” Koko o ile a bitša
Lebo.

“Etle o botše Koko ka moo o šomilego gabotse ka
gona tekong ya gago ya mopeleto!” Mma a mmitša.

Lebo o ile a šikinya hlogo. “Ao wa! Ga ke nyake go bolela!Ke lebeletše!” a realo, mahlo a gagwe a kgomaretše sekirini.

Ge Koko a felelwa ke data, Lebo o ile a kgopela mmagwe gore a bapale papadi founong ya gagwe. Mma o ile a dumela – lebakanyana fela.

“Lebo, etla re ye go raloka – a re sepele!” Sapho a realo a leka go thiba sekirini. “Ba raloka ka botshela mmileng gomme ba re nyaka!”

Lebo a šošobantše sefahlego. “Tloga mo! O tlo ntira gore ke folotše!” a realo, go kwagala sešupo sa go nyamišwa lentšung la gagwe.

Ge tatagwe a tlile gae, Lebo o ile a mo kgopela gore a šomiše mogala wa gagwe go romela motswala'a gwe melaetša ya Watsapo. O ile a dumela efela ka pelaelo. Lebo o rometše motswala wa gagwe melaetša e se kae gomme a lebelela mogala a letetše karabo.

E nyakile e eba nako ya dijo tša mantšiboa!” Mmago Lebo o ile a ba bitša. “Ke nagana gore re swanetše go paka dipisikiti. Go na le yo a nyakago go nthuša?” Mma a botšiša.

“Nna!” Sapho a bitša a kitimela ka khitšhing.

Lebo ga se a ka a araba.

Nakong ya dijo tša mantšiboa, lapa la Lebo ba abelane ka dinako tše di thabišago go tšwa letšatšing la bona. Mma o ile a abelana ka metlae ya go segiša yeo koko a mmoditšego yona. Sapho o ile a ba botša ka kgwele yeo a e nwešitšego kua mmileng.

Tate o ile a ja pisikiti gomme a reta mma le Sapho
ka moo e lego bose ka gona. Lebo o ile a theeletša
ka setu, a lemoga gore ga se a tšea karolo kudu
ditiragalong tša letšatši leo.

Ge a boela phapošing ya gagwe, Lebo o ile a nagana ka dinako tšeo di mo fetilego tša letšatši – go sega le mma le koko, go bapala kgwele ya maoto le bagwera ba gagwe, go paka dipisikiti.

O ile a phetha ka gore: “Gosasa ke tla leka selo se sengwe sa phapano.”

Bala 1

Lebo o kgopetše koko wa gagwe eng ge a seno go fihla?

Re ka ba le boithamelolo papading ya rena. Mohlala go itira eka selo se sengwe ke sa nnete mola e se sa nnete. Re ka ba le boithamelolo ka go itira eka lepokisi ke koloi goba re ka itira eka lepokisi ke khaontara ya lebenkele.

Naa Sapho o kgopetše Lebo go tla go dira eng kantle?

Sipho o kgopetše Lebo go tla mokgotheng go raloka le yena le bana ba bangwe.

O nagana gore ke nako e kaakang e botse yeo o ka e fetšago o le founung letšatši le lengwe le le lengwe?

Ke nagana...

Go fa mohlala, ke nagana gore nako e kopana e ka loka, go swana le nako e nnyane ya ka morago ga ge o feditše go ngwala mešomo ya gae, ka gore go tla ba go na le nako yeo o ka ralokago le go bolela le ba lapa.

Ke ka lebaka la eng o nagana gore Lebo ga a nyake go kgaogana le founo?

Ke nagana...

Mohlala: Ke nagana gore Lebo o thabela go bogela divideo le go bapala dipapadi. Ga ke nagane gore o nagana ka dilo ka moka tše di mo fetago.

Bala 2

Ke dilo dife tšeo Lebo a fetwago ke go di dira mosegare?

- Go bolela le gona go sega le koko le mma.
- Go raloka kgwele ya maoto le Sapho.
- A paka dipisikiti le mmagwe.
- Go fetša nako a ikgokaganya le lapa la gabo.

Naa maitshwaro a Lebo a ama bjang tswalano ya gagwe le lapa la gagwe letšatšing leo?

- Ka lebaka la gore Lebo o fetša lebaka le letelele a le founong, ga a kgone go ba le ba lapa.
- O ikaroganya le bona gomme o fetwa ke dinako tše bohlokwa tšeo ba di abelanago mmogo.

O nagana gore ke ka lebaka la eng Lebo a be a homotše ka nako ya dijo tša thapama?

- Ke nagana gore Lebo o homotše dijong tša thapama ka lebaka la gore o ikwa a hlokomologilwe, ga se a be le seabe mešomong ya lapa le ya bagwera mosegare.
- Ke nagana gore Lebo o homotše ka lebaka la gore ga go seo a ka abelanago ka sona ebile o lemoga gore o hlaetšwe.
- Ke nagana gore Lebo o homotše ka lebaka la gore ba lapa ba bolela mmogo ka dilo tše di thabišago tše ba di dirilego letšatšing leo eupša Lebo yena o be a le nnoši a le founung letšatši ka moka.

Naa o nagana gore ka molaetša ofe woo mongwadi a ratago go re ruta wona mabapi le tšhomišo ya difouno.

Ke nagana...

Mohlala: Ke nagana gore mongwadi o leka go re ruta gore go šomiša founu go lokile ka tekanyo ye nnyane, eupša go fetša nako ye ntši kudu dikirining go ka dira gore re fetwe ke nako ye bohlokwa le ba lapa le bagwera.

KANEGELO YA 5

DULA O BOLOKEGILE LESEGO!

Tabakgolo: Re latela ditaelo

Tshedimošo ya bokamorago

- Kanegelo ya dingwalwa tša boikgopolelo.
- E diragatšwa mo Afrika Borwa.
- E diragala matšatši a lehono.
- Kanegelo ye e tla thuša barutwana ba gago go kwešiša gore go latela ditaelo goba melawana ga go bonolo ka mehla. Ka dinako tše dingwe, re ka ikwa re lekega go roba melao. Eupša, melao ya polokego yeo e dirilwego ke batho bao ba nago le taba le rena le gona go re šireletša.

Dintlha tšeo o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Mafelo a mangwe a bolokegile mola a mangwe a se a bolokega.
- Ka nako tše dingwe batho ba bagolo ba tseba dikotsi tšeo bana ba sa di tsebego. Batswadi le bahlokomedī ba dira melao yeo e tlogo dira gore bana ba dule ba bolokegile.
- Ka nako ye ngwe re nyaka selo sa go swana le (malekere) gomme seo se ka dira gore go be boima go dira kgetho ye e bolokegilego. Ka nako ye ngwe re tseba melao eupša re ikwa re gapeletšega go roba molao woo.
- Go ikwa re boifa go re botša gore se sengwe se bohlokwa. Se e ka ba sešupo sa taetšo ya se sengwe. Go boifa ga se gore motho ga a na maatla - ge re theeletša se se ka re thuša gore re bolokege.

Leano la Kwešišo: Botšiša dipotšišo / Makala

- Seo e lego sona: Seo o se naganago le go botšiša ka kanegelo mola o bala.
- Go reng re se šomiša: Go dula o kgahlegile le go hwetša tša go feta moo ge o bala.
- Ka fao e thušago: E go hlohleletša le go go thuša go kwešiša kanegelo bokaone. E go thuša go phopholetša ka seo se tlogo direga kanegelong.

Go šomiša mokgwa wo:

Letlakala le temana	Bala	Bolela
177, 1	Lesego o ile a nagana go bitša Mapule gore a tle le yena. Eupša, o be a sa nyake go abelana tšhelete ya malekere le kgaetšedi ya gagwe!	Lesego o a tseba gore ga se a swanela go ba tee ebile o a tseba gore ga se a swanela go ya kgauswi le lefelo la go rekiša bjala. Ke ipotšiša gore Lesego o tla latela melao ya mmagwe le ge a se gona?
180, 1	Lesego ge a bona lefelo la go rekiša bjala, o ile a kitima ka tsela ya kgauswi gore a fihle lebenkeleng. O ile a ya khaonthareng. “Ke tlile go tšea dilo tša Tate Thapelo,” a realo a ba fa tšhelete.	Ke ipotšiša gore mmago Lesego o be a tla ikwa bjang ge a ka bona Lesego kgauswi le lefelo la go rekiša bjala a le tee?

Mesong ya Mokibelo o mongwe mmago Lesego o ile a ya go etela mogwera. O ile a gokarela Lesego le Mapule go ba laela. “Le bolokege. Gopolang, le swanetše go ba mmogo letšatši ka moka. Ge le eya mabenkeleng le sepele go bapa le mmila – e sego diphasetšeng magareng ga dintlo! le se ye kgauswi le mafelo a go rekiša bjala!”

Moragonyana mathapameng ao, tate Thapelo moagišane wa Lesego, o ile a mmitšha. O be a swere tšhelete. “Ka kgopelo eya lebenkeleng la ka morago ga lefelo la go rekiša bjalwa o ntlele nama le bogobe,” a realo, “o ka no wa ithekela malekere mo tseleng.”

Lesego o naganne go bitša Mapule gore a mo felegetše. O be a sa nyake go abelana tšhelete ya malekere le kgaetšedi ya gagwe.

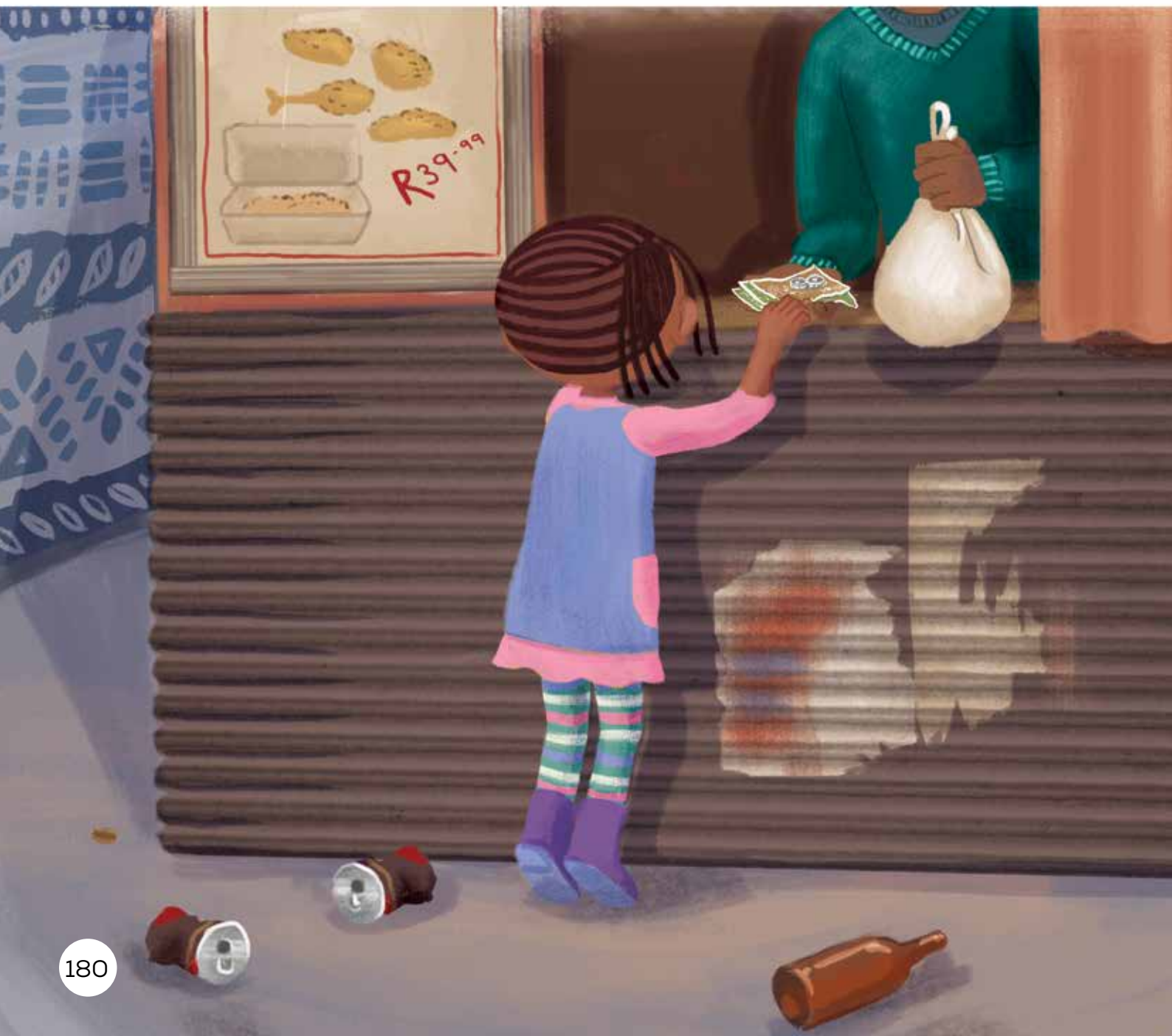
Ebe e šetše e eba bošego ge Lesego a nagana gore mohlomongwe ge a ka phakiša, o be a tla boa pele mmagwe a fihla. Ge go lee bjalo, mmagwe a ka se tsebe. Lesego o ile a tšea tšhelete go tate Thapelo. “Ke letšeditše lebenkele mogala. Dijo tša ka di tlabadi lokile ge o fihla!” tate Thapelo a realo, a myemyela.

Lesego o ile a lokela tšhelete ka potleng gomme a thoma go kitimela lebenkeleng. Mmagwe o be a mo lemošitše gore o swanetše go sepela mmileng ka nako tšohle ge a eya mabenkeleng. Go tšea diphasetše go be go phakiša go fihla mabenkeleng O ile a nagana gore ge a tšea diphasetše o tla fihla gae pele mmagwe a fihla. Mmagwe a ka se tsebe.

Mafelelong ge Lesego a bona lefelo la go rekiša bjala, o ile a kitima ka phasetše ye nnyane ya go ya lebenkeleng. O ile a ya khaontareng. “Ke tlile go tšea dijo tša tate Thapelo,” a realo, a ba fa tšhelete.

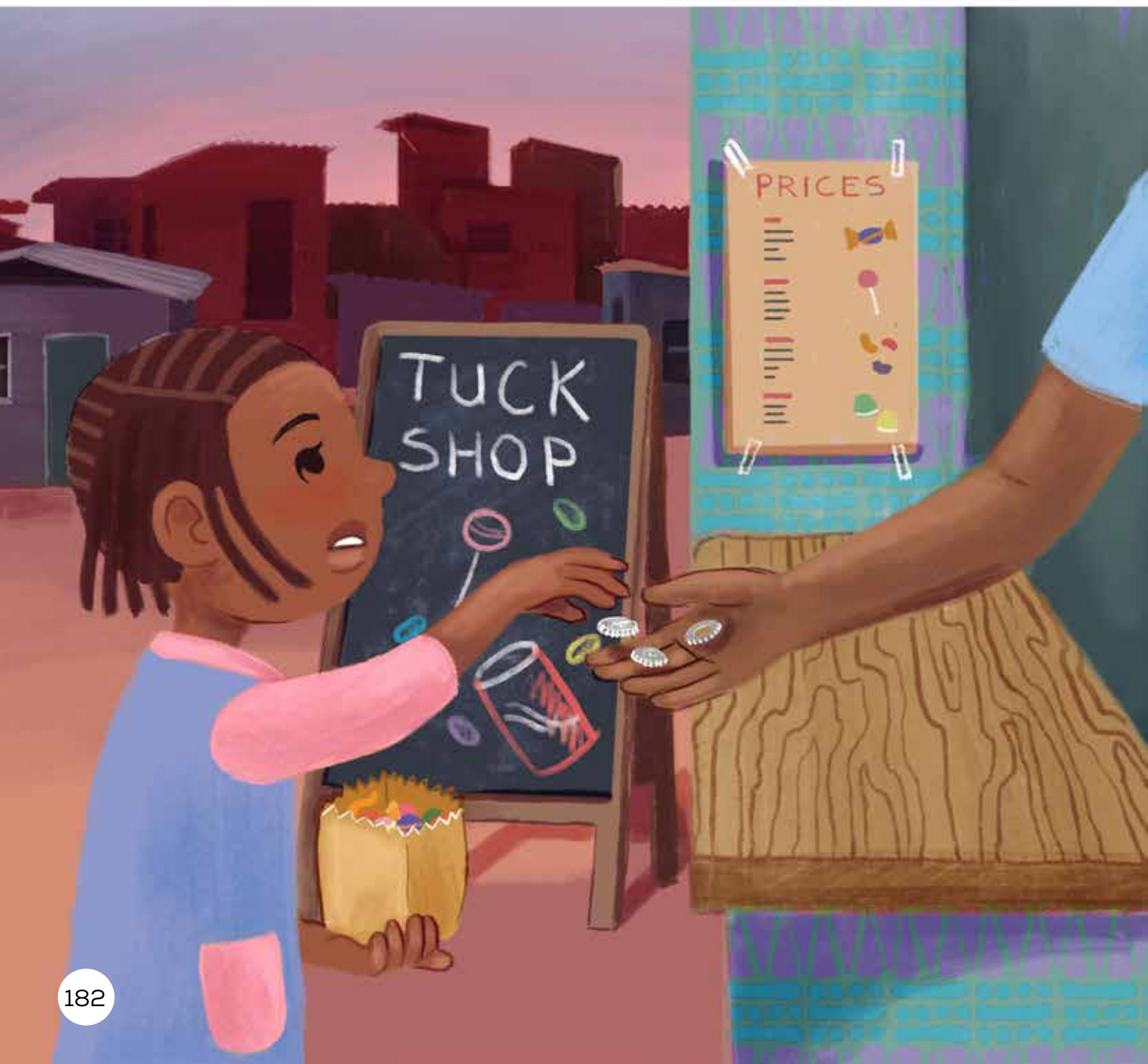

Ge Lesego a boela morago banna ba bararo ba be ba eme phasetšeng e tshesane. Ba be ba mo tomoletše maahlo. O ile a tšhoga. “Ke nagana gore ke tseba lebaka la gore mma a mpotše gore ke seke ka leka go batamela lefelo la go rekiša bjala,” a nagana.

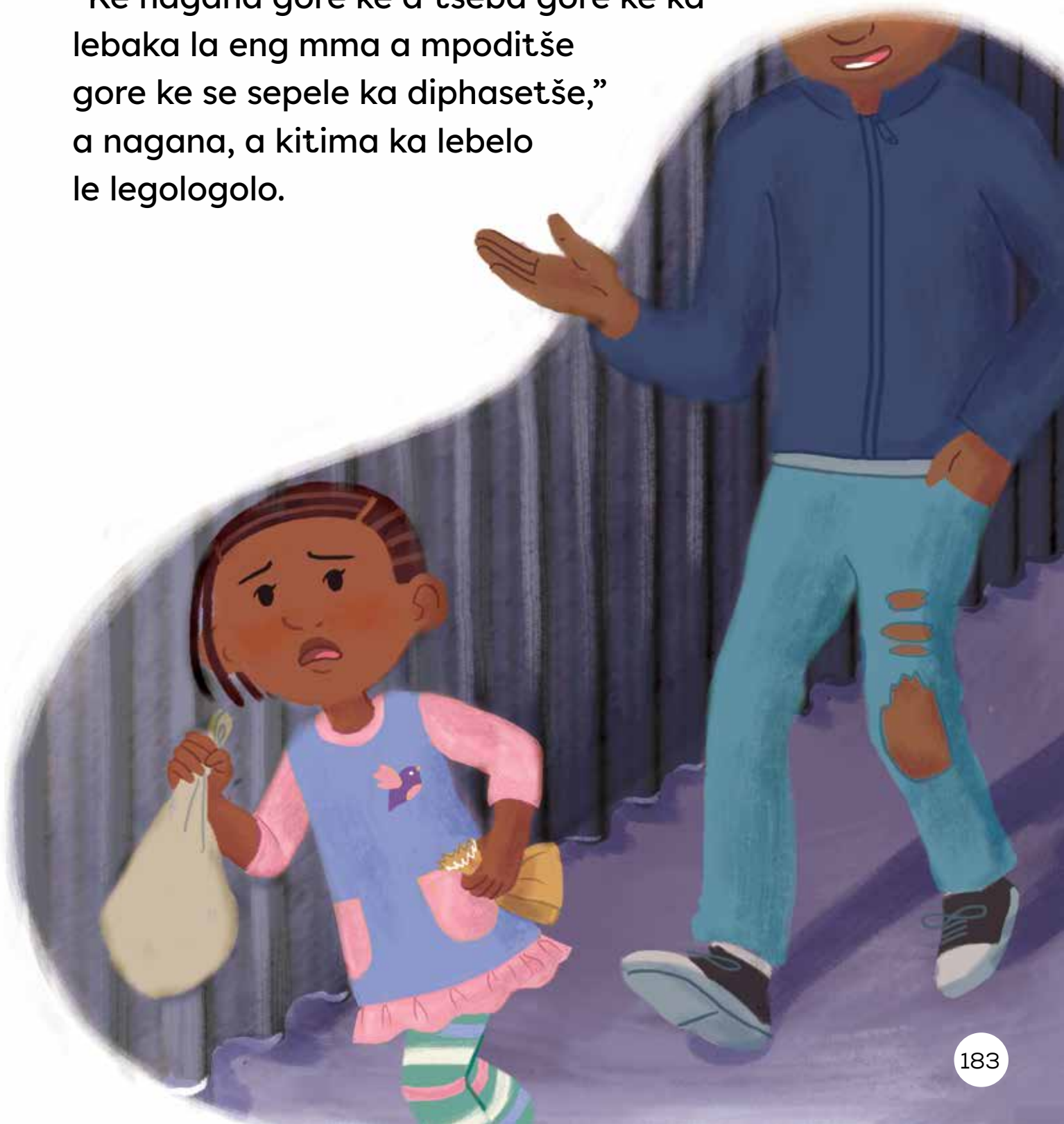
Lesego o ile a ithekela malekere ka tšhentšhi ya go tšwa lebenkeleng.

Leswiswi le be le šetše le swara.

O ile a kitima ka diphasetše, a leka go fihla gae pele e eba leswiswi le pele mmagwe a fihla. Ge a dutše a kitima, a bitšwa ke lesogana, “Etle mo mosetsana! Etle re bolele!” a realo. Lesego o ile a kwa a tšhogile kudu.

“Ke nagana gore ke a tseba gore ke ka lebaka la eng mma a mpoditše gore ke se sepele ka diphasetše,” a nagana, a kitima ka lebelo le legologolo.

Mafelelong ge a fihla gae, tate Thapelo o be a mo emetše. “Na mma o šetše a fihlile gae? Le mmone?” Lesego a botšiša ka letšhogo.

“Aowa, ga se ka mmona,” gwa realo tate Thapelo. Lesego a hema ka go imologa.

Ge Lesego a dutše mathuding a eja malekere a gagwe, a tšea sephetho. O ile a tšea sephetho ka boyena gore a ka se tsoge a batametše lefelo la go rekiša bjala goba gona go kitima ka diphasetšeng.

Bala 1

Naa tate Thapelo o kgopetše Lesego go ya kae?

O mo kgopetše go ya lebenkeleng la ka morago ga lefelo la go rekiša bjala go tšea dijo.

Naa mmago Lesego o be a mo lemošitše gore a se ye kae?

O mo lemošitše gore a se ye ka diphasetšeng goba kgauswi ga lefelo la go rekiša bjala.

Ke ka lebaka la eng Lesego a ile a ya spotong, le ge mmagwe a mo lemošitše gore a se ye?

- Ka lebaka la gore ga se a nagana gore sengwe se se mpe se ka direga.
- Ka lebaka la gore o be a nyaka go hwetša malekere.
- Ka lebaka la gore tateThapelo o mo kgopetše go tšea dijo tša gagwe lebenkeleng.
- Ka lebaka la gore o tšere sephetho sa gore mohlomongwe mmagwe a ka se tsebe!

Bala 2

Naa Lesego o rekile malekere kae?

O a rekile lebenkeleng le lennyane.

Naa mafelelong a kanegelo Lesego o tšere sephetho sa go dira eng?

O tšere sephetho sa gore a ka se tsoge a ile kgauswi le lefelo la go rekiša bjala goba go kitima diphasetšeng.

Ke ka lebaka la eng Lesego a phethile ka gore a ka se sa ya kgauswi le mafelo la go rekiša bjala goba go kitima diphasetšeng?

- Ka lebaka la gore o be a tšhogile ge a le kgauswi le lefelo la go rekiša bjala.
- Ka lebaka la gore o be a tšhogile ge a be a le diphasetšeng a kitimela gae.
- Ka lebaka la gore o bona gore sengwe se sebe se be se ka mo hlagela!

KANEGELO YA 6

DITHOMO LE

LEBOPO LA NOKA

Tabakgolo: Re latela ditaelo

Tshedimošo ya bokamorago

- Kanegelo ya dingwalwa tša boikgopolelo.
- E diragatšwa mo Afrika Borwa.
- E diragala matšatši a lehono.
- Kanegelo e tla thuša barutwana gore ba lemoge gore go ba bogale e le kannete go ra gore o tla dira dikgetho tše bolokegilego le go theeletša ditemošo, le ge ba bangwe ba go hlohleletša go tšea dikotsi.

Leano la Kwešišo: Diragatša kakanyo

- Seo e lego sona: Go phopholetša dilo tšeo mongwadi a sa di hlalosego thwii, a šomiša mehlala kanegelong.
- Go reng re se šomiša: Go kwešiša ditlhalošo tše di tseneletšego le melaetša ye e utilwego.
- Ka fao e thušago: Go go thuša go fihlelela diphetho ge o bala, le go kwešiša kanegelo le baanegwa bokaone.

Dintlha tšeo o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Mogobe ke moo noka e elelago gona. Ka dinako tše dingwe go omile, ga go meetse moo. Ka nako tše dingwe e no ba meetse a mannyane. Ka morago ga dipula tše dikgolo, o ka tlala ka pela gomme wa ba kotsi. Ge pula e ena kudu meetse a elelela ka dinokeng. Moela o monnyane o ka fetoga noka e kgolo ya go tia.
- Meetse a go ela a ka ba le maatla. A ka gopa batho gomme a ba fielela kgole le ge a sa bonagale a le fasefase. Maswika ka dinokeng a ka thedimoša gomme go bonolo go thedimoga.
- Nakong tše dingwe batho ba gakantšha go ba bogale le go se boife. Efela, batho ba bogale ba ka ikwa ba boifa. Ge o ikwa o le bogale ga se gore o swanetše go hlokomoga kotsi.
- Batho ba bagolo gantši ba lemoša bana mabapi le mafelo a kotsi. Melao ya go re eletša gore re dule kgole le mafelo a kotsi e dira gore re phele re bolokegile, re se senye mabose a rena.
- Kanegelo ye e na le sebopego sa poeletšo yeo barutwana ba ka hlohleletšwago go e lemoga. Bagwera ba Dithomo ba mo tshepa, o kwele sesia'gwe a mo lemoša efela a se mo theeletše gomme nako yeo e ba ye kotsi kudu.

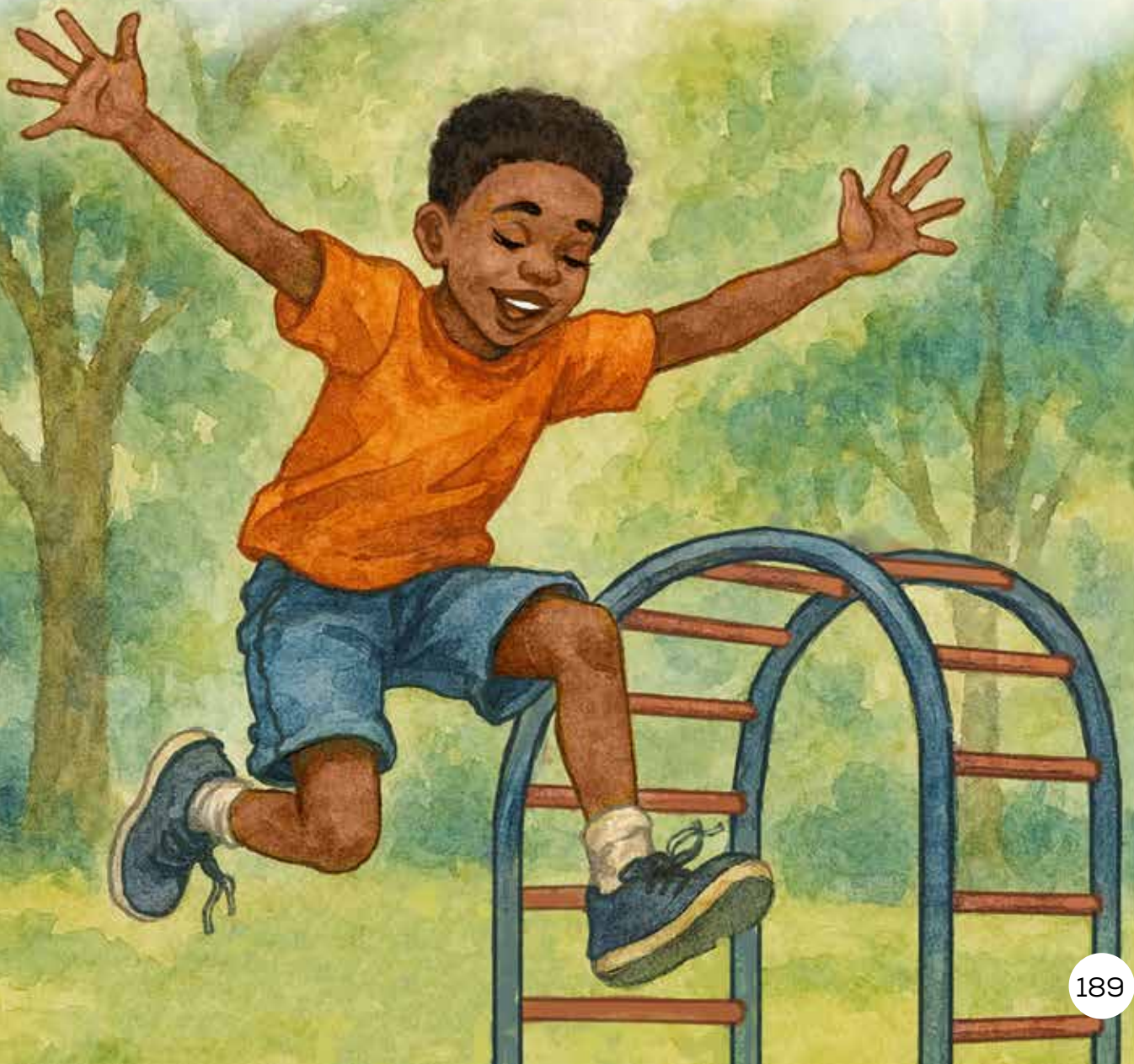
Go šomiša mokgwa wo:

Letlakala le temana	Bala	Bolela
193, 1	Letšatšing le le latelago, Dithomo o ile a sepela ka thoko ga noka. Eupša e be e se sa le lefelo la noka – e be e le moela wo monnyane, wo o tšhologago.	Ke gopola gore marothodi a pula a be a wela godimo ga marulelo a Dithomo. Nka phetha ka gore ke ka lebaka leo moedi wa noka wo o omilego o fetogilego moela wo monnyane - ka lebaka la pula.
196, 2	Dithomo o ile a ema gannyane. Dithomo o ile a nagana gabedi. O be a kgona go kwa lentšu la kgaetšedi ya gagwe e kgolo hlogong ya gagwe: “O se ke wa bapala kgauswi le molapo wa noka. Ga o tsebe gore le ka gogolwa neng.”	Ke phetha ka gore Dithomo o thoma go ikwa a sa kgone go kgonthišiša goba a tšhogile ka gobane o ile a ema gannyane a nagana gabedi, gomme gape a gopola temošo ya kgaetšedi ya gagwe.

Dithomo o be a le bogale. Dithomo o be a na le sebetse. O be a rata go kgantšha gore ga a tšhabe selo.

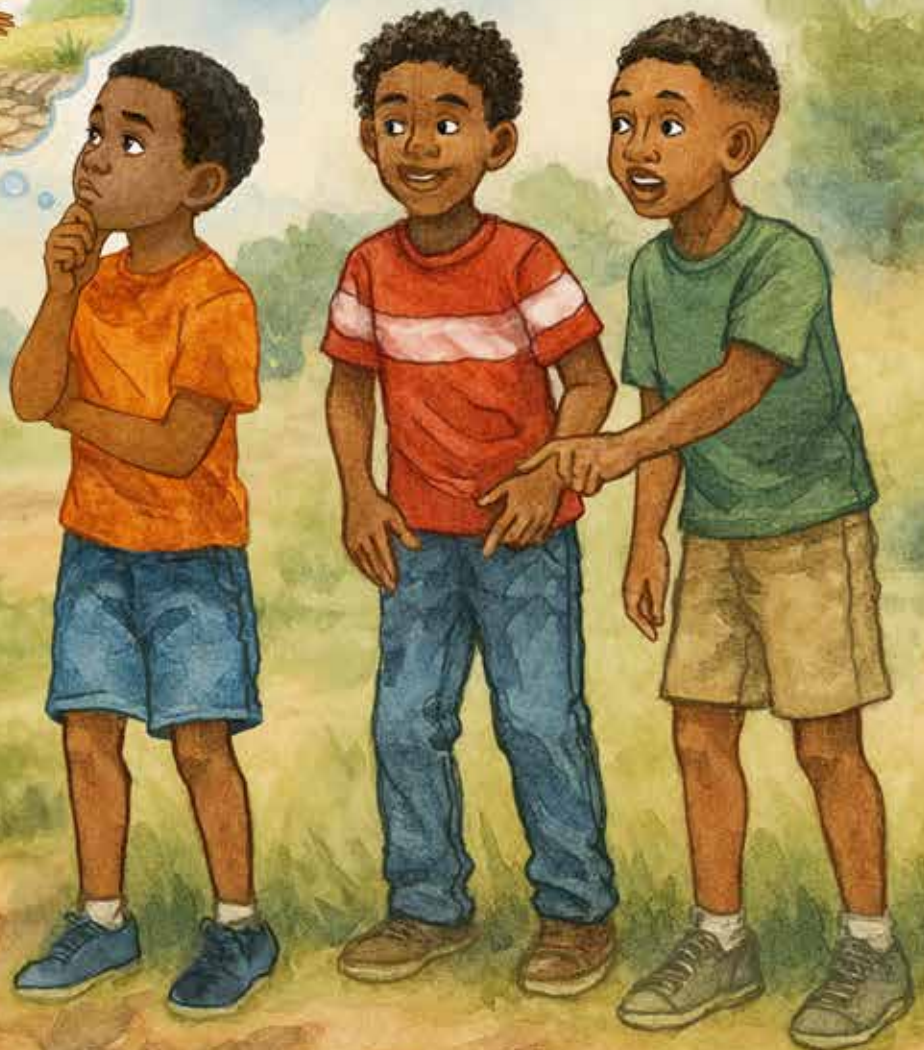
Ge bagwera ba gagwe ba mo hlohleletša gore a fofe go tšwa godimodimo ga moswinki, ga se a tšhoga.

Ge bagwera ba gagwe ba mo hlohleletša go namela sehlare se seteleletelele, ga se a nagana gabedi.

Ka letšatši le lengwe bagwera ba Dithomo ba ile ba mo hlohletša go tshela molapo. Dithomo o ile a ema gannyane. Dithomo o ile a nagana gabedi.

O be a e kwa lentšu la kgaetšedi ya gagwe ka mo hlogong: “O se bapale kgauswi le molapo. Ga o tsebe gore o ka gogolwa neng.”

Dithomo o be a le bogale. O be a na le sebetse. O be a sa tšhabe molapo wa go se be le selo.

Dithomo o ile a tshela molapo gabonolo. Ge a fihla ka mošola, a tshelela gabonolo go boela morago. “Le a bona!” a realo ka makoko, “ga go se se tšhošago ka molapo!”

Bošegong bjoo Dithomo o be a robotše mpeteng
a theeditše marothi a pula ge a wela godimo ga
tlhaka ya masenke. “Ke akanya gore ke eng sa go
tšhoša ka molapo?” a nagana.

Letšatši le le latelago, Dithomo o ile a sepela molapong. E be e se sale molapo – e be e le moedi wa go ela.

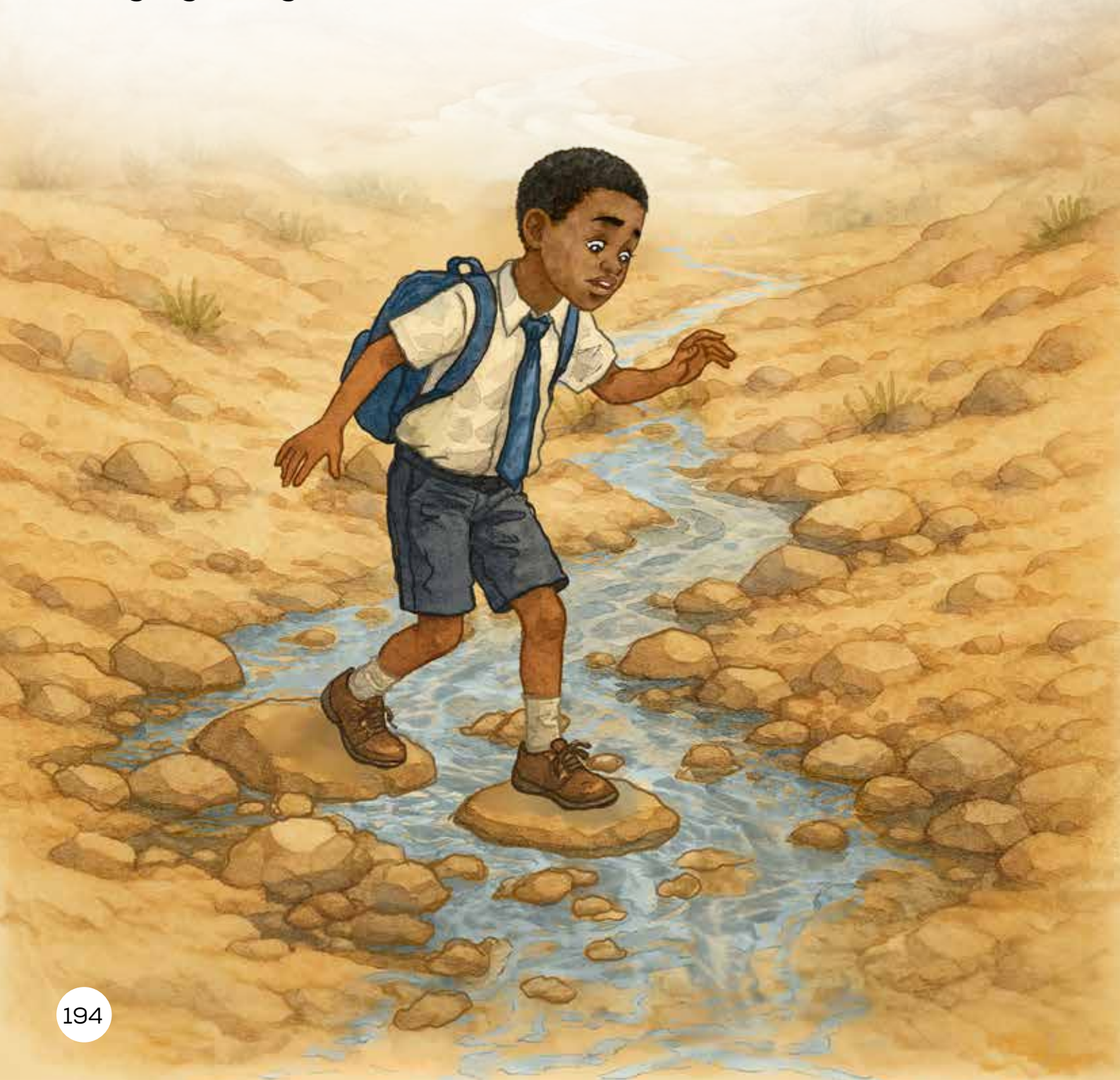
Bagwera ba Dithomo ba ile ba mo hlohleletša go tshela moedi. Dithomo o ile a emanyana. Dithomo o ile a nagana gabedi.

O be a e kwa lentšu la kgaetšedi ya gagwe ka mo hlogong: “O se bapale kgauswi le molapo. Ga o tsebe gore o ka gogolwa neng.”

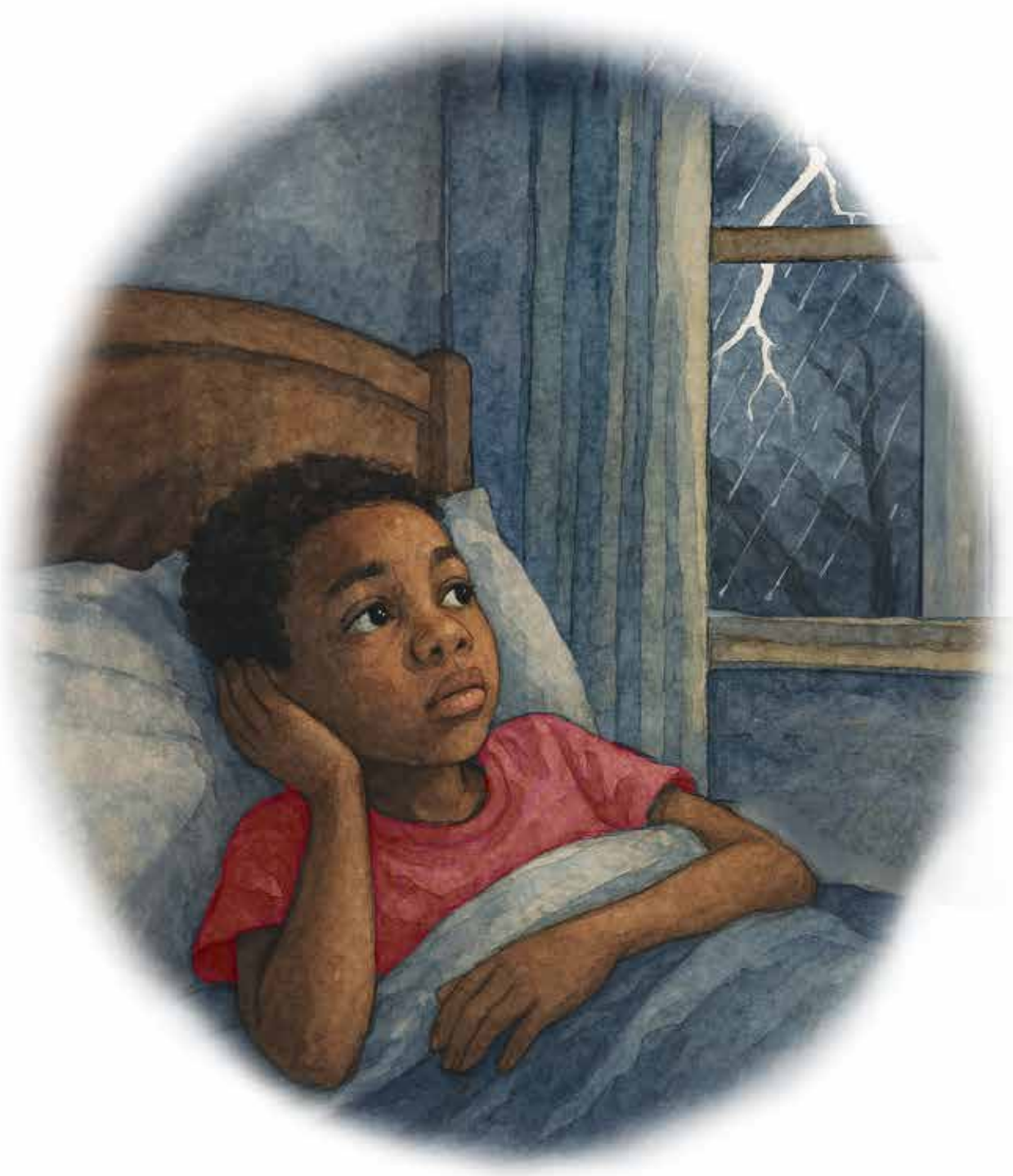

Eupša Dithomo o be a le bogale. Dithomo o be a na le sebetse. O ile a kwa a tšhoga meetse a molapo gannyane, le ge a se nyake go bontšha seo.

Dithomo a sepela ka go phakiša go tshela moedi. Ge a fihla ka mošola, a sepela ka go phakiša go boela morago. “Le a bona!” a realo, makoko a fokotšegile, “ga go sa go tšhoša ka moedi wa botlaela!”

Bošegong bjoo, Dithomo o be a robotše mpeteng a theeditše marothi a pula ge a wela godimo ga tlhaka ya masenke. O ile a theeletša modumo o betha. “Ke akanya gore ke eng sa go tšhoša ka moedi wa go ela?” a nagana.

Letšatši le le latelago, Dithomo o ile a sepela nokaneng ya go faloala. E be e se sale noka ye nnyane - e be e le noka ya go tlala, ya go elela.

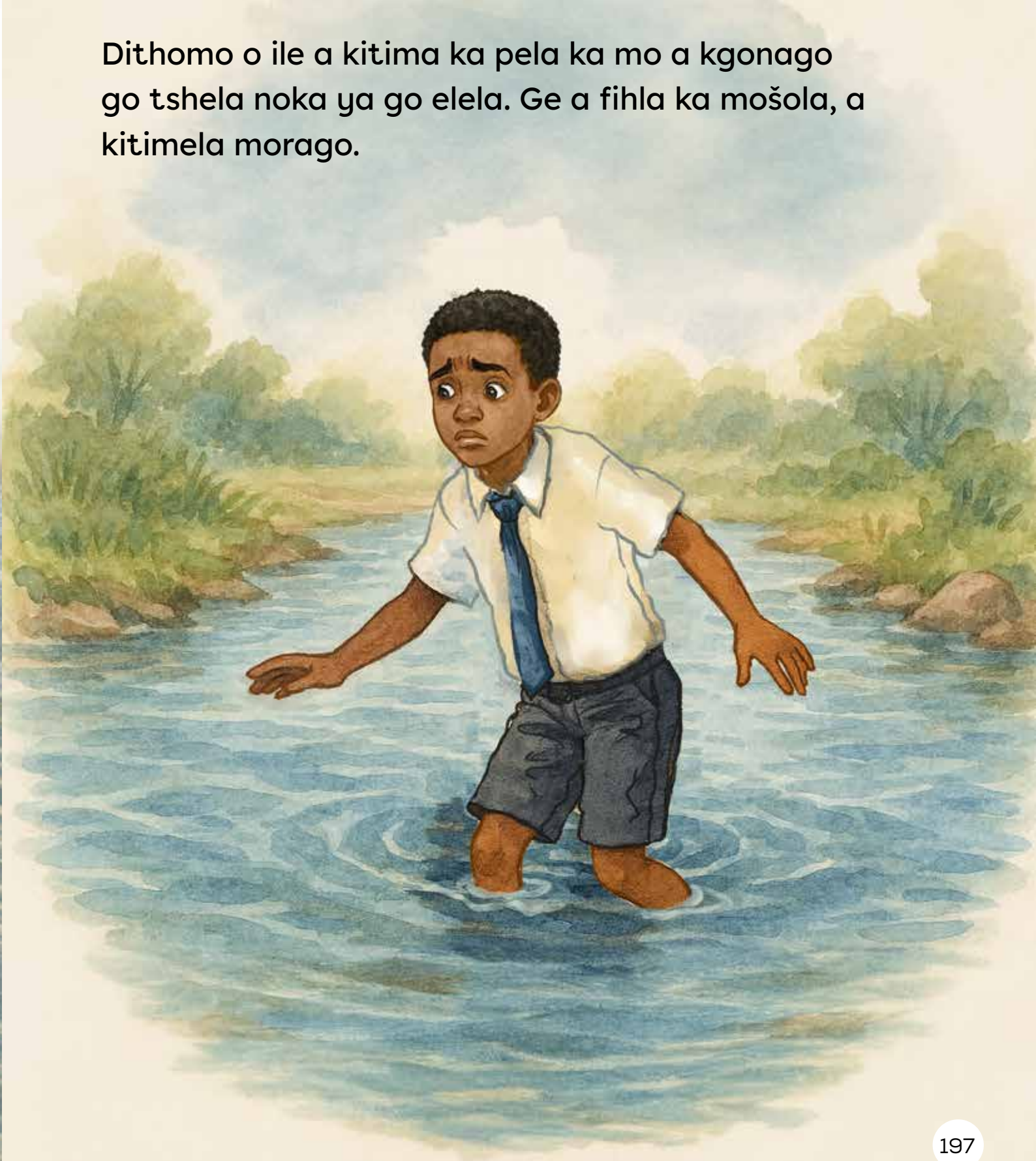
Bagwera ba Dithomo ba ile ba mo hlohleletša go tshela noka ya go tlala, ya go elela. Dithomo o ile a ema ga nnyane. Dithomo o ile a nagana gabedi.

O be a ekwa lentšu la kgaetšedi ya gagwe ka mo hlogong: “O se bapale kgauswi le molapo. Ga o tsebe gore o ka gogolwa neng.”

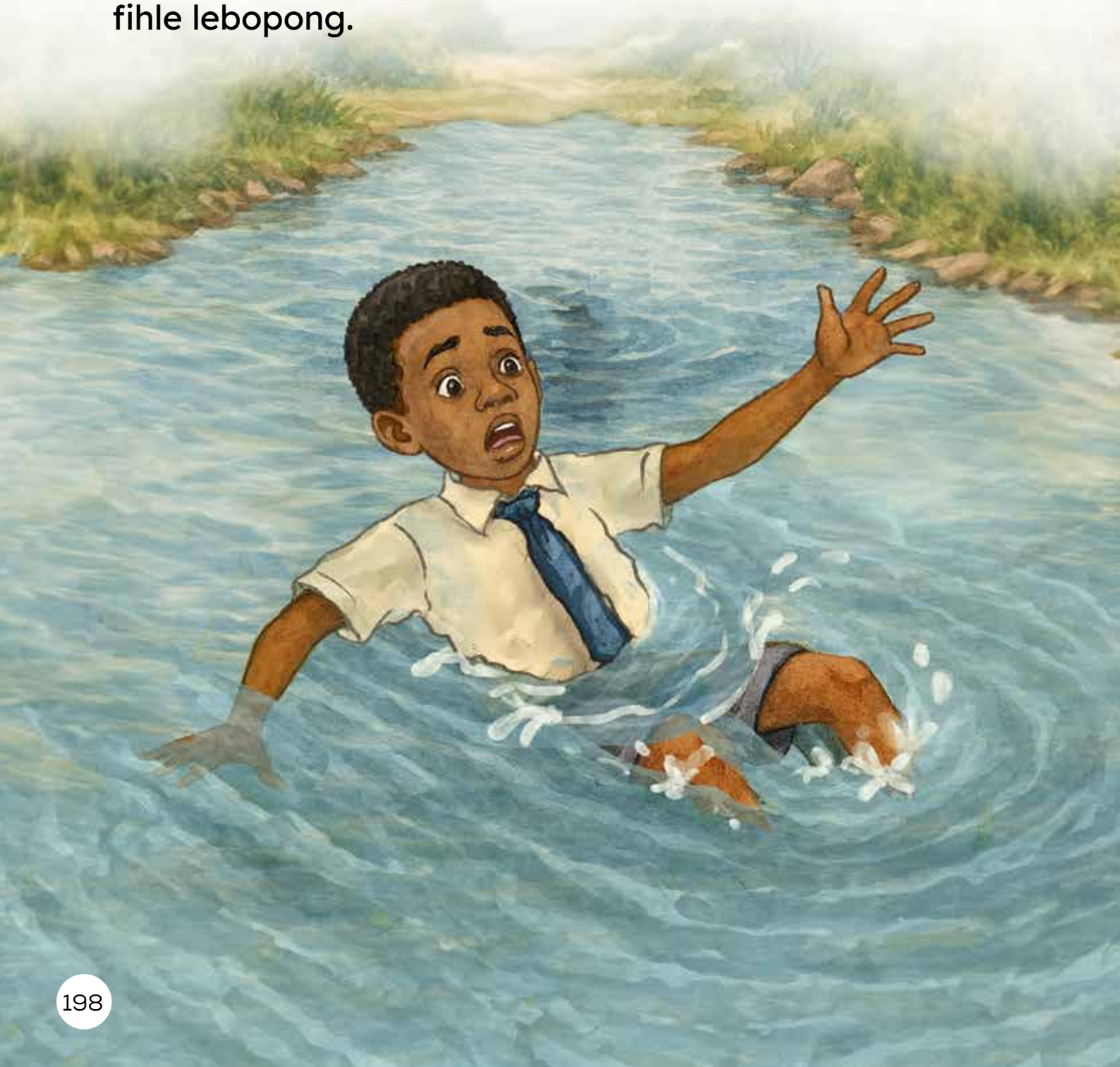
Dithomo o be a le bogale. Dithomo o be a na le sebetse. O ile a kwa a tšhošwa ke meetse ka molapong, eupša a se nyake go bontšha seo.

Dithomo o ile a kitima ka pela ka mo a kgonago go tshela noka ya go elela. Ge a fihla ka mošola, a kitimela morago.

Pele a fihla lebopong, maoto a gagwe a ile a thedimoga maswikeng a boreledi. O ile a wela ka nokeng ya go tlala, a go elela. O ile a thoma go tšewa ke noka.

“Thušang!” gwa goelela Dithomo. O be a sa tshwenyege ge bagwera ba gagwe ba mmona a tšhogile bjale. Dithomo o ile a leka go katana gore a fihle lebopong.

Bagwera ba gagwe ba ile ba kitima go ya fase le lebopo. Mogwera wa gagwe Mpho o ile a tsena ka gare ga noka ya go tlala, ya go elela gomme a kgona go swara letsogo la gagwe. Mpho o ile a ntšha Dithomo ka meetseng a mo gogela lebopong.

Dithomo o ile boela gae a thapile ebile a tšhogile.

Bošegong bjoo, Dithomo o ile a robala mpeteng.
“Ke tseba se se tšhošago ka noka ya go tlala, ya go
elela,” a nagana, “nka no ba ke le bogale, ke no ba
ke na le sebetse eupša nka se sa bapala kgauswi ga
molapo gape!”

Bala 1

Naa kgaetšedi ya Dithomo e mo file temošo efe?

O mo lemošitše gore a se bapale molapong, ka gobane o be a tšea ke meetse.

Naa molapo wa go omelela o ile wa fetoga eng?

O ile wa fetoga go ba noka ya go tlala ya go elela.

Ke ka lebaka la eng o nagana gore kgaetšedi ya Dithomo e ile ya mo lemoša gore a se bapale kgauswi ga molapo?

- Ke ka lebaka la gore o tseba gore pula e ka fetola molapo moela goba noka.
- Ke ka lebaka la gore o tseba gore ka nako Dithomo o rata go dira dilo tša kotsi.
- Ke ka lebaka la gore o tseba gore Dithomo a ka tšea ke meetse ge noka e tletše e bile e na le maatla.
- Ke ka lebaka la gore o tseba gore Dithomo ga a kgone go rutha.
- Mo gongwe o kwele ka bana ba go tšea ke meetse lebopong.

Bala 2

Naa ke dife dilo tše Dithomo a di dirago tša bogale le go ba le sebetse?

- O fofile go tšwa godimodimo ga foreimi ya go bapala ya bana.
- O nametše godimo ga sehlare se seteleletelele.

Naa o nagana gore Dithomo o tla bapala molapong gape? Efa lebaka.

Ke nagana... ka lebaka la gore...

Naa e ka ba thuto efe yeo Dithomo a ithutilego yona tšatšing leo?

- Ke nagana gore Dithomo o ithutile...ka lebaka la gore...
- Mohlala,ke nagana gore Dithomo o ithutile gore a se raloke lebopong la noka ka lebaka la gore le ka fetoga noka ye maatla ka nakwana.

KANEGELO YA 7 PORAŠE YA GO PENTA

Tabakgolo: Re na le bokgoni bja go hlama

Tshedimošo ya bokamorago

- Kanegelo ya dingwalwa tša boikgopolelo.
- E diragatšwa mo Afrika Borwa.
- E diragala matšatši a lehono.
- Kanegelo ye e tla thuša barutwana ba gago go kwešiša gore boitlhamelo bo mabapi le go leka dikgopolo tše mpsha, go leka didirišwa tša go fapana, le go šomiša boikgopolelo go rarolla mathata goba go dira selo sa moswananoši.

Dintlha tšeo o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Motlhagiši ke motho yoo a šomišago dipente, diphentshele goba dithulusi tše dingwe go dira bokgabo. Batlhagiši ba ka hlola se sengwe ka go šomiša dilo tšeo di sa tlwaelegago go dira bokgabo bja bona.
- Go hlola dilo go ra gore o leka dilo tše diswa. Nakong tše dingwe o swanetše go nagana ka mokgwa o mongwe le godira maitekelo a go hlola selo sa go ikgetha.
- Go bona bokgabo go ka dira batho gore ba thabe kudu, go rata go tseba goba go ba le tšhutšhumetšo ya go dira bokgabo bja bona.
- Bokgabo bo ra gore o ka dira dilo ka mokgwa wa gago. Ga go mokgwa wa nnete wa go dira bokgabo. Go kgona go hlola go ra gore o šomiša kakanyo ya gago le go dira dikgetho tša gago.

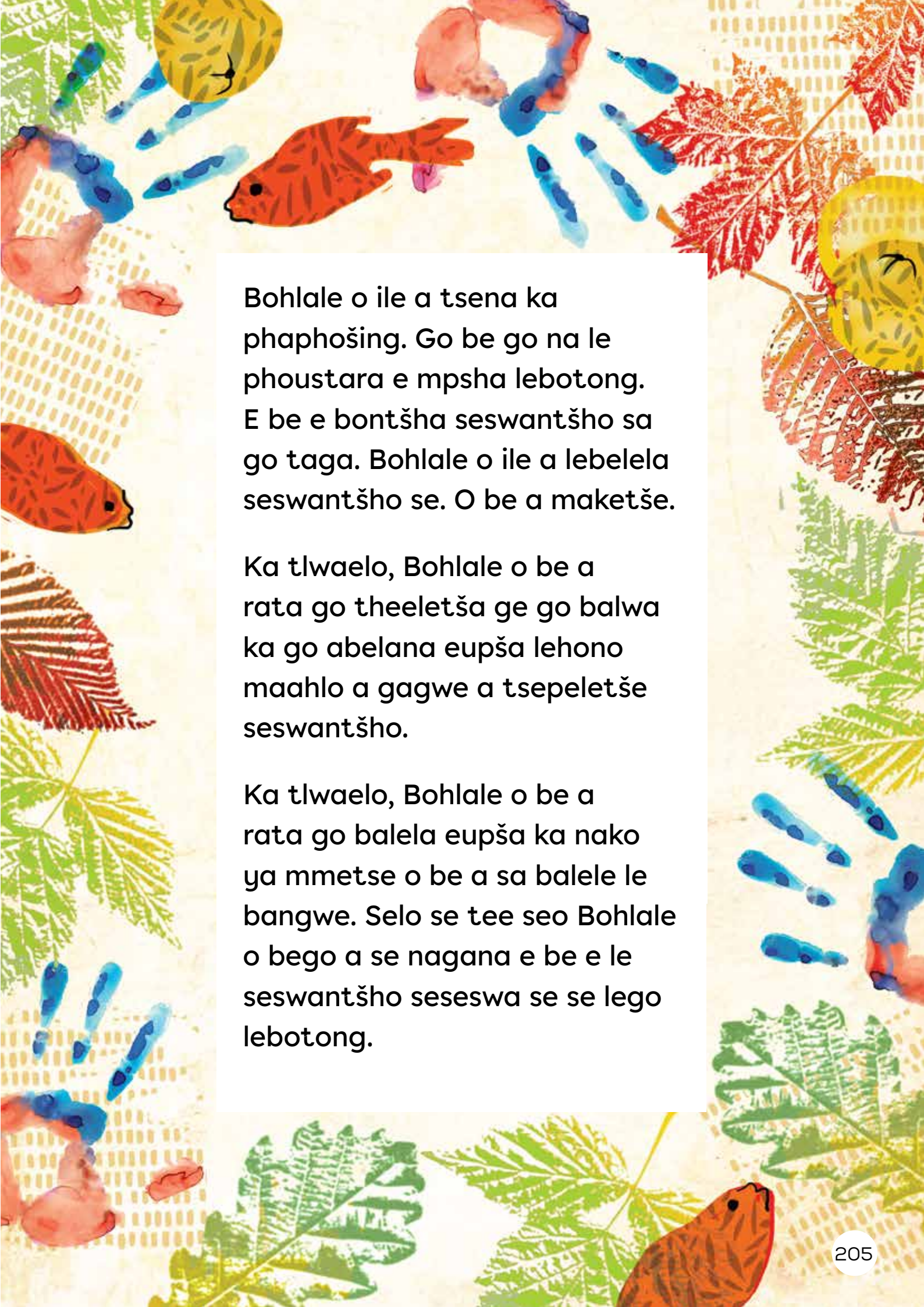
Leano la Kwešišo: Diragatša kakanyo

- Seo e lego sona: Go phopholetša dilo tšeo mongwadi a sa di hlalošego thwii, a šomiša mehlala kanegelong.
- Go reng re se šomiša: Go kwešiša ditlhalošo tše di tseneletšego le melaetša ye e utilwego.
- Ka fao e thušago: Go go thuša go fihlelela diphetho ge o bala, le go kwešiša kanegelo le baanegwa bokaone.

Go šomiša mokgwa wo:

Letlakala le temana	Bala	Bolela
205, 4	Selo se tee fela seo Bohlale a bego a ka nagana ka sona e be e le seswantšho se seswa lebotong.	Ke akanya gore Bohlale o makatšwa ke seswantšho seo ka gobane ga a kgone go tlogela go nagana ka sona!
211, 1	Ka morago ga dijo tša mantšiboa, Bohlale o ile a tsepelela maahlo penteng. A tsepelela maahlo gape godimo ga pampiri. Ke moka Bohlale a ba le kgopolo. O ile a lokela monwana wa gagwe ka gare ga pente. O ile a thoma go penta ka monwana wa gagwe. Ke moka a penta ka letlakala le lehubedu. Se sengwe le se sengwe se ile sa fetoga poratšhe ya go penta!	Nka akanya gore Bohlale o na le bokgoni bja boitlhamelo ka gobane o lemogile gore a ka diriša dilo tše dingwe tše dintši go penta – ka nnete, o be a sa hloke boratšhe ya go penta!

Bohlale o ile a tsena ka
phaphošing. Go be go na le
phoustara e mpsha lebotong.
E be e bontšha seswantšho sa
go taga. Bohlale o ile a lebelela
seswantšho se. O be a maketše.

Ka tlwaelo, Bohlale o be a
rata go theeletša ge go balwa
ka go abelana eupša lehono
maahlo a gagwe a tsepeletše
seswantšho.

Ka tlwaelo, Bohlale o be a
rata go balela eupša ka nako
ya mmetse o be a sa balele le
bangwe. Selo se tee seo Bohlale
o bego a se nagana e be e le
seswantšho seseswa se se lego
lebotong.

Ge tšhipi e lla Mdi. Mahao o ile a ba lokolla ka nako ya go khutša.

“Bohlale, batamela mo hle!” a bitša.

“Ke a bona gore o rata seswantšho seo,” a realo.

“Mohlomongwe o ka rata se!” Mdi. Mahao a fa Bohlale puku.

Siya o be a emetše Bohlale ka ntle.

“Bona!” gwa realo Bohlale.

Bohlale a bula puku yela. Letlakaleng le lengwe le le lengwe go be go na le seswantšho se seswa, se sebotse kudu Bohlale o be a maketše.

Koki o ile a bitša Bohlale gore ba raloke kgati.

“E sego lehono!” a fetola.

Ge Bohlale a fihla gae o ile a hwetša lepokisi la gagwe la kgale la go penta. Ge a le bula, go be go sena poraše ya go penta! O ile a nyaka tafoleng ya gagwe. O ile a nyaka ka serotong sa gagwe sa dibapadišwa. O putukile gohle eupša a se kgone go hwetša poraše.

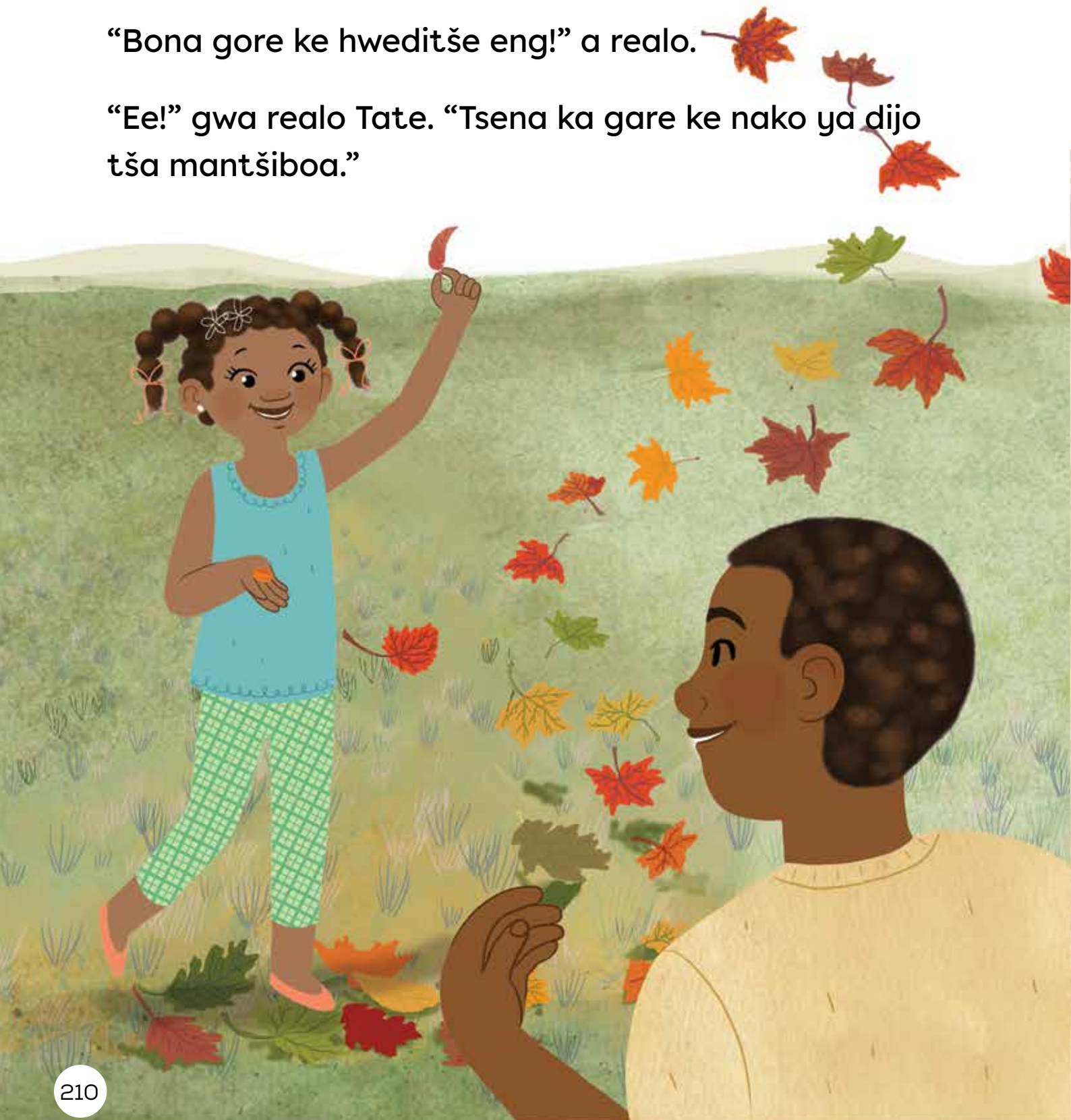

Bohlale o ile a ya go bapala ka ntle. O ile a hwetša letlakala le lehubedu. A hwetša le sekhurumelo sa lepotlelo sa go phadima.

Tatago Bohlale o ile a tšwela ka ntle.

“Bona gore ke hweditše eng!” a realo.

“Ee!” gwa realo Tate. “Tsena ka gare ke nako ya dijo tša mantšiboa.”

Ka morago ga go lalela, maahlo a Bohlale a ganelela penteng. O ile a tomolela pampiri maahlo. Ke moka Bohlale a ba le kgopolo. O ile a tsentšha monwana wa gagwe ka gare ga pente. A thoma go penta ka monwana wa gagwe. Ke moka a penta ka letlakala le lekhubedu. Sengwe le sengwe sa fetoga poraše ya go penta!

Bohlale o ile a penta a ba a penta go fihlela tatagwe
a tsena ka phaphošing ya gagwe.

“Ke nako ya go robala,” a realo.

“Bona!” a realo.

“Aowa! O mokgabiši wa mmakgonthe a kgodi-a-
kgokgo,” a realo a lebeletše diswantšho tša gagwe.

Mesong ye e latelago, Bohlale o ile a kgetha seswantšho sa gagwe sa mmamoratwa gomme a se bea ka mokotlaneng wa gagwe wa sekolo.

“Ke a tsogela” a botša mmagwe.

Bohlale o ile a bula lebatlaba la phaphoši. Mdi. Mahao o be a itukišetša letšatši.

Bohlale o ile a ntšha seswantšho ka mokotlaneng wa gagwe.

“Se ke sa gago,” a realo. “Ee!” gwa realo Mdi. Mahao.

“Mohlomongwe ka letšatši le lengwe diswantšho tša gago di tla ba ka pukung.”

Ge tšhipi e lla, Bohlale o ile a tsena ka phaphošing. Bana ba bangwe ba be ba lebeletše selo se sengwe mo lebotong. Bohlale o ile a lebelela gabotse – e be e le seswantšho sa gagwe!

“Ke nyaka go penta ka mokgwa wola!” a kwa o mongwe wa bana a realo.

Bohlale o be a fela pelo ya go ya ka ntle go hwetša dilo tše di swa tše a ka pentago ka tšona.

Bala 1

Naa Bohlale o bone eng lebotong?

Bohlale o bone phoustara / seswantšho lebotong.

Na Bohlale o be a nyaka go hwetša eng ka ntlong?

O be a nyaka go hwetša poraše ya go penta.

Naa Bohlale o ile a šomiša eng go penta sebakeng sa poraše?

Menwana ya gagwe, letlakala, le sekhurumelo sa lepotlelo.

Ke ka lebaka la eng Bohlale a file Mdi. Mahao seswantšho?

- Ke ka lebaka la gore o be a nyaka gore ke a go leboga Mdi. Mahao ka ge a mo file puku.
- Mdi. Mahao o be a le botho go Bohlale gore a nyake go mo fa mpho.
- Bohlale o be a nyaka go bontšha Mdi. Mahao gore le yena o kgona go penta seswantšho.

Bala 2

Bohlale ga a kgone go hwetša poraše ya go penta ye a e nyakago. Naa o kwa bjang ge o sa kgone go hwetša selo se o se nyakago?

Barutwana ba ka kwa ba nyamile, ba tshwenyegile, ba befetšwe, ba swabile, ba gakanegile.

Naa Bohlale o ikwa bjang ge Mdi. Mahao a fega seswantšho sa gagwe?

O kwa a ikgantšha.

Ke ka lebaka la eng Bohlale a nyaka go penta?

Ke ka lebaka la gore o bona phoustara lebotong le diswantšho ka pukung ya go tšwa go Mdi. Mahao. O nyaka go dira diswantšho tša go swana le tše a di bonago.

Ke ka lebaka la eng Bohlale a thakgaletše go ya ka ntle go hwetša dilo tše mpsha tša go penta?

- Ke ka lebaka la gore o nyaka go hwetša dilo tše mpsha tše a ka pentago ka tšona.
- Ke ka lebaka la gore o ikgantšha ka diswantšho tše gagwe. O thakgaletše go dira diswantšho tše difsa.
- Ke ka lebaka la gore go a kgahliša go penta ka dilo tše fapanego.
- O nyaka go leka go penta ka dilo tše difsa tše di fapanego.
- O ile a kwa lethabo le legolo ge a penta. O nyaka go penta go fetiša.
- O rata go ba le bokgoni le go penta ka dilo tše difsa tše fapanego.
- Mohlomongwe o nyaka go direla Mdi. Mahao seswantšho se swa sa go fega lebotong.

KANEGELO YA 8 MORWA YO BOHLALE

Tabakgolo: Re na le bokgoni bja go hlama

Tshedimošo ya bokamorago

- Kanegelo ya dingwalwa tša boikgopolelo.
- E diragatšwa mo Afrika Borwa.
- E diragala matšatši a lehono.
- Kanegelo ye e tla thuša barutwana ba gago go kwešiša gore go nagana ka kelohlolo le go rulaganya go ka ba bohlokwa go swana le go šoma ka thata ge o rarolla mathata.

Dintlha tšeo o ka di abelanang le barutwana ba gago

- Go šoma kudu go ra gore o tloga o maatlafatša seo o se dirago. Go rulaganya go ra go nagana ka hloko pele o ka dira se sengwe. Nakong ye ngwe go nagana pele go ka go thuša go ba morarolli wa mathata wo mokaone.
- Gantši go na le mekgwa ya go feta o tee ya go rarolla mathata. Tharollo ya mathata e ka go hlola le go nagana ka bohlale go ka ba bohlokwa bjalo ka maatla a mmele.
- Boithagišo ga se fela go thala goba go penta. Botlhagišo bo swana le go nagana ka dilo tše diswa goba mokgwa wo mongwe wa go rarolla mathata.
- Nagana ka lentšu le 'tlatša' naa e kaba 'go tlatša selo se sengwe go ra go reng?

Leano la Kwešišo: Dira ditshekatsheko

- Seo e lego sona: Go tšea sephetho ge e ba o rata kanegelo goba dipheho tšeo baanegwa ba di tšerego.
- Go reng re se šomiša: Go bopa dikgopolo tša gago le go kwešiša kanegelo maamong a a tseneletšego.
- Ka fao e thušago: Go go thuša go nagana ka molaetša wa kanegelo le seo o se dumelago mabapi le wona.

Go šomiša mokgwa wo:

Letlakala le temana	Bala	Bolela
224, 2	A tšea sephetho sa gore o tla leka go tlatša setala ka mohlaba. O ile a tlatša kiribana ka morago ga kiribana ka mohlaba wo o tšwago moeding wa noka. O ile a šoma ka thata eupša ka letšatši la bohlano, setala lse be se se sa tlala le seripa-gare.	O ka dira tekolo efe ka morwa wa pele? Ke dira tekolo ya gore ke mošomi yo a šomago ka thata.
229, 1	Ge leswiswi le wela letšatši la bohlano, ngwanabo yo monyenyane o ile a botša tatagwe ka setala. Ka mokotleng wa gagwe o monnyane, o ile a ntšha kerese ye kgolo gomme a e bea fase bogareng bja setala. O ile a thumaša kerese, a tlatša lešaka la polokelo ka moka ka seetša.	O ka dira tekolo efe ka morwa yo monyenyane? Ke dira tekolo ya gore ke moakanyetši yo a nago le boithamelolo ka gobane o dirile dilo ka tsela ye e fapanego kudu le bana babo ba bagolo.

Hunadi le bana ba gabo ba be ba rata go etela koko wa bona kua motsaneng wa Zinyoka ka maikhutšo a marega. Ge e le bošego koko o be a tla beša mollo o mogolo kantle gomme ba dule ba orele mollo, ba sora teye ba ekwa borutho bja kgabo.

Bošego bjo bongwe bja go ikgetha Malome Kgabo o ile a goroga. Ka lapeng la bona o be a tumile ka go laodiša dikanegelo tše kaonekaone. Le ge go le bjalo e be e le motho wa go hloka lešata, ka fao go be go tsebega gore ga go bonolo gore a abelane ka tšona.

Hunadi le ngwanabo ba ile ba lebelela Malome Kgabo a dutše a sora teye ka setu. Hunadi o ile a palelwa ke go itshwara.

“Re anegele hle! Re kwele gore o laodiša dikanegelo tše kaonekaone!” a kgopela malomeagwe.

Malome Kgabo o ile a lebelela godimo, a bontšha go makala. A myemyela a lebile Hunadi.

“Ke tla le laodisetša kanegelo ya ka ya mmamoratwa ka gore ke tšwa ke le kgole” o ile a dumela.

Kgale kgale go kile gwa ba le mokgalabje wa molemi a na le barwa ba bararo. O ile a thoma go lwala gomme a sena maatla ka fao o be a swanetše go tšea sephetho gore o tlogela polasa le mang mo go barwa ba gagwe ge a hlokofala. “Bolemi bo nyaka go nagana gabotse le go beakanya ka šedi” a nagana. “Ke swanetše go e tlogelela morwa wa go ba le šedi ebile a kgona go beakanya le kgopolo e botse e le ruri.”

Mathapameng a mangwe molemi wa mokgalabje o ile a biletša barwa ba gagwe setaleng.

“Ge ke sepetše, o tee wa lena o tla hwetša polasa ye,” a botša barwa ba gagwe, “tla ba mošomo wa gago go hlokomela bana ba geno. Ke swanetše go tšea sephetho gore ke mang magareng ga lena yo a kago hlokomela polasa ka botshephegi ge ke sepetše.”

Barwa ba ile ba lebelelana, ba akanya gore ke ofe a swanetšego go amogela polasa.

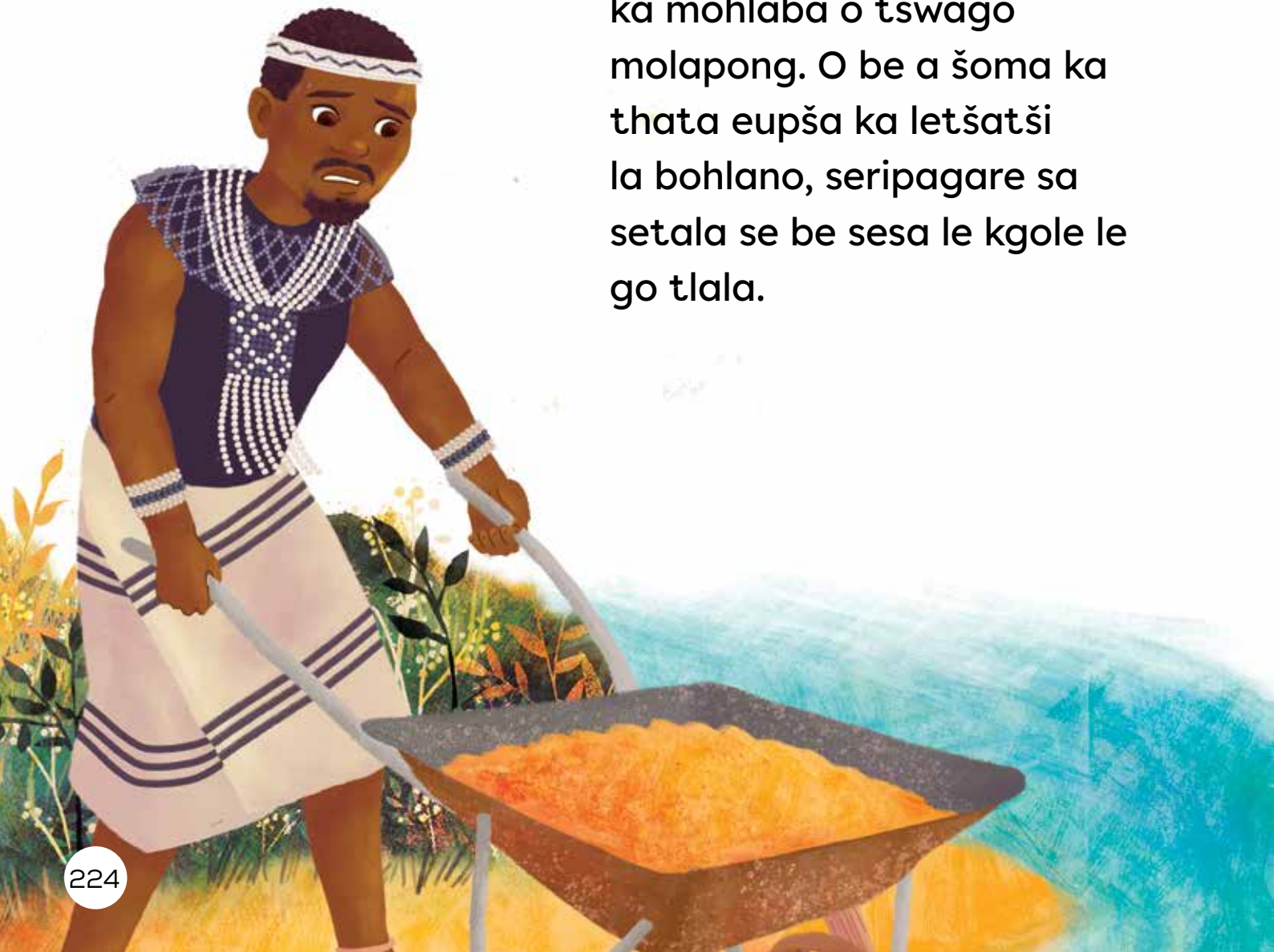
“A le bona setala se?” gwa botšiša mokgalabje wa molemi. “O mongwe le o mongwe o tla tšea matšatši a mahlano go se tlatša ka sengwe le sengwe se a se kgethago. “O tla swanela ke go tlatša setala ka tekano ya matšatši a mahlano.”

Morwa o mogolo o ile
a leka pele.

O ile a tšea sephetho sa
gore o tla leka go tlatša
setala ka mohlaba. O ile a
tlatša kiribane tše mmalwa
ka mohlaba o tšwago
molapong. O be a šoma ka
thata eupša ka letšatši
la bohlano, seripagare sa
setala se be sesa le kgole le
go tlala.

Morwa wa magareng o ile a latela. O ile a kgetha go tlatša setala ka mafela. O ile a rwala ka matsogo makga a mmalwa a mafela go tšwa mašemong a tšhela ka setaleng. O šomile ka mafolofolo kudu, e rile ka letšatši la bohlano, ke ge go tletše fela seripagare sa setala.

Morwa o monnyane e be e le wa mafelelo go leka modiro woo. Letšatši la mathomo o hlwele a kaname ka fase gase mohlare mo meriting, a nagana kudu.

“O a tšwafa!” gwa nagana mogolwage o mogolo.

“Ruriruri afa ke tla hwetša polasa!”

Letšatši le latelago morwa o monnyane o ile a boela a dula, a bala ebile a nagana gore a ka dira eng.

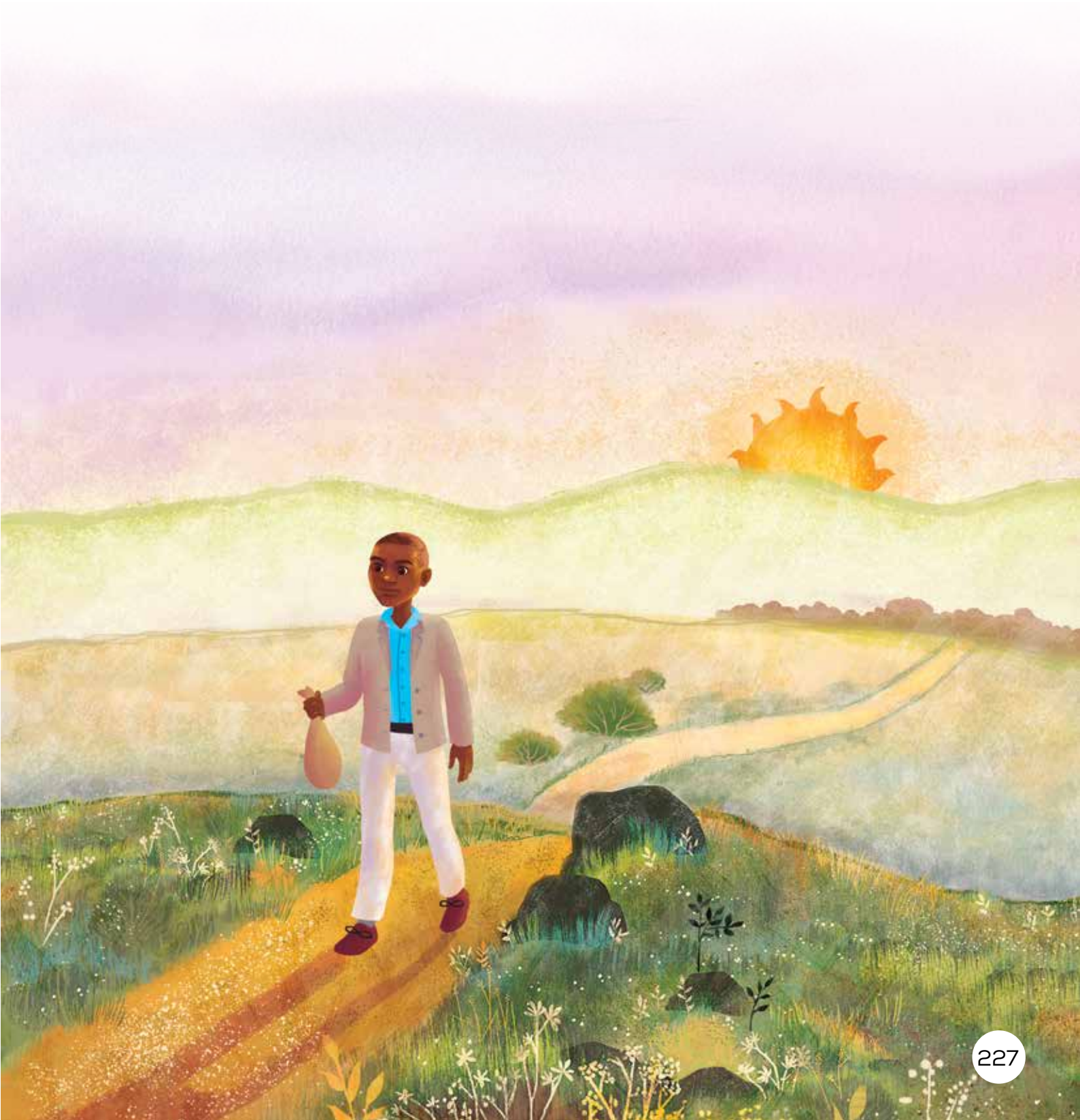
“O tloga a se na tlhokomelo!”
mogolwage wa magareng a
nagana. “Ruriruri ke tla hwetša
polasa!”

Ka letšatši la boraro, moratho
o monnyane o ile a dula a swere
pukwana ya go ngwala, a nagana e
bile a loga leano gore a ka dira eng.

“Ga a šome ka thata!” tatagwe a nagana. “A
ka se phethagatše selo!”

Ka letšatši la bone mogolle a tsogela toropong. O
boile mantšiboa a swere mokotlana. Ka nako yeo ba
lapa be ba nagana gore ga a tshwenyege go hwetša
polasa.

Ka letšatši la bohloko tatagwe o ile a fetša a bolela le yena. “Ke ka lebaka la eng o sa dire selo? O a nthoga!” a goelela.

“Aowa tate! Ntshepe hle! Ke na le leano le lebotse!”

Ge leswiswi le swara ka letšatši la bohloano, moratho o monnyane o ile a biletša tatagwe setaleng. Go tšwa mokotlaneng wa gagwe o monnyane, o ile a ntšha kerese e kgolo gomme a e bea fase mo gare ga setala. O ile a e tšhuma, a tlatša setala ka moka ka seetša.

Tatagwe o ile a lealea a laetša go makala. “O bohlale kudu. Ke wena o nnoši yo a tladitšego setala. Polasa e tla ba ya gago!”

Malome Kgabo o ile lebelela Hunadi le bana ba gabo.
“Le a bona bjale – go bohlokwa go šoma kudu, eupša
o swanetše go ba morulaganyi wa go hlokomela!”

Bala 1

Naa morwa wa pele o ile a leka go tlatša Setala ka eng?

Morwa wa pele o ile a leka go tlatša Setala ka mohlaba.

Naa morwa wa bobedi o ile a leka go tlatša Setala ka eng?

Morwa wa bobedi o ile a leka go tlatša Setala ka mafela.

Ke ka lebaka la eng ge morwa wa boraro a ile a hwetša polasa?

- Ke ka lebaka la gore ke yena morwa o tee yo a ilego a tlatša Setala.
- Ke ka lebaka la gore o tladitše Setala ka seetša.
- Ke ka lebaka la gore o be a na le leano le lebotse.
- Ke ka lebaka la gore o be a na le leano le le kaone go a bagolo ba gagwe.
- Ke ka lebaka la gore o be a le bohlale.

Bala 2

Naa ke tlhohlo efe yeo tatagwe a mo filego morwa?

O ile a hlohla barwa ba gagwe gore ba tlatše lešaka ka moka ka matšatši a 5.

O nagana gore morwa yo monyenyanane o be a dira eng ge a dutše a nagana letšatši le lengwe le le lengwe?

Ke nagana gore o be a...

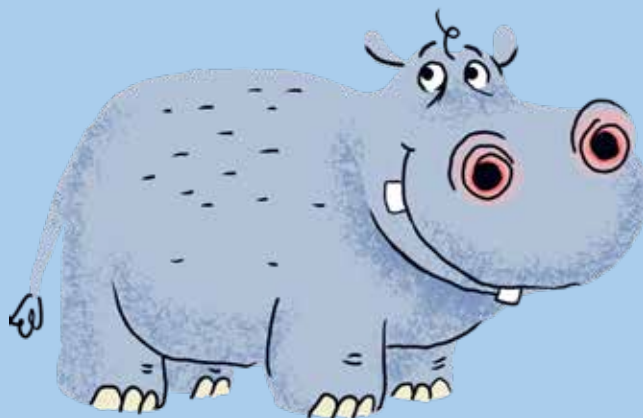
Mohlala, ke nagana gore o be a leka go naagana ka mokgwa o moswa le kakanyo ya ka moo a ka tlatšago lefelo la bobolokelo.

Na o dumelelana le kgetho ya tate ya go fa morwa yo monyenyanane polasa?

Hlalosa kgopolo ya gago.

- Ee, ke dumelelana le kgetho ya tate ka gore...
- Aowa ga ke dumelelane le kgetho ya tate ka gore...

NHLRP | National Home Language Reading Programme “